

Opinnäytetyö (YAMK)

Kulttuuriala

Soveltava taide

2019

Seija-Leena Salo

ROOM 4

– Taide, tieto ja taiteilija Asukasluotsaus-
hankkeessa

OPINNÄYTETYÖ (YAMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Soveltava taide

2019 | 66 sivua, 10 liitesivua

Seija-Leena Salo

ROOM 4

- taide, tieto ja taiteilija Asukasluotsaus-hankkeessa

Toteutin opinnäytetyöni toiminnallisen osan Ukipolis Oy:n Asukasluotsaus-hankkeessa. Hankkeella on tarkoitus helpottaa työvoiman saamista ja tukea uusasukkaiden juurtumista Vakka-Suomeen. Työskentelin hankkeessa taiteilija-kehittäjänä ja projektipäällikön työparina huhti-heinäkuussa 2018.

Tässä raportissa kuvaan moniammatillista yhteistyötä hankkeessa sekä työskentelyn aikana yhteisöllisesti toteutettua Room 4 -tilataideteosta. Raporttini päähuomio keskittyy Room 4 -teoksen rooliin Asukasluotsaus-hankkeen tiedon tuottamisessa ja tiedon välittämisessä. Vastaan työssäni kysymyksiin: *Millaisin keinoin Room 4 -teos ja sen tekeminen synnytti ja välitti tietoa? ja Millaista tietoa Room 4 -teos ja sen tekeminen tuotti ja välitti?* sekä arvioimaan kysymykseen: *Mitä taideteos ja sen tekeminen toivat Asukasluotsaus-hankkeeseen tiedon hankinnan ja tiedon välittämisen kannalta?*

Opinnäytetyöni tutkimuksellinen lähestymistapa on tapaustutkimus, jossa on taiteellisen tutkimuksen ja toimintatutkimuksen piirteitä. Aineistoni pohjalta esitän, että Room 4:n erityinen arvo tiedon tuottajana ja välittäjänä Asukasluotsaus-hankkeessa perustui taiteen kykyyn lähestyä hankkeen monitasoisia teemoja moninäkökulmaisesti ja erilaisia keinoja yhdistäen.

Tärkeä osa Room 4 -projektia oli Asukasluotsaus-hankkeen tavoitteita tukenut vuorovaikutusprosessi. Pohdinkin työssäni myös yhteisöllisen taidetyöskentelyn etiikkaa, ja ehdotan, että moniammatillisissa hankkeissa yhteisötaiteilijan ammattitaidolla voi olla annettavaa myös tiedon tuottamisen ja välittämisen eettiseen arviointiin.

Opinnäytetyöni tavoitteena on omaa työtäni koskevan tapausesimerkin kautta lisätä ymmärrystä siitä, mitä erityistä taide ja taiteilijan asiantuntijuus voivat tuoda tiedon tuottamiseen ja välittämiseen taidekentän ulkopuolella tapahtuvassa moniammatillisessa hankkeessa. Työni ei kuitenkaan kehota valjastamaan taidetta välineeksi vaan korostaa taiteen myötäsyntyistä kykyä tuottaa ja välittää erityistä tietoa moninaisin tavoin.

ASIASANAT:

taiteen tieto, yhteisötaide, tilataide, installaatio, moniammatillisuus, Asukasluotsaus-hanke, muuttoliike

BACHELOR'S / MASTER'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Applied Arts

2019 | 66 pages, 10 pages in appendices

Seija-Leena Salo

ROOM 4

- art, knowledge and artist in an areal Residence Guidance Project

The practical part of this thesis is based upon my experience in the Ukipolis Inc. Residence Guidance Project (Asukasluotsaus). The aim of the project is to ease the workforce recruitment process for companies, and support newcomers to the region of Southwest Finland. The content for this study is a compilation of information that I have gathered during the spring and summer of 2018 while working alongside the project manager as an artistic-developer.

This thesis underlines the multidisciplinary co-operations within the project, specifically the work revolving around a unique community art installation called Room 4. The focus will be on the Room 4-installation as a creator and distributor of knowledge. The aim is to answer such questions as: What and how did the Room 4-installation produce and share knowledge? How did the installation support the objectives of the Residence Guidance Project?

The work is based on a case study, which includes methods from both artistic and operative research. By examining the Room 4-installation this way, it could be argued that its value as a producer and distributor of information and knowledge was based on art's ability to approach the varying themes of the Residence Guidance Project from multiple angles and through employing different methods.

A vital part of the Room 4-installation and its creation was the idea of multidimensional interactivity. Based on that, this thesis will also reflect on ethics related to working in the arts. This reflection arguably reveals that community artists working in multidisciplinary projects can contribute to the ethical evaluation of producing and distributing information.

The aim of this thesis is to increase awareness on how unique arts and talented artists can contribute and develop the distribution of knowledge in multidisciplinary projects. This work does not place emphasis on the function of arts as a tool, but merely highlights the catalytic ability of the arts in creating and distributing knowledge and information through various methods.

KEYWORDS:

arts as knowledge, community art, installation art, multidisciplinary, Residence Guidance, migration

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 TAIDE JA TIETO	11
2.1 Näkemyksiä taiteellisesta tutkimuksesta	11
2.2 Teemu Mäen ajattelua taiteesta ja tiedosta	13
3 TOIMINTAYMPÄRISTÖ	18
3.1 Ukipolis Oy ja Vakka-Suomi	18
3.2 Asukasluotsaus-hanke	19
4 MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ	20
4.1 Taiteilijana Asukasluotsaus-hankkeessa	20
4.2 Yhteistyö Demokatu-hankkeen kanssa	23
5 ROOM 4 -TILATAIDETEOS	26
5.1 Teosmuodosta	27
5.2 Ideasta toteutukseen	29
5.2.1 Tarinan ja tavaran keruu	29
5.2.2 Kohtaamisista teokseksi	30
5.3 Room 4:n tarinat	33
5.4 Room 4 avoinna yleisölle	39
6 ROOM 4 -TAIDETEOKSEN JA TIEDON SUHTEESTA	40
6.1 Taiteen ideointi tapana jäsentää tietoa ja asettaa uusia kysymyksiä	41
6.2 Teoksen tekeminen tiedon tuottajana	42
6.3 Taideteos tiedon välittäjänä	44
6.4 Yleisökontakti tiedon tuottajana	48
6.4.1 Yleisön ajatuksia Uudenkaupungin näyttelykaudella	48
6.4.2 Kyselevä yleisö Laitilan näyttelykaudella	49
6.5 Tiedon etiikasta ja yhteisötaiteesta	53
7 LOPUKSI	58
7.1 Room 4:n merkitys Asukasluotsaus-hankkeen kannalta	58
7.2 Kokemukseni taiteilijana	62

LIITTEET

Liite 1. Taiteilija mukana Asukasluotsaus-hankkeessa – ennakkopohdinta
Liite 2. Ohjeet Room 4 -yleisölle Laitilan kirjastossa

KUVAT

Kuva 1. Room 4:n avajaiset Uudessakaupungissa.	25
Kuva 2. Osa Room 4 -tilataideteoksesta / Uudenkaupungin toteutus.	26
Kuva 3. Osa Room 4 -tilataideteoksesta / Uudenkaupungin toteutus.	27
Kuva 4. Room 4:n yksityiskohta / Uusikaupunki.	31
Kuva 5. Room 4:n yksityiskohta / Uusikaupunki.	32
Kuva 6. Arvostan pieniä asioita. Room 4:n yksityiskohta.	34
Kuva 7. Room 4:n yksityiskohta.	35
Kuva 8. Paidan teksti. Room 4:n yksityiskohta.	36
Kuva 9. Room 4:n tekstitaulu.	37
Kuva 10. Room 4:n tekstitaulu.	38
Kuva 11. Room 4:n yksityiskohta / Uusikaupunki.	47
Kuva 12. Osa Room 4 -tilataideteoksesta / Laitilan kirjasto.	50
Kuva 13. Room 4:n yksityiskohta / Laitilan kirjasto.	57

1 JOHDANTO

Soveltavan taiteen syventävien opintojen sisällöt Turun ammattikorkeakoulun kulttuurialan YAMK-opinnoissa vahvistivat kiinnostustani päästä työskentelemään taidekentän ulkopuolella hankkeissa, joiden kehittämiseen voisin osallistua taiteilija-asiantuntijana. Olin kiinnostunut moniammatillisesta työotteesta, jossa sekä yhteisöllisiä työskentelytapoja että tavoitteita kehitetään hankkeen aikana. Tältä pohjalta päädyin tekemään YAMK-tutkintoni opinnäytetyön toiminnallisen kehittämistyön Ukipolis Oy:n Asukasluotsaus-hankkeessa Vakka-Suomessa¹.

Vakka-Suomi on nopean kasvun aluetta, jossa podetaan työvoimapulaa. Asukasluotsaus-hankkeella on tarkoitus helpottaa työvoiman saamista ja erityisesti tukea uusasukkaiden juurtumista alueelle. Eri asukasryhmien välisen vuorovaikutuksen ja alueellisen yhteistyön lisääminen on yksi hankkeen tärkeimmistä keinoista tavoitteiden saavuttamiseksi. Asukasluotsaus-hanke pyrkii tukemaan jo olemassa olevia toimijoita, vahvistamaan toimijoiden välisiä verkostoja ja luomaan uusia siltoja uusasukkaiden ja kantaasukkaiden välille.

Toimin Asukasluotsaus-hankkeessa taiteilija-kehittäjänä ja projektipäällikön työparina huhti-heinäkuussa 2018. Olin mukana Asukasluotsaus-hankkeen yleisessä tiedonhankinta- ja kehittämistyössä ja samalla tutkin mahdollisuuksia kehittää hankkeen tavoitteita tukevaa yhteisötaiteellista tai taidevaikutteista yhteisöllistä toimintaa kesän 2018 aikana. Kehittämistoimintani lähtökohtana oli hyvin avoin kysymys: Mitä taiteilija voi tuoda Asukasluotsaus-hankkeeseen, jonka toimintamuotoihin taidetta ei ollut alun perin suunniteltu? Tavoitteiden määrittäminen tapahtui prosessinomaisesti. Tarkoituksena oli kehittää hanketta monialaisessa yhteistyössä ja tarkentaa suunnitelmia matkan varrella havaitsemiemme tarpeiden ja mahdollisuuksien pohjalta. Yksi tavoite olikin itse prosessi, neljän kuukauden jaksolle sijoittuva kokeilu, jonka aikana toisin taiteen ammattilaisen osaamista taidealan ulkopuoliseen aluekehitystyöhön.

Toimenkuvani muotoutui työjakson aikana ja kehittyi hyvin monipuoliseksi. Päädyin muun muassa osallistumaan palavereihin kunnanjohtajien kanssa, pitämään työpajaa

¹ Lukijan voi olla tärkeää tietää, että Vakka-Suomi oli minulle täysin vieras alue ennen työtäni Asukasluotsaus-hankkeessa. Tulini siis tekemään alueellista kehittämistyötä ulkopuolisena, mikä on varmasti tuonut oman sävynsä työskentelytapoihin ja sisältöihin.

päiväkotilapsille, suunnittelemaan ja toteuttamaan toiminnallisen messuosaston sekä tekemään journalistisia henkilöhaastatteluja rekrytointikampanjaa varten. Työni mittavimpana ja näkyvimpänä tuloksena syntyi Room 4 -tilataideteos², joka oli esillä heinä-elo-kuussa Uudessakaupungissa ja lokakuussa Laitilassa. Teos oli tilasidonnainen installaatio, representaatio asuntopulasta kärsivälle alueelle moduuliasuntoon muuttaneen ihmisen pienestä huoneesta. Yleisö saattoi astua sisään asunnoksi sisustettuun huoneeseen, jonka seiniltä ja esineistä löytyi tekemiini haastatteluihin perustuvia tekstikatkelmia uusasukkaiden kokemuksista ja toiveista uudella paikkakunnalla sekä kahden uusasukkaan visuaalista taidetta. Minä vastasin huoneen kokonaissuunnittelusta ja toteutuksesta, mutta uusien ja vanhojen paikallisten ihmisten osallistuminen työskentelyn eri vaiheisiin antoi teokselle sen moniäänisen sisällön.

Asukasluotsaus-hanke toteutetaan vuosina 2018-2020. Hankesuunnitelmassa vuoden 2018 painopisteiksi oli määritelty tiedonkeruu ja henkilökohtainen neuvonta. (Asukasluotsaus 2017). Hanke koskee hyvin laajaa ja heterogeenista joukkoa ihmisiä ja yhteisöjä, joiden tarpeista ja toiminnasta haluttiin tietoa hankkeen kehittämiseksi ja joille haluttiin välittää tietoa hankkeen toiminnasta sekä alueen muista palveluista ja asukkaista. Näin ollen sekä tiedonkeruuta että välittämistä täytyi lähteä toteuttamaan monenlaisin lähestymistavoin, jotta voitaisiin tavoittaa erilaisia ihmisiä ja toimijoita. Yhdeksi näistä lähestymistavoista muodostui Room 4 -taideteos tekoprosesseineen.

Tässä opinnäyteraportissa päähuomio kohdistuu Room 4 -taideteokseen ja sen tekemiseen osana Asukasluotsaus-hankkeen tiedon hankintaa ja tiedon välittämistä. Olen pyrkinyt vastaamaan kysymyksiin:

- Millaisin keinoin Room 4 -teos ja sen tekeminen synnytti ja välitti tietoa?
- Millaista tietoa Room 4 -teos ja sen tekeminen tuotti ja välitti?

Nämä ovat kysymyksiä, joihin vastaamisen tuottamaa tietoa voitaisiin arvioida monestakin näkökulmasta. Koska työskentelin Asukasluotsaus-hankkeen palveluksessa, on mielekästä muotoilla yllä olevien kysymysten pohjalta vielä yksi:

- Mitä taideteos ja sen tekeminen toivat Asukasluotsaus-hankkeeseen tiedon hankinnan ja tiedon välittämisen kannalta?

² Selvennykseksi ja lukemisen helpottamiseksi taivutusmuotojen sattuessa kohdalle: Nimessä Room 4 numero 4 lausutaan englanniksi.

Tarkastelen tiedon tuottamisen ja välittämisen prosesseja Room 4 -projektin eri vaiheissa sekä keinojen että tietosisältöjen kannalta. Päähuomioni ei ole tietosisältöjen yksityiskohdissa, vaan pikemminkin luon katsauksen taiteellisen prosessin tuottaman tiedon monimuotoisuuteen. Tarkasteluni perustuu laajennetulle tiedon käsitykselle (ks. esim. Anttila 2006, 50–92), jolloin otetaan huomioon tiedon lajien kirjo ja tiedon sovellettavuus käytäntöön.

Raporttini ei ole ensimmäinen taiteen ja tiedon suhdetta kuvaava esitys. Aihe on kiinnostanut ihmisiä pitkään, mikä on johtanut muun muassa taiteellisen tutkimuksen syntyyn omana akateemisena tutkimusalanaan 1990-luvulla. Raporttini teoriaosuudessa luon katsauksen joihinkin suomalaisten ja kansainvälisten tutkijoiden taiteellista tutkimusta koskeviin näkemyksiin. Tuon esiin, kuinka erityisesti Teemu Mäen ajattelu on inspiroinut omaa ajatteluani taiteen ja tiedon suhteesta ja auttanut analysoimaan sitä, millaiseksi se on muodostunut Room 4:n tapauksessa. Muiden muassa Mäen ajatuksiin (2017, 84–121) nojaten väitän lisäksi, että tiedon tuottaminen voi olla taiteessa myötäsyntyistä, eikä saavutetun tiedon mahdollisen välineellisen arvon tarvitse vähentää teoksen taiteellista arvoa.

Opinnäytetyöni tutkimuksellinen lähestymistapa on tapaustutkimus, jossa on toimintatutkimuksen ja taiteellisen tutkimuksen piirteitä. Tutkin omaa toimintaani taiteilija-kehittäjänä Asukasluotsaus-hankkeessa. Olen sekä tutkija että tutkimani toiminnan kehittäjä eli oman tutkimukseni kohde. Tutkimus- ja kehittämistyöni on sisältänyt muun muassa aiheeseen ja toimintaympäristöön perehtymistä, osallistuvaa havainnointia, hankkeen moniammatillista kehittämistä, taiteellista työtä, spontaaneja ja suunniteltuja keskusteluja, haastatteluja, tilaisuuksien ja työpajojen järjestämistä, lähdeaineiston etsimistä ja lukemista sekä tutkivaa kirjoittamista. Aineistoni koostuu työpäiväkirjoistani ja muista työkentelyn aikana syntyneistä dokumenteista (erityisesti Room 4 -teokseen liittyvät dokumentit, kuten valokuvat ja tiedotteet sekä muut Asukasluotsaus-työssä syntyneet dokumentit kuten työpajasuunnitelmat, raportit ym.) sekä useista haastatteluista. Haastatteluaineisto koostuu Room 4 -teosta varten tekemistäni uusasukkaiden haastatteluista sekä työni päätteeksi tekemistäni Asukasluotsauksen projektipäällikön ja Ukipoliksen toimitusjohtajan sekä kirjaston edustajan haastatteluista.

Opinnäytetyössäni tuotettu tieto on vahvasti sidoksissa kehittämistyöni kontekstiin ja siinä mukana olleisiin henkilöihin. Opinnäytteeni tulokset eivät siis ole sellaisenaan yleis-

tettävissä. Asukasluotsaus-hankkeen ulkopuolella opinnäyteraporttini voi palvella moniammatillisen yhteistyön tapauskuvauksena, joka muunlaisten projektikuvausten rinnalla lisää ymmärrystä taiteen ja sen mahdollisuuksien monimuotoisuudesta niin taidekentällä kuin taiteen uusissa konteksteissakin. Kun taiteen ja tiedon suhdetta tarkastellaan Room 4 -projektin kautta, syntyy käytännönläheistä ymmärrystä siitä, mitä erityistä laatua taide ja taiteilijan asiantuntijuus voivat tuoda tiedon tuottamiseen ja välittämiseen taidekentän ulkopuolella tapahtuvassa moniammatillisessa hankkeessa.

Raporttini ei edusta Asukasluotsaus-hankkeen virallisia kantoja, vaan perustuu omaan ajatteluuni sekä kokemukseni ja aineistoni pohjalta muodostamiini näkemyksiin. Asukasluotsaus-hankkeelle raporttini tarjoaa dokumentin tehdystä työstä sekä taiteilijan näkökulmasta tehdyn analyysin sen merkityksestä ja lienee siten hyödyllinen hankkeen arvioinnin kannalta. Toivon myös, että raporttini pohjalta voisi viritä uusia ajatuksia siitä, miten Room 4 -projektin hedelmiä tai muita taiteen keinoja voisi Asukasluotsaus-hankkeessa tai vastaavassa aluekehittämistyössä hyödyntää jatkossakin.

Olen rakentanut opinnäyteraporttini seuraavasti:

Luvussa 2 käsittelen taiteen ja tiedon suhdetta teoreettisen lähdeaineiston kanssa keskustellen. Lähden liikkeelle taiteen ja tiedon käsitteiden määrittelyn vaikeudesta. Sitten tuon lyhyesti esiin joitakin taiteellisen tutkimuksen piirissä esitettyjä näkemyksiä tiedon ja taiteen suhteesta. Tämän jälkeen esittelen Teemu Mäen (2017, 84–121) tavan määrittellä tieto taiteen kontekstissa, ymmärtää taidetta viisauden lähteenä, eritellä taiteellisen tiedon ominaislaatuja ja vastata kysymyksen: Mistä taiteella voi tuottaa tietoa?

Luvussa 3 esittelen lyhyesti kehittämistyöni toimintaympäristön, työnantajani Ukipolis Oy:n ja Asukasluotsaus-hankkeen, jonka työntekijänä kehittämistyöni tein.

Luvussa 4 kuvaan pääpiirteissään sekä työskentelyni kaaren Asukasluotsaus-hankkeessa että yhteistyön Uudenkaupungin Demokatu-hankkeen kanssa. Tämän kuvauksen on tarkoitus antaa lukijalle käsitys siitä, miksi päädyin tekemään Room 4:n kaltaisen teoksen ja millainen merkitys moniammatillisella yhteistyöllä oli työskentelylleni. Joitakin lukijoita kuvaus voi kiinnostaa myös sellaisenaan, esimerkkitapauksena kehkeytyvästä moniammatillisesta yhteistyöstä taiteen ja aluekehittämisen rajapinnalta.

Luvussa 5 kuvaan Room 4 -teoksen toteuttamisen vaiheittain ideoinnista toteuttavaan työskentelyyn, teoksen valmistumiseen ja näyttelykausiin. Tuon tarkemmin esiin, millaisia tarinoita ja teemoja uusasukkaiden haastattelut toivat teokseen ja esittelen teosta myös valokuvien avulla.

Luvussa 6 tarkastelen Room 4 -teoksen merkitystä Asukasluotsaus-hankkeen tiedonhankinta- ja tiedonvälitysvaiheen osana. Taiteellisen työskentelyn vaiheita kronologisesti seuraten luon katsauksen siihen, millaisia tiedon tyyppisiä Room 4 -tekoprosessissa tuotettiin ja välitettiin ja millaisin keinoin tämä tapahtui. Luvun lopuksi pohdin Room 4:n ja tiedon suhdetta yhteisötaiteen etiikan näkökulmasta.

Luvussa 7 summaan kokonaisuutta, arvioin Room 4:n merkitystä Asukasluotsaus-hankkeessa ja ehdotan sekä taiteen että tutkimuksen hyödyntämistä hankkeessa myöhemminkin. Päätän työni puheenvuoroon, jolla kuvaan omaa kokemustani taiteen tekijänä moniammatillisessa kehittämishankkeessa taidekentän ulkopuolella taiteilijan vapauden ja sitoumusten näkökulmista.

2 TAIDE JA TIETO

Taide ja tieto ovat molemmat laajoja käsitteitä, joiden merkityksestä on käyty keskustelua läpi historian päätyttyä konsensukseen. Taiteen määrittelemisen vaikeudesta ja kiistanalaisuudesta kirjoittavat muun muassa Richard Shusterman (1997, 21–55) ja Teemu Mäki (2017, 42–43). Erilaisista tieteelliseen tietoon aikojen kuluessa liittyneistä käsityksistä ja tiedon käsitteen laajentumisesta kirjoittaa Pirkko Anttila (2006, mm. 22–23; 50–57). Niin taiteen kuin tiedonkin määrittelemisen vaikuttaa päättymättömältä prosessilta, joka sekä vaivaa että ravitsee taide- ja tiedeyhteisöä.

Myös taiteen ja tiedon suhde on sekä loputtomien kiistojen että tuoreen ravinnon lähde. Taiteen ja tiedon rajapintaan onkin syntynyt kokonaan uusi akateeminen tutkimusala, taiteellinen tutkimus. Anttilan (2006, 2) ja Mäen (2017, 387) mukaan nuorella tutkimus- alalla vallitsee hämmennys: Mistä oikeastaan on kysymys? Mitä taiteellinen tutkimus on?

Tämän luvun ensimmäisessä osassa avaan joidenkin kotimaisten ja kansainvälisten tutkijoiden näkemyksiä taiteen ja tiedon suhteesta sekä taiteellisesta tutkimuksesta. Jälkimmäisessä aluvuossa keskityn Teemu Mäen ajatteluun, joka on tukenut ja inspiroinut minua tätä opinnäytettä tehdessäni.

2.1 Näkemyksiä taiteellisesta tutkimuksesta

Taiteellinen tutkimus on vasta noin 20-vuotias tieteenala, mutta sen piirissä on jo syntynyt useita toistensa kanssa erimielisiä koulukuntia (Varto 2017, 14). Anttila (2006, 63–72) luo katsauksen kansainvälisten tutkijoiden erilaisiin tapoihin hahmottaa taiteen ja tiedon suhdetta sekä taiteellisen tutkimuksen tehtävää. Hän esittelee esimerkiksi Stephen Scrivenerin ja Linden Reillyn ajatuksia, joiden – Anttilan innoittamana lukemieni artikkeleiden perusteella – ymmärrän kumpuavan melko erilaisista tavoista suhtautua tiedon käsitteeseen.

Scrivener (2002) kritisoi voimakkaasti pyrkimystä käyttää taidetta³ tiedon tuottamiseen, ja näkee vaarana taiteen omien tavoitteiden – jotka Scrivenerin mukaan eroavat tieteen tavoitteista – kadottamisen. Scrivenerin mielestä taidetta ei pidä alistaa tiedontuotannon

³ Scrivener (2002) kirjoittaa visuaalisen taiteen näkökulmasta, mutta toteaa itse artikkelissaan haluavansa uskoa, että hänen argumenttinsa voi ulottaa koskemaan taidetta yleensä sekä osaa muotoilusta.

välineeksi myöskään siksi, ettei taide tuota syvällistä tietoa. Hänen mukaansa taiteen keinoin on luontevampaa sanoa ”luulen, että” (I think that) kuin ”tiedän, että” (I know that). Scrivener kyllä pitää taiteelle luonteenomaisena tuottaa esimerkiksi tunteisiin, ihmisluontoon ja ihmissuhteisiin liittyviä oivalluksia, mutta ei lue näitä tiedon käsitteen piiriin, vaan näkee tiedon tuottamisen vaatimuksen vaarantavan näiden syvällisempien kokemusten tavoittamisen taiteella.

Reillyn (2004) mielestä taas taidemaailman pitäisi määrittää tieto uudelleen ja luoda siihen liittyvät käsitteet omasta näkökulmastaan. Mielikuvituksen ja aistien asiantuntijana taiteen astuminen tutkimuksen piiriin – ei vain kohteena vaan aktiivisena toimijana – voi syventää ja laajentaa keskustelua tiedon luonteesta muitakin tieteitä hyödyttävällä tavalla.

Juha Varto (2017, 93–102) puolestaan sitoo taiteellisen tutkimuksen tuottaman tiedon vakuuttavuuden toimintaan, joka perustuu taiteen ominaislaatuihin: koettavuuteen, kokeilevuuteen, kontekstoisuuteen sekä representaatioiden osoittamiseen. Varto pitää taiteellisen tutkimuksen mahdollisesti tärkeimpänä antina tietämiselle taiteellisen toiminnan kykyä operoida kompleksisen materiaalin kanssa. Mielestäni Varton muotoilu ”Kyse on tarkoituksellisesti kompleksisesta toiminnasta, jossa *maailman vastusta vasten* pyritään toimimaan yhä *neuvokkaammin*”, kuvaa kirkkaasti Varton käsitystä taiteellisen tietämissä käytännönläheisyydestä. Varto erottaa taiteellisen menetelmän tutkimuskohdetta objektina tarkastelevasta tieteellisestä menetelmästä korostaen taiteellisen tutkimuksen menetelmien subjektiivisuutta. Yleisen ja yksityisen, itse koetun ja laajemmassa kontekstissa tarkastelun välillä liikkuvalla taiteellisella toiminnalla voidaan luoda erityistä tietämistä.

Ilkka Juhani Takalo-Eskola (2007, 83–84) taas kutsuu taidetta ja tiedettä kokeilevasti tiedonhankinnan siamilaisiksi kaksosiksi. Hän näkee taiteen ja tieteen ideologiset pyrkimykset suhteessa tietoon samankaltaisina: sekä tieteen että taiteen piirissä halutaan intohimoisesti ja rohkeasti nähdä ja tehdä näkyväksi aiemmin piilotettua. Takalo-Eskolan mukaan tieteen ja taiteen yhteinen pyrkimys on kulkea kohti totuutta jatkuvan epäilyn, koettelun ja tutkimuksen kautta, mutta tieteen hegemonia kuitenkin yhä hallitsee taiteen ja tieteen suhdetta. Taiteen keinoin voi Takalo-Eskolan (kuten myös monen muun) mukaan tuottaa elämän sisällön kannalta merkityksellistä tietoa, jonka tuottamiseen tiede ei pysty. Taiteen tuottama tieto kumpuaa tajunnan ja elämän kokonaisvaltaisuudesta, ja sillä voi operoida niin etiikan, filosofian ja politiikan piirissä kuin niillä tajunnan alueilla, joille sanat eivät yllä.

Edellä olen esittänyt joitakin lukemiini teksteihin perustuvia näkemyksiä taiteellisesta tutkimuksesta. Taiteellisessa tutkimuksessa tuotetaan kuitenkin tutkimustekstien lisäksi myös taideteoksia. Yksi taiteellisen tutkimuksen koulukuntaeroista syntyykin siitä, kumpi on tärkeämpi: taideteos vai tutkimusteksti. Mäki (2017, 388–390) kritisoi koulukuntaa, jonka mukaan tekstin muodossa tuotettu tieto olisi taiteellisen tutkimuksen keskeisin päämäärä, jolle taideteokset olisivat alisteisia. Mäki painottaa, että tietoa on sekä tutkimusteksteissä että taideteoksissa, mutta Mäki itse (2017, 390–391) – samoin kuin esimerkiksi Scrivener (2002) – on sitä mieltä, ettei tiedon tuottaminen ole taiteellisen tutkimuksen tärkein päämäärä, vaan taideteokset.

Tämän opinnäytteen rajoissa en voi syventyä taiteen, tiedon ja tieteen rajamailla tai yhtymäkohdissa käytävään keskusteluun laajasti filosofisena tai akateemisena kysymyksenä. Tutkin Room 4 -taideteoksen ja sen tekemisen suhdetta tietoon käytännönläheisesti moniammatillisen yhteistyön kontekstissa. Työskentelyni Room 4:n parissa oli monella tavalla tutkivaa, mutta sen ei voi katsoa olleen taiteellista tutkimusta Varton (2017, 94–95) tarkoittamassa akateemisessa merkityksessä, jossa taiteellinen menetelmä olisi ollut sekä järjestelmällinen tutkimusmetodi että tutkimuksen kohde. Taiteellisen tutkimuksen piirissä syntyneeseen ajatteluun tutustuminen on kuitenkin ollut merkittävä tuki tarkastellessani Room 4:n tapausta, jossa taiteen tekemistä ja tiedon tavoittelua ei voi mielestäni täysin erottaa toisistaan. Erityisesti Teemu Mäen tapa eritellä taiteen ja tiedon suhdetta on tuntunut inspiroivalta ja maanläheisyydessään oman käytännön työni tarkasteluun sovellettavalta.

2.2 Teemu Mäen ajattelua taiteesta ja tiedosta

Kirjassaan *Taiteen tehtävä* Mäki (2017) esittää näkemyksensä paitsi taiteen tehtävästä, myös taiteen ja tiedon suhteesta hyvin seikkaperäisesti ja eri näkökulmista eritellen. Taiteellisesta tutkimuksesta kirjoittaessaan Mäki (2017, 391–392) määrittelee tiedon yhtä aikaa laajasti ja käytännönläheisesti. Tiivistäisin hänen määritelmänsä näin: Se, mikä auttaa meitä toimimaan paremmin (eli – taiteen ja taiteellisen tutkimuksen kontekstissa – tekemään parempaa taidetta), on tietoa. Tämä pragmaattinen määritelmä sisältää laajennetun tietokäsityksen; taiteessa käyttökelpoinen tieto ei rajoitu todistettaviin faktoihin tai siihen, mikä on mahdollista sanallistaa. Olennaista on se, mikä auttaa meitä saavuttamaan tavoitteemme, mihin taiteen kontekstissa voidaan käyttää myös kiistanalaista, epävarmaa ja jopa tiedostamatonta tietoa.

Mäki määrittää kirjassaan taiteelle neljä tehtävää: Tuottaa nautintoa, synnyttää keskustelua, tavoitella viisautta sekä voimistaa tunne-elämää (2017, 47). Näistä tärkeimpänä hän pitää viisauden tavoittelua. Viisaudella hän tarkoittaa ihmisen taitoa käyttää älykyyttään ja muita kykyjään rakentavasti. (2017, 84–85.) Kirjoittaessaan viisauden tavoittelusta Mäki puhuu paljon tiedon ja taiteen suhteesta. Hän kuitenkin painottaa, että jotta taidetta voitaisiin pitää viisauden lähteenä, tarvitaan tiedon rinnalle pohdintaa taiteen suhteesta arvoihin, maailmankatsomukseen ja nautintoon (2017, 86–87).

Mäki (2017, 87–121) erittelee taiteen ja viisauden suhdetta seitsenkohtaisella listalla, jonka itsekkin toteaa olevan vain yksi monista mahdollisista tavoista lähestyä asiaa. Eri-tyisesti neljä ensimmäistä kohtaa kuvaavat taiteen ja tiedon suhdetta, mutta muillakin kohdilla on suhde tietoon laajasti ymmärrettynä. Kaikki kohdat ovat Asukasluotsaus-hankkeen tavoitteiden kannalta relevantteja.

Esitän Mäen listan tässä niin, että olen lainannut otsikot suoraan Mäen kirjoittamassa muodossa ja tiivistänyt otsikoiden alle Mäen ajattelun niin kuin olen sen itse ymmärtänyt. Tiivistykset ovat voimakkaasti yksinkertaistettuja. Suosittelen lukemaan Mäen kirjan, jotta hänen ajattelunsa sävyt tulevat paremmin esiin.

A) Taide luo myös aivan tavallista tietoa

Taidetta varten voidaan tehdä tutkimusta monilla yleisillä tieteen tai vaikka journalistiikan menetelmillä. Myös taiteen omat menetelmät, esimerkiksi elokuvaaminen tai osallistava taide-esitys voivat tuottaa todistettavaa tietoa ihmisten ja maailman toiminnasta tai arvoista. (Mäki 2017, 87–88.)

B) Taide voi olla tehokasta viestintää

Taide voi usein olla moniselitteistä, mutta joskus taas hyvin suorasukaista. Taiteen keinoin voi niin haluttaessa viestiä iskevästi ja yksiselitteisesti. Taiteen parhain ominaisuus on kuitenkin sen kyky kokonaisvaltaiseen, moninäkökulmaiseen ja keinoiltaan monipuoliseen viestintään. (Mäki 2017, 88–93.)

C) Taide auttaa meitä ottamaan tiedot ja arvot vakavasti ja kehittämään niitä arvopohdiskelun kautta

Tiedon omaksuminen voi jäädä näennäiseksi, jolloin tiedolla ei välttämättä ole vaikutusta ihmisen käytökseen. Taiteen avulla tiedon voi kokea kokonaisvaltaisesti kehon ja tunteen tasolla, ja näin taide juurruttaa tiedon meihin. Vastaavalla

kokemuksellisella tavalla taide voi toimia myös arvojen juurruttajana yhtäältä antamalla samaistumisen mahdollisuuksia, mutta toisaalta myös luomalla moraalista ongelmista etäännytettyjä kuvia, joiden äärellä arvopohdiskelu mahdollistuu. (Mäki 2017, 94–106.)

D) Taiteessa on hiljaista tietoa

Taiteen tieto on sanallistettavissa vain osittain. On hiljaista tietoa, jota on turhaa tai mahdotonta sanallistaa. Lisäksi on hiljaista tietoa, jota ei voi sanallistaa täysin, varmasti tai objektiivisesti. Tällainen tieto sijaitsee usein subjektiivisen kokemuksen ja faktojen epäselvässä välimaastossa, jossa kysyttävät kysymykset voivat tiivistää muotoon: "Mitä on hyvä elämä?" (Mäki 2017, 107–108.)

E) Taide on maailmankatsomuksen muovaamista sen täyteläisimmässä muodossa

Taideteoksella voi ehdottaa maailmoja ja maailmantulkintoja. Taide tarkastelee maailmaa sekä kysyen "Millaista on" että "Millaista voisi olla?" (Mäki 2017, 108–116.)

F) Taide osaa käsitellä myös ongelmia, joita ei voi ratkaista

Elämässä on ratkaisemattomia kysymyksiä, jotka on välttämätöntä kohdata yhä uudestaan, jotta eläminen on mahdollista. Näitä kysymyksiä ovat esimerkiksi kysymykset hyvästä elämästä tai kuolemasta. Taiteen avulla voi sekä vähentää kärsimystä että opetella elämään kipeiden asioiden, kuten kuolevaisuutemme kanssa. (Mäki 2017, 116–118.)

G) On vaikeampaa lukea hyvä runo kuin kirjoittaa se⁵

Taiteessa työ ei pääty teoksen valmistumiseen. Myös teoksen nauttiminen on työtä. Taiteen nauttimisen harjoittelu voi kasvattaa nautintotaitoja koko elämässä. (Mäki 2017, 119–121.)

Minulle Mäen tapa hahmottaa taiteen ja viisauden suhdetta on inspiroiva ja käyttökelpoinen, koska yllä olevalla erittelyllä hän mielestäni osoittaa, että taiteella on vahva suhde tietoon jo ennen kuin aletaan problematisoida taiteen suhdetta tutkimukseen tai taiteen

⁵ Mäki (2017, 119) kertoo ottaneensa G-kohdan otsikon omasta runostaan *Horisontti on minua*. Runo on osa Mäen runokokoelmaa *Kuolevainen* (WSOY, 2008).

käyttöä välineenä taiteen ulkopuolisiin tarkoituksiin. Mäki (2017, 84–121) siis seikka-peräisesti perustellen väittää, että tiedon tuottaminen on taiteessa myötäsyttyistä. Mäen toisen määritelmän (2017, 393–395) mukaan taide tuottaa tietoa viidessä kategoriassa, joista sulkeisiin merkityt ovat hänen mielestään vähiten tärkeitä:

- 1) *Tietoa siitä, miten taidetta tehdään.*
- 2) *Tietoa siitä, miten taidetta nautitaan.*
- 3) *(Tietoa taiteilijan päämääristä.)*
- 4) *(Tietoa taiteen vaikutuksesta yksilöön ja yhteiskuntaan.)*
- 5) *Tietoa meistä ja maailmasta.*

Mäen (2017, 395) omasta mielestä taiteen tuottaman tiedon kategorioista tärkein on taiteen tieto meistä ja maailmasta. Mäelle taiteen kyky kohdata maailma – arvioida, testata ja kritisoida ihmisten arvoja ja elämän menoa sekä ehdottaa tarvittaessa vaihtoehtoja – on ensiarvoisen tärkeää. Olen tästä hänen kanssaan samaa mieltä, mutta käsitellessäni Room 4:n ja tiedon suhdetta luvussa 6 sivuan eri tavoin kaikkia Mäen mainitsemia kategorioita. Tässä tapauksessa myös Mäen mielestä vähiten tärkeimmillä taiteilijan päämääriä ja taiteen vaikutuksia koskevilla kategorioilla 3 ja 4 on merkitystä, koska kyseessä on soveltavan taiteen opinnäytetyö, jossa tarkastellaan taiteen ja taiteilijan suhdetta akuuttiin aluekehittämistarpeeseen. Kuitenkin pidän itsekkin olennaisimpana kategorian 5. Taiteella on erityinen kyky käsitellä elämän ja maailman haastaviakin kysymyksiä, ja siksi tätä kykyä on mielekästä käyttää. Taiteen tiedon erityinen anti ihmiselämän ja maailman tutkimiseen perustuu mielestäni taiteen tiedon ominaispiirteisiin, joita kuvaavan Mäen (2017, 392–393) viisikohtaisen listan tiivistän seuraavasti:

- 1) Usein taiteellinen tieto on vain osittain sanallistettavissa, joskus ei ollenkaan.
- 2) Taiteellinen tieto on kokonaisvaltaista tietoa, joka perustuu kokemuksellisuuteen ja ruumiillisuuteen.
- 3) Taiteen tieto perustuu moniin eri näkökulmiin ja tiedon eri lajeihin.
- 4) Taiteen tieto on yleensä tietoa, jota saavutetaan laadullisella tutkimuksella. Myös määrällistä tutkimusta voidaan käyttää, mutta laadullinen, siis asioiden merkitykseen, luonteeseen, moraaliin ja esteettisiin arvoihin liittyvä tutkimusote on taiteen piirissä tavallisempi.
- 5) Taiteen avulla voi kohdata mahdottomia kysymyksiä. Eli taiteen tapa tietää on yrittää vastata kysymyksiin, joihin vastaaminen on mahdotonta, mutta joiden kysyminen tekee elämästä mielekkään. Esimerkiksi: Miksi tai miten elää?

Mielestäni tämä taiteellisen tiedon ominaispiirteiden lista tuo esiin sellaisia tiedon alueita, jotka kuuluvat elämän kokonaiskuvaan, mutta jäävät usein budjettilaskelmien tai muiden tilastoitavien tietojen jalkoihin. Tämän ja muiden edellä esittelemieni Mäen listojen perusteella on helppo väittää, että taiteellisella tiedolla olisi paljon annettavaa Asukasluotsauksen kaltaiselle hankkeelle, jonka tavoitteet syvimmillään liittyvät yksilöllisen ja yhteisöllisen elämän kokonaisvaltaiseen mielekkyyteen. Luvussa 6 palaan tarkastelemaan sitä, miltä Room 4 -taideteoksen anti Asukasluotsaus-hankkeen tavoitteiden kannalta vaikuttaa näin jälkikäteen ja tiedon käsitteen valossa tarkasteltuna. Sitä ennen, luvuissa 3–5, esittelen kehittämistyöni toimintaympäristön, hankkeen ja itse teoksen.

3 TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Tässä luvussa esittelen toimintaympäristön ja olosuhteet, joissa toteutin kehittämishankkeen. Esittelen ensin työnantajani toimineen Ukipolis Oy:n sekä sen toiminta-alueen Vakka-Suomen, jonka alueellisella kehitysvaiheella on ollut suuri vaikutus opinnäytetyöni syntymiseen. Sen jälkeen esittelen Ukipoliksien hallinnoiman Asukasluotsaus-hankkeen, jossa tein kehittämistyöni.

3.1 Ukipolis Oy ja Vakka-Suomi

Ukipolis Oy (myöhemmin tekstissä Ukipolis) on seutukunnallinen kehittämisorganisaatio, jonka toimialue on Vakka-Suomi (Ukipolis 2019). Vakka-Suomen seutukunnan muodostaa kuusi kuntaa Varsinais-Suomen länsiosassa: Kustavi, Laitila, Pyhäranta, Taivassalo, Uusikaupunki ja Vehmaa (Wikipedia 2019). Seutukunnan kunnat omistavat yhdessä Ukipoliksien, jonka toimisto sijaitsee Uudessakaupungissa ja toimipiste Laitilassa. Ukipoliksien keskeisimmät toiminnot liittyvät yrityspalveluihin. Yhtiö tarjoaa palveluita muun muassa yritystoiminnan aloittamiseen, kehittämiseen, rahoitukseen ja yritystukiin liittyvissä asioissa. Suurin osa yhtiön toiminnasta on hankepohjaista ja merkittävä osa rahoituksesta tulee erilaisista kehittämisohjelmista mm. Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmasta. (Ukipolis 2019.)

Vakka-Suomessa eletään tämän YAMK-opinnäytetyöni kirjoittamisen aikaan 2010-luvun lopulla positiivisen rakennemuutoksen aikaa. Tilanne on sama koko Varsinais-Suomessa: Alueelle syntyy uusia työpaikkoja ja alueelle muuttaa uusia asukkaita työn perässä. Työtä olisi tarjolla enemmän kuin tekijöitä, ja alueella podetaan työvoimapulaa. Työvoiman saatavuutta vaikeuttaa muun muassa asuntopula. Positiiviseen rakennemuutokseen liittyvät haasteet on tunnistettu ja tunnustettu Varsinais-Suomessa laajasti. Niin kunnat, yritykset kuin kolmannen sektorin toimijat työskentelevät aiheen äärellä eri tavoin yksin ja yhdessä. (Varsinais-Suomen liitto 2017.)

Ukipolis Oy:n Asukasluotsaus-hanke perustettiin vastaamaan muuttoliikkeen tuomiin ajankohtaisiin haasteisiin Vakka-Suomessa (Asukasluotsaus 2018). Asukasluotsaus-hankkeen rahoitus on saatu Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmasta ja alueen neljältä kunnalta: Uudeltakaupungilta, Laitilalta, Kustavilta ja Vehmaalta. (Ukipolis 2019.)

3.2 Asukasluotsaus-hanke

Asukasluotsaus-hanke on monella tapaa erityistapaus Ukipoliksen hankkeiden joukossa. Hankkeen ydinkohderyhmää ovat alueelle hiljattain muuttaneet uudet asukkaat. Hankesuunnitelman mukaan Asukasluotsaus-hankkeen tavoitteena on tukea uusien asukkaiden kotiutumista ja edistää työvoiman saatavuutta työvoimapulaa potevalle alueelle. Tarve uusasukkaiden kotiutumista ja kotouttamista tukeviin toimenpiteisiin oli hankevalmistelun aikana noussut esiin useilta tahoilta Vakka-Suomessa. (Asukasluotsaus 2017.)

Työjaksollani saamani käsityksen pohjalta muotoilisin, että hankkeessa niin kotiutuminen kuin kotouttaminenkin nähdään monenvälisenä prosessina, johon vaikuttavat esimerkiksi rakenteelliset tekijät ja palveluverkosto, mutta myös sekä tulijoiden että kanta-asukkaiden asenteet. Näin hanke koskettaa kaikkia alueen asukkaita ja toimijoita. Hankkeen tavoitteita ovatkin myös jakamistalouden, yhteisöllisyyden ja osallistumisen vahvistaminen alueella (Asukasluotsaus 2017). Laajasti katsottuna hankkeen tavoitteena on viihtyisä ja toimiva elinympäristö kaikille alueen asukkaille (Asukasluotsaus 2018).

Asukasluotsauksen hankesuunnitelmassa listataan seuraavia toimintatapoja tavoitteiden saavuttamiseksi: tiedonhankinta ja kokoaminen, neuvontapalvelut niin uusasukkaille kuin työnantajayrityksille, sähköisen alustan luominen tiedonvälitystä ja jakamistaloutta tukeviin tarkoituksiin, neuvonta- ja palveluverkoston kehittäminen, kuntatason ratkaisujen kehittäminen ja tiedottaminen. Toimintamalleja tavoitteiden saavuttamiseksi on tarkoitus kehittää koko kolmivuotisen hankkeen ajan vuosina 2018–2020. Tarkoituksena on, että alueen toimijat jatkavat hankkeessa kehitettyjen toimintojen ylläpitoa ja kehittämistä hankekauden loputtua. (Asukasluotsaus 2017.)

4 MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ

Tässä luvussa kuvaan kronologisesti oman työskentelyni kulkua Asukasluotsaus-hankkeessa. Tavoitteenani on antaa lukijalle kuva tapahtuneesta moniammatillisesta yhteistyöstä sekä syventää ymmärrystä kontekstista, johon Room 4 -taideteos syntyi. Esittelen myös Uudenkaupungin kaupunkisuunnittelun Demokatu-hankkeen, koska se oli merkittävä yhteistyökumppani Room 4 -teoksen toteutusvaiheessa. Lukua voi pitää myös esimerkkikuvauksena taiteilijan astumisesta uuteen kontekstiin.

4.1 Taiteilijana Asukasluotsaus-hankkeessa

Asukasluotsaus-hankkeen toimintastrategiaan ei ollut kirjattu taidelähtöisten toimintamuotojen käyttämistä. Se, että päädyin mukaan hankkeeseen, oli osin sattumien summa ja johtui pitkälti hankkeen projektipäällikkö Mirva Salosen ja esimieheni, Ukipoloksen toimitusjohtaja Raimo Rantasen avoimuudesta sekä omasta halustani haastaa itseäni uudelle alueelle. Koimme projektipäällikkö Salosen kanssa jakavamme yhteisen arvopohjan, jonka varassa halusimme kokeilla hankkeen moniammatillista kehittämistä.

Hanke oli hyvin avoimessa vaiheessa, kun tulin siihen mukaan. Hanke oli alkanut tammikuussa 2018 yhden osa-aikaisen työntekijän voimin, ja minun työllistymisestä hankkeeseen alettiin neuvotella jo helmikuussa. Taiteilijan tehtävänä ei siis ollut tulla heilauttamaan jumiutuneita vanhoja toimintatapoja, vaan kulkea rinnalla, ihmetellä ja luoda yhdessä jotakin, jota ei vielä ollut olemassa.

Asukasluotsauksen hankesuunnitelman mukaan vuonna 2018 hankkeessa oli tarkoitus keskittyä tiedonkeruuseen ja henkilökohtaiseen neuvontaan (Asukasluotsaus 2017). Alussa tiedonkeruun ja verkostoitumisen tarve korostui, koska hanke oli sekä muodoltaan että tavoitteiltaan uudenlainen ja molemmat työntekijät tulivat Vakka-Suomen ulkopuolelta. Tietoa alueen toimijoista ja palveluista täytyi kartuttaa hankkeen toimijoille, eli minulle ja projektipäällikölle, ennen kuin olisi mahdollista antaa asiantuntevaa palveluohjausta asiakkaille – tai toteuttaa paikallisyhteisön kannalta merkityksellistä taiteellista toimintaa.

Perehtymistyö ei kuitenkaan ollut vain yksisuuntaista opiskelua, vaan ennen kaikkea lukuisissa kohtaamisissa tapahtunutta tiedon- ja ajatustenvaihtoa. Samalla kun tutustuimme alueen toimijoihin, kerroimme myös Asukasluotsaus-hankkeesta. Kertoessamme hankkeesta saimme puolestamme kuulla tapaamiltamme ihmisiltä uusista tarpeista, joihin hankkeen toivottiin vastaavan. Kun yksittäisten ihmisten avuntarvetta tuli ilmi, pyrimme vastaamaan kysymyksiin tai tarvittaessa ohjaamaan ihmisen eteenpäin. Niin tapaamisissa ilmi tulleet tarpeet ja toiveet, tavattujen ihmisten ja yhteisöjen kanssa syntyneet yhteistyöideat, kuin tapaamisten jälkeen käydyt keskustelut meidän hankkeen työntekijöiden kesken kehittivät hanketta eteenpäin askel askeleelta.

Myös oma työnkuvani muotoutui prosessinomaisesti läpi koko työjakson. Työsuhteen solmimisprosessissa pohdimme, kuinka paljon minun työkenttäni olisi mielekästä rajata etukäteen ja kuinka paljon varata tilaa yhteistyön kehkeytymiselle. Luodakseni omaa ymmärrystäni ja yhteistä kieltä, joiden avulla lyhyen työjaksoni tavoitteita voisi tarkentaa, kirjoitin esimiehilleni monisivuisen tekstin, jossa esittelin ja erittelin mahdollisia tapoja tuoda taidetta Asukasluotsaus-hankkeeseen (liite 1). Pohdin tekstissä taidelähtöisen työskentelyn mahdollisuuksia Asukasluotsaus-hankkeessa hyvin laajalla skaalalla. Listasin konkreettisia vaihtoehtoja tarkasti kohdennetuista projekteista koko hanketta lävistävään taiteelliseen lähestymistapaan ja arvioin vaihtoehtojen hyviä ja huonoja puolia.

Käymiemme keskustelujen perusteella halusimme esimiesteni kanssa suunnata hankkeen tiedonhankinta- ja verkostoitumisvaiheeseen sijoittunutta työpanostani erityisesti uusasukkaiden tavoittamiseen ja kohtaamiseen. Ukipoliksen toimitusjohtaja Rantanen oli puhunut useaan otteeseen uusasukkaiden tarinoista, joita olisi tärkeää kuulla ja mahdollista taiteen keinoin välittää. Uusasukkaiden kokemusten kuuleminen ja heidän osallisuutensa vahvistaminen alueen kehittämistä käytävissä keskusteluissa motivoi minua myös henkilökohtaisesti. Ensimmäisen työviikkoni kokemusten pohjalta tein suunnitelman yhteisötaideteoksesta, jota varten kartoittaisin uusasukkaiden ajatuksia ja unelmia. Ajatukset tuotaisiin teoksen muodossa julkiseen tilaan, jossa niiden pohjalta voisi herätä/herättää keskustelua. Teosidea ei siis perustunut tietyn yhteisön kanssa toimimiseen, vaan yksittäisten, kiinnostuneiden ihmisten kohtaamisiin teosta tehdessä ja erilaisiin kohtaamisiin ja kohtauttamisiin valmiin teoksen äärellä.

Kirjoitin Pop Up Dream Container -nimellä kulkeneesta teosideasta seuraavan kuvauksen esitelläkseni sitä mahdollisille yhteistyökumppaneille:

Pop Up Dream Container on yhteisötaideteos ja tiedotustempaus Uudenkaupungin torilla heinäkuussa 2018. [...]

Visio: Torille tuodaan asuntokontti, jollaisissa monet työn perässä muuttaneet uudet asukkaat aloittavat elämänsä alueella. Konttiin rakennetaan tilasidonnainen yhteisötaidenäyttely, jonka teemana on uusasukkaiden unelmat ja voimavarat.

Kontti on auki yleisölle sekä taidenäyttelynä että kohtaamispisteenä, jossa voi sekä jakaa tietoa että osallistaa asukkaita yhteisölliseen kaupunkisuunnitteluun.

Taiteellinen työskentely oli siis tarkoitus yhdistää tiedon tuottamiseen ja välittämiseen ja teoksen oli tarkoitus toimia konkreettisena tilana vuorovaikutukselle. Esittelin idean esimiehelleni, projektipäällikölle ja kaupunkisuunnittelun edustajalle, jotka suhtautuivat suunnitelmaan myötämielisesti. Suunnitelman täytäntöönpanoon tuli kuitenkin käytännöllisiä ongelmia. En löytänyt toivomaani yhteistyökumppania, jonka kanssa kontti-idean olisi voinut toteuttaa ilman suurta taloudellista panosta hankkeen puolelta. Hankkeeseen ei ollut budjetoitu tällaiseen taideteokseen osoitettuja kuluja, joten kontin vuokraaminen olisi tullut liian kalliiksi.

Kun Pop Up Dream Container -idealle ei löytynyt realistisia toteutustapoja, suuntasin aikani muihin Asukasluotsaus-hankkeen töihin. Tässä oli se hyvä puoli, että prosessi säilyi pitkään avoimena ja tunnustelevana, mikä oli minua alun perin kiinnostanut työskentelyote. Ehkä teosidea syntyi liian varhain, ja olisi heti käynnistyessään sulkenut silmäni muilta kiinnostavilta tehtäviltä ja kumppanuuksilta.

Seuraava ote hankkeen rahoittajaa varten tekemästani raportista kuvaa karkeasti työskentelyni painottumisen neljän kuukauden aikana.

Huhti-toukokuussa työn painopiste oli perehtymisessä, yhteistyöverkoston luomisessa, uusasukkaiden tavoittamistyössä ja hankkeen lyhyen- ja pitkän aikavälin suunnittelutyössä. Tapaamisia oli tällä jaksolla useiden yhteistyökumppanien ja uusasukkaiden kanssa. Salo suunnitteli ja toteutti myös osallistavan messuosaston Minifarmi-messuille.

Kesä-heinäkuussa työn painopiste oli Room 4 installaation toteutuksessa, uusasukkaiden kohtaamisessa sekä yhteistyössä Uudenkaupungin Demokatu-hankkeen kanssa, mikä vahvisti hankkeen yhteyttä Uudenkaupungin toimijoihin. Uusasukkaiden haastatteluihin perustuvan Room 4 -installaation avajaisia vietettiin 26.7.2018.

(Katkelma työskentelyjaksoani koskevasta raportista rahoittajalle 31.7.2018.)

4.2 Yhteistyö Demokatu-hankkeen kanssa

Uudessakaupungissa oli vuonna 2018 käynnissä arkkitehtuuripoliittisen ohjelman laadinta (Uusikaupunki 2018c), jonka osana toteutettiin kesällä 2018 käytännöllinen osallistavan kaupunkisuunnittelun kokeilu, Demokatu-hanke (Uusikaupunki 2018a).

Ukipolis hallinnoi Demokatu-hanketta, jonka toteutuksesta vastasi Uudenkaupungin kaupunki. Hankkeen rahoitti Maaseudun kehittämissyhdystys Ravakka Leader-rahoituksella. Demokatu-hankkeessa ei varattu rahoitusta työntekijöiden palkkaamiseen, vaan rahoitus oli kohdennettu erilaisten visuaalisten elementtien ja uudenlaisten aktiviteettien väliaikaisiin kokeiluihin Uudenkaupungin keskustassa hankkeen tapahtuma-aikana. Työpanos hankkeeseen tuli Uudenkaupungin kaupunkisuunnittelulta, vapaaehtoistyöntekijöiltä ja monilta yhteistyökumppaneilta. (Uusikaupunki 2018b.)

Kiinnostuin heti erilaisiin kaupunkilaisia osallistaviin toimintatapoihin perustuvasta Demokatu-hankkeesta. Ajattelin myös, että se olisi Asukasluotsauksen kannalta sekä mielekäs että hyödyllinen yhteistyökumppani. Uskoin, että minulla olisi annettavaa asukkaiden osallistamiseen ammatillisen osaamiseni puolesta, ja samalla syntyisi Asukasluotsaus-hankkeessa toivottuja kohtaamismahdollisuuksia kaupungin asukkaiden ja yhteisötoimijoiden kanssa. Lisäksi ajattelin, että Asukasluotsauksen edustajana voisin pyrkiä löytämään tapoja osallistaa nimenomaan uusasukkaita Demokatu-hankkeeseen ja kaupunkisuunnitteluun.

Toimintamahdollisuuteni konkretisoituivat, kun Demokatu-hankkeelle löydettiin toimitila tiedotus- ja työpajapisteeksi. Tyhjään liikehuoneistoon Alisellakadulla Uudenkaupungin keskustassa perustettiin kesä-heinäkuun vaihteessa kohtaamispaikka, jossa asukkaat voisivat sekä saada tietoa hankkeesta että osallistua sen suunnitteluun ja toimintaan. Paikka nimettiin Kaupunkitilaksi. Avoimen toimitilan kautta Demokatu-hankkeen ideaa saattoi tuoda konkreettisesti näkyviin. Ihmisten oli helpompi poiketa kaupungin keskellä sijaitsevaan tilaan kyselemään ja kertomaan omia näkemyksiään kuin keskustan ulkopuolella sijaitsevaan kaupunkisuunnittelun toimistoon.

Olin mukana Kaupunkitilan suunnittelussa ja sisustamisessa, ihmisten kohtaamisessa ja osallistavien työpajojen järjestämisessä. En toteuttanut Demokatu-hankkeessa juuri-kaan omia ideoitani tai kokonaisuuksia, vaan osallistuin suunnitteluun ja toteutukseen hankkeen tarpeiden ja omien kiinnostusteni mukaan. Toimin milloin työparina, milloin

aputyttönä, milloin työpajaohjaajana, milloin roudarina, milloin kuulevana korvana ja keskustelijana.

Tutustuessani vanhassa puutalossa sijainneeseen Kaupunkitilaan löysin sen moninaisista huoneista yhden, joka mielestäni sopi alkuperäiseen ideani, asuinhuonetta kuvaavan tilataideteoksen, toteuttamiseen. Pienelle huoneelle ei ollut muuta tarvetta, joten sovin työnantajani ja Demokatu-hankkeen kanssa, että alan tuottaa huoneeseen uusasukkaiden tarinoihin kytkeytyvää tilataideteosta, joka pohjaa Pop Up Dream Container -ideaan.

Olin selvästi kaivannut omaa huonetta, rajattua vastuualuetta, jolla voin kehittää toimintaa omasta taiteellisesta ajattelustani käsin ja siten tuoda ydinosaamistani Asukasluotsaus-hankkeen käyttöön. Oman huoneen löytyessä minulla oli enää reilu kuukausi osaa aikaista työsopimusta jäljellä. Alkuperäistä teosideaa piti muokata tilan luonteeseen ja aikatauluun sopivaksi, mutta se sujui luontevasti: olen taiteilijana sen tyyppinen, että käytännön puitteet vaikuttavat ajatteluuni vahvasti ja kehittävät ideoita eteenpäin. Syntyi idea teoksesta nimeltä Room 4.

Vastasin Room 4:n tuotantotyöstä pääosin yksin, mutta sain matkan varrella korvaamatonta apua monelta taholta. Yhteistyö Demokatu-hankkeen kanssa oli sekä kiinnostavaa että mahdollistavaa. Yhtäältä minä laitoin työaikaani Demokatu-työpajojen suunnitteluun tai annoin apuani käytännön tehtävissä siivouksesta sisustukseen, toisaalta sain itse niin kuljetusapua kuin paikallistietoutta ja yhteyksiä, joita ilman Room 4 -teos ei olisi valmistunut. Samalla sain myös oppia ja kokemusta osallistavasta kaupunkisuunnittelusta, josta olin kiinnostunut.

Viimeisen työkuukauteni ajan Kaupunkitila olikin kuin avoin työskentelytila, jossa teimme omia projektejamme rinnakkain: Minä rakensin tilataideteosta omaan pieneen huoneeseeni, ja Demokadun koordinaattori tuotti kaupungin kaduille ulottuvaa kokeilukulttuuritapahtumaa. Työskentelimme yhteistyön hengessä niin, että autoimme puolin ja toisin tilanteen mukaan. Tilassa vieraili ja molempien hankkeiden toteutukseen osallistui myös laaja joukko muita ihmisiä. Asukasluotsauksen projektipäällikkö Salosella ei ollut heinäkuussa paljon työtunteja, mutta mahdollisuuksien mukaan hänkin työskenteli Kaupunkitilassa ja toi omaa työpanostaan Room 4:n ja Demokatu-hankkeen tueksi.

Asukasluotsaus- ja Demokatu-hankkeiden yhteistyö myös jatkui elokuussa minun työjaksoni päätyttyä. Nähdäkseni yhteistyö hyödytti molempia hankkeita monin tavoin.

Room 4:n toteuttamismahdollisuuden lisäksi Demokatu-yhteistyö vahvisti Asukasluotsauksen verkostoja Uudessakaupungissa. Asukasluotsauksen panostuksella taas oli vaikutusta esimerkiksi Demokatu-hankkeen monikulttuuriseen antiin. Projektipäällikkö Salonen kutsui kotoutumiskoulutuksen ryhmän Demokadun talkoisiin sekä koordinoi kansainvälisen Confusion Kitchen -ruokatapahtuman osana Demokadun tapahtumakonaisuutta.

Kuva 1. Room 4:n avajaiset Demokatu-hankkeen Kaupunkitilassa Uudessakaupungissa. Valokuva: Seija-Leena Salo

5 ROOM 4 -TILATAIDETEOS

Kuva 2. Osa Room 4 -tilataideteoksesta / Uudenkaupungin toteutus. Valokuva televisiossa: Sauli Vähäköski. Teoskuva: Seija-Leena Salo

Asukasluotsaus-työni mittavimmaksi ja näkyvimmäksi ulostuloksi muodostunut Room 4 – *some (un)necessary objects, some necessary dreams* -teos oli tilasidonnainen installaatio, asunnoksi sisustettu huone, jossa yleisö saattoi vieraillla. Teos oli yleisön koettavissa kahtena eri versiona, 26.7.–31.8.2018 Uudessakaupungissa ja 3.–31.10.2018 Laitilassa. Näyttelyselosteessa kuvasin teosta seuraavasti:

Room 4 on yksiö ilman omaa vessaa ja taideteos, jota ei olisi ilman Vakka-Suomeen kohdistuvaa muuttoliikettä. Voimakkaan muuttoliikkeen myötä on perustettu Asukasluotsaus-hanke, jonka tarkoituksena on tukea uusasukkaitten juurtumista ja yhteisöllisyyttä Vakka-Suomessa.

Idea Room 4 –teokseen on syntynyt Asukasluotsaus-hankkeen alkuvaiheessa tehdyistä havainnoista sekä halusta kohdata ja kuunnella uusasukkaita.

Tilateoksen seiniltä ja esineitä löytyvät tekstit perustuvat keskusteluihin kuuden Uuteenkaupunkiin ja kahden Laitilaan viime vuosina muuttaneen uusasukkaan kanssa. Osa esineistä on teetetty teosta varten.

Muutoin Room 4 on kalustettu lahjoituksina saaduilla ja löydettyillä huonekaluilla, jotka jatkavat kiertoaan näyttelykauden jälkeen, kenties jonkun uusasukkaan käyttöön.

Teoksen konkreettisesta ja kokemuksellisesta olemuksesta on vaikea antaa selkeää kuvaa tekstin muodossa, joten olen liittänyt teosta koskeviin lukuihin myös valokuvia. Vaikka kolmiulotteista tilaa on vaikea kuvata kaksiulotteisin valokuvin, toivon kuvien kaikessa rajallisuudessaan valottavan teoksen luonnetta hieman lisää.

Kuva 3. Osa Room 4 -tilataideteoksesta / Uudenkaupungin toteutus. Maalaus seinällä: Bakhtiar Ismail. Valokuva: Seija-Leena Salo

5.1 Teosmuodosta

Room 4 on installaatio, tilataideteos. Olen viitannut teokseen näillä molemmilla toisilleen läheisillä käsitteillä ja käytän niitä myös tässä kirjallisessa työssä tarkoittamaan samaa asiaa. Tässä luvussa määrittelen installaation käsitteen nojautuen Claire Bishopin ja Teemu Mäen ajatuksiin sekä taustoitan teosmuodon valintaa oman taiteilijuuteni ja Asukasluotsaus-hankkeen kannalta. Pohdin installaation merkitystä Asukasluotsaus-hankkeen tiedonvälityksessä käytettynä taidemuotona lisää luvussa 6.3.

Kirjassaan *Installation Art* Bishop (2005, 6) esittää näkemyksen, jonka mukaan käsitettä installaatiotaide (Installation Art) on käytetty vapaasti tarkoittamaan niin monenlaisia asioita, että käsite on lähes menettänyt merkityksensä. Bishopin (2005, 8) mukaan installaatiotaiteen historia ei ole ollut johdonmukaista kehittymistä, vaan installaatiotaide on eri aikoina ottanut vaikutteita monista suunnista: arkkitehtuurista, elokuvasta, performanssitaiteesta, kuvanveistosta, teatterista, lavastustaiteesta, kuratoinnista, maataiteesta ja maalaustaiteesta. Mäki (2017, 356) puolestaan kuvaa installaatiota itsenäiseksi, mutta kaikkiruokaiseksi teostyyppiksi, jonka tekeminen ei ole sidoksissa tiettyyn taidemuotoon ja jonka materiaaliksi sopii mikä vain.

Mistä sitten tunnistaa, että Room 4 on installaatio? Bishop (2005, 6) pitää keskeisenä installaatiotaidetta määrittävänä tekijänä sen suhdetta katsojan keholliseen läsnäoloon. Bishopin mukaan installaatio on kokonaistaideteos, johon katsoja astuu sisään ja joka korostaa moniaistista kokemusta pelkän katsomisen sijaan. Tässä työssä käytän installaation käsitettä Bishopin määrittelemällä tavalla.

Installaatio valikoitui Asukasluotsaus-hankkeessa käyttämäkseni teosmuodoksi monista syistä. Taidemuodoista ominta alaani ovat teatteri ja esitystaide. Taiteellisessa työssäni olen vuosia tarkastellut teoksia rakenteina, jotka mahdollistavat erilaisia (myös kehollisen) kokemisen ja kohtaamisen tapoja ja rytmejä. Installaatiotaiteen tarjoamat mahdollisuudet keholliseen kokemuksellisuuteen sopivat ajattelumaailmaani.

Vaikka en ole aiemmin tehnyt pelkästään installaatioon perustuvia teoksia, minulla on kokemusta paikkasidonnaisesta työskentelystä. Teosten suhde tilaan, tilanteeseen ja kontekstiin on yleensä ollut ajattelussani keskeistä. Tilasidonnainen installaatio tuntui luontevalta teosmuodolta Asukasluotsaus-hankkeeseen, jonka toimialueeseen liittyy hyvin tilallisia ilmiöitä, kuten asuntopula, fyysistä ja sosiaalista elintilaa koskevat neuvottelut ja kodin rakentaminen. Ennen kaikkea kyseessä olikin intuitiivinen valinta, joka perustui olosuhteiden ja kohtaamisten synnyttämään taiteelliseen visioon. Valinnan taustalla vaikutti kuitenkin taiteellisen ajatteluni lisäksi myös käytännöllisiä tekijöitä.

Tarkoitukseni oli työskennellä vuorovaikutteisessa suhteessa uusasukkaisiin. Havaintojemme perusteella ryhmälähtöinen taidetyöskentely oli käytettävissä olevalla aikataululla poissuljettu vaihtoehto, vaikka tiiviin ryhmän muodostumisella olisi voinut periaatteessa olla kotiuttavia vaikutuksia ryhmän jäsenille. Vuorotyötä tekevien ja hajallaan asuvien uusasukkaiden löytäminen yhteisölliseen ryhmäprosessiin tai muutoin pitkäjänteiseen yhteistyöhön kanssani kesälomakaudella tuntui epätodennäköiseltä. Haastattelu-pohjainen installaatio sen sijaan antoi mahdollisuuden kohdata ja kohtauttaa erilaisten ihmisten ajatuksia ja tarinoita ilman, että heidän tarvitsisi olla tilassa yhtä aikaa läsnä. Installaation tekoprosessi salli myös hyvin erilaisia osallistumisen tapoja (ks. seuraava luku), ja teos tavoitti erilaisia yleisöjä (ks. luvut 5.4 ja 6.4).

Väitän, että toimiessaan foorumina, jossa monenlaiset ainekset ja ajattelutavat kohtasivat, installaatio perusteli itsensä aktiivista yhteisöllistä elämää ja hyviä väestösuhteita tavoittelevassa Asukasluotsaus-hankkeessa käytettynä taidemuotona.

5.2 Ideasta toteutukseen

Room 4 – *some (un)necessary objects, some necessary dreams* oli kypsynyt ja olosuhteisiin sovitettu versio luvussa 4.1 kuvatusta Pop Up Dream Container -ideasta. Idean taustalla oli siis halu kuulla ja jakaa uudelle paikkakunnalle asettuneiden kokemuksia ja toiveita, mutta teosideaan yhdistyi myös monia muita elementtejä. Niin hankkeen tavoitteet kuin hanketyössä tapahtuneet kohtaamiset ja tehdyt havainnot sekä konkreettinen tila vaikuttivat taiteelliseen visioon.

Suunnittelin sisustavani Kaupunkitilasta löytämäni pienen huoneen asuinhuoneeksi, jonka esineistöön tulisi uusasukkaiden ajatuksia kirjoitettuna tekstinä. Keräisin ajatukset haastattelemalla, ja suunnittelisin ja teettäisin uniikkiesineitä uusasukkaiden ajatuksiin perustuvien tekstein. Huonekalut ja loput esineet toivoin saavani lahjoituksina kanta-asukailta. Huoneesta muodostuisi siis monia erilaisia elementtejä sisältävä kokonaistaide-teos.

Room 4:n alaotsikko *some (un)necessary objects, some necessary dreams* viittaa a) lähtöoletukseen, että kauemmin paikoillaan asuneille ihmisille on kertynyt tarpeetonta tavaraa, josta he haluavat eroon ja b) kantaaottavaan väitteeseen, että uusasukkaat tuovat mukanaan henkistä rikkautta, jonka tunnistaminen ja tunnustaminen on merkittävää sekä heidän oman että koko yhteisön elämän kannalta.

Näin tämän tarpeettomien tavaroiden ja tarpeellisten tarinoiden/unelmien keräämisen sekä symbolisena tervetulo-rituaalina että konkreettisena verkostoprosessina, jossa tapahtuu pienessä mittakaavassa sitä resurssien ja inhimillisten tarinoiden jakamista, jota Asukasluotsaus-hankkeen toivotaan mahdollistavan laajemmin.

5.2.1 Tarinan ja tavarankeruu

Tein sekä sosiaalisessa mediassa että paperilla jaettavaksi suomen- ja englanninkielisen tiedotteen, jolla kutsuin ihmisiä osallistumaan teokseen lahjoittamalla tavarankeruan tai tarinan.

Asukasluotsauksen uusi yhteisötaideprojekti Room 4 etsii turhia tavaroita ja tuikeita unelmia!

Room 4 rakennetaan heinäkuun aikana ja on yleisölle auki Demokadun info- ja työpajapiste Kaupunkitilassa Alisellakadulla elokuussa.

Voit osallistua Room 4 -projektiin jo nyt tarjoamalla jotakin tavaraa installaatioon tai – jos olet muuttanut Vakka-Suomeen viime vuosina – voit tarjoutua haastattelutavaksi installaatiota varten. Kummassakin tapauksessa voit itse valita, mainitaanko nimesi teoksen yhteydessä.

(Katkelma *Room 4 tarinan ja tavaran keruu* -Facebook-tapahtuman kuvauksesta.)

Viestintä tavaran- ja tarinankeruusta ei poikanut valtavaa yhteydenottojen määrää. Illoiseksi yllätyksekseni Uudenkaupungin kierrätyskeskuksessa tavara kiertää nopeaan tahtiin ja pääosin ilmaiseksi. Muutaman sadan metrin päässä sijainnut kierrätyskeskus muodostuikin ratkaisevaksi avuksi teoksen rakentamisessa. Lahjoituksia tuli jonkin verran myös yksittäisiltä ihmisiltä, kuten sänky, kirjahylly ja TV-taso. Koin, että alkuperäinen idea siitä, että huone sisustetaan paikallisilta ihmisiltä turhiksi jääneillä tavaroilla, toteutui. Lisäksi huoneen tapetointi sujui odotettua helpommin yllättäen paikalle saapuneen ja spontaanisti toimeen tarttuneen paikallisen asukkaan avulla.

Tarinoita tai tekstipätkiä tuli näyttelyyn kahdeksalta uusasukkaalta, joista seitsemää haastattelin suullisesti ja yhden kanssa viestin WhatsAppissa.⁶ Löysin haastateltavista ihmisistä puolet ottamalla suoraan yhteyttä hanketyön aikana kohtaamiimme uusasukkaihin. Kaksi haastateltavaa löytyi projektipäällikkö Salosen edellisessä työssä syntyneiden kontaktien myötä, ja kaksi muuta työnantajien kautta: Kävin Asukasluotsaus-työni puitteissa haastattelemassa kahta uutta työntekijää tehdäkseni nettiin jutun rekrytointikampanjaa varten. Heidän kanssaan sovin, että heidän haastattelujaan voi käyttää myös Room 4 -teoksen ja opinnäytetyöni materiaalina. Pyysin kaikilta haastattelemiltani ihmisiltä suullisesti suostumuksen haastattelumateriaalin käyttöön teoksessa ja tässä opinnäytteeni kirjallisessa osassa.

5.2.2 Kohtaamisista teokseksi

Room 4:ta varten tekemiäni haastattelujen sisältö koski kotiutumista Vakka-Suomeen, erityisesti siltä kannalta, millaisia kokemuksia muutto uudelle paikkakunnalle oli herättänyt uuteen yhteisöön liittymisen ja osallisuuden näkökulmasta. Olennaiset kysymykset olivat ”Mitä toivoisit saavasi yhteisöltä?” ja ”Mitä haluaisit antaa yhteisölle?”

⁶ Sujuvuuden ja yksityisyyden suojan vuoksi käytän tässä työssä kaikista kahdeksasta ihmisestä sanoja haastateltava/haastateltu.

Kuva 4. Room 4:n yksityiskohta / Uusikaupunki. Valokuva: Seija-Leena Salo.

Pääosan Room 4 -haastatteluista äänitin ja litteroin. Yksi haastattelu tapahtui pelkästään viesteillä ja yhdestä tein vain kirjalliset muistiinpanot. Kohtaamisten pituus vaihteli noin 20 minuutista kahteen tuntiin. Haastattelumuistiinpanoja ja litteroitua materiaalia kertyi paljon enemmän kuin taiteelliseen kokonaisuuteen oli mielekästä liittää.

Minä valitsin, mitä litteroimistani teksteistä ja haastattelumuistiinpanoista päätyi lopulliseen teokseen. Tavoitteenani oli, että teokseen poimimani tekstit olisivat mahdollisimman suoraan kertojan suusta, kuitenkin niin, että sellainen puhekielisyys tai kielivirheet, jotka voisivat häiritä ymmärtämistä tai saada kertojan nolostumaan, on karsittu pois.

Tavoitteenani oli siis tuoda kertojien ajatukset yleisölle luettaviksi rehellisesti ja kunnioitavasti. Joissakin tapauksessa tämä tarkoitti parin täytesanan poistamista, joissakin tapauksissa ydinlauseiden poimimista pidemmästä keskustelusta. Sisällöllisesti pyrin välittämään haastateltavan ajatuksen sellaisena, kuin olin sen kuullut, mahdollisuuksien mukaan suorina lainauksina.

Yhteistyö haastateltujen kanssa painottui haastattelutilanteisiin. Olin kertonut haastateltaville teosidean, joten he tiesivät, millaiseen teokseen heidän ajatuksiaan oli tulossa, mutta eivät osallistuneet teoksen visuaaliseen suunnitteluun ja toteutukseen. Minä siis myös vastasin siitä, kuinka haastatteluihin perustuvat tekstit sijoittuivat ja tulivat esille teoskokonaisuudessa.

Teetin pienistä tekstinpätkistä esineitä, kuten koristetyynyjä, paidan ja mukiin, ja tein itse sekä teksti- että esinevalinnan ja suunnittelin kunkin painatuksen ulkoasun. Lyhyet, esi- neisiin poimitut lainaukset näkyivät teoksessa irti alkuperäisestä asiayhteydestä ja suhteessa huoneen muihin elementteihin, joten niiden tulkintamahdollisuudet muodostuivat teoksessa avarammiksi kuin alkuperäisessä haastattelutilanteessa.

Tein myös tekstitauluja, joissa oli pidempiä tarinoita. Niissä haastateltujen oma kerronta pääsi vivahteikkaammin esiin, mutta niihinkin kohdistui edellä mainittua tekstien toimistustyötä. Sisältövalintojen lisäksi muotoilin tekstien ulkoasun: valitsin fontit ja asettelut. Vaikuttavimmat tekemäni valinnat koskivat tietenkin koko huoneen kokonaisuuden suunnittelua ja tekstiä sisältävien esineiden ja taulujen asettelua siellä.

Minun lisäksi huoneen visuaaliseen suunnitteluun osallistui kaksi autotehtaan työntekijää, joiden omaa taidetta tuli teokseen mukaan. Sauli Vähäkoski, joka harrastaa erilais- ten kulkuneuvojen valokuvaamista, koosti arkistoistaan kuvasarjan, jossa oli noin 70 hänen kuvaamaansa valokuvaa henkilöautoista. Kuvasarja pyöri Room 4:n televisiossa. Olin tavannut Vähäkosken aivan työjaksoni alussa, ja mahdollisuuksista yhteistyöhön oli keskusteltu jo ennen Room 4 -idean syntyä. Taiteellisen kokonaisidean selvittyä so- vimme yhteistyöstä. Pohdimme kuvasarjan sisältöä ja teknistä toteutusta yhdessä, mutta Vähäkoski sekä valitsi että editoi kuvat itse. Hän ei ottanut kantaa huoneen muuhun ko- konaisuuteen, mutta tieto television ja sen sisällön olemassaolosta vaikutti kokonaisuus- den suunnitteluun ja toteutukseen.

Kuva 5. Room 4:n yksityiskohta / Uusikaupunki. Valokuva televisiossa: Sauli Vähäkoski. Teoskuva: Seija-Leena Salo

Toinen autotehtaan työntekijä Bakhtiar Ismail tuli mukaan sattumalta, kun vain viikkoa ennen Room 4:n avajaisia hänen maalauksiaan sisältävä näyttely osui silmiini Uudenkaupungin kirjastossa. Luettuani näyttelyselosteesta, että taiteilija on uusasukas, tajusin, että asuinhuonetta kuvaavan tilataideteoksen seinältä puuttui taulu. Otin Ismailiin välittömästi yhteyttä, ja yhteys syntyi nopeasti. Kaksi hänen maalaustaan tuli osaksi kokonaisuutta. Siinä, että Ismailin osallisuus syntyi hyvin myöhäisessä vaiheessa, oli se hyvä puoli, että hän pystyi ripustamaan maalauksensa itse tilaan. Toisin kuin muut osallistujat Ismail tiesi jo mukaan lupautuessaan yksityiskohtien tasolla, miten ja millaiseen taiteelliseen kokonaisuuteen hänen työnsä tulisivat esille.

5.3 Room 4:n tarinat

Merkittävä syy tehdä juuri Room 4:n kaltainen teos oli oma haluni kohdata ja keskustella uusasukkaiden kanssa, kuulla heidän kokemuksiaan ja näkemyksiään sekä esimieheni toive tuoda uusasukkaiden tarinoita laajemmin paikallisyhteisön kuultaviksi. Tässä luvussa tuon esiin, millaisia kokemuksia, ajatuksia tai unelmia teokseen päätyi tekstin tasolla.

Kuten edellä on todettu, yleisön luettaviksi tulleet tarinat perustuvat minun valintoihini, kuitenkin niin, että jokaisesta haastattelusta päätyi jotakin teokseen. Valinnat tapahtuivat materiaalilähtöisesti haastateltavia kunnioittaen, intuitiivisesti taideteoksen omalakista rakentumista seuraten sekä pyrkien moniäänisyyteen ja hankkeen kannalta olennaisen sisällön tunnistamiseen. Tietenkin omat kiinnostukseni, arvoni ja taiteellinen visioi vaikuttivat sekä yksityiskohtien että kokonaisuuden tasolla tehtyihin valintoihin.

En pyri analysoimaan yksittäisten tekstien merkitystä tai vetämään niiden perusteella johtopäätöksiä kertojista. Sen sijaan olen tarkastellut tekstejä kokonaisuutena siltä kannalta, millaisia teemoja niiden kautta on tullut esiin. Olen tietoinen, että esittämäni kysymykset ovat todennäköisesti vaikuttaneet voimakkaasti haastateltavien esiin tuomiin aiheisiin. Lisäksi tekstien teemoittelu tapahtuu tässä minun ajattelustani ja ymmärryksestäni, ei alkuperäisten puhujien ajattelusta käsin.

Olen poiminut teoksen teksteistä esimerkkejä kuuden pääteeman alle: Elämän asenne, perhe, koti ja asuminen, muut sosiaaliset suhteet, monikulttuurinen yhteiskunta sekä työ.

Elämän asenteen ilmaisua: Haastatteluissa tuli esiin erilaisia selviytymiskeinoja uudessa tilanteessa ja elämässä ylipäätään. Monet teoksen esineisiin poimitut tekstit kuvasivat elämänasenteita mottomaiseen tyyliin.

Mä elän päivä kerrallaan ja teen mitä tänään täytyy. Huomenna on uusi päivä.
(Mukin teksti, Room 4:n yksityiskohta)

Kuva 6. Arvostan pieniä asioita. Room 4:n yksityiskohta. Valokuva: Seija-Leena Salo.

Perheeseen liittyviä arvoja ja unelmia: Haastateltavat kertoivat niin ydinperheeseen kuin laajempaankin sukuyhteyteen liittyvistä unelmistaan.

Mun unelmat on lähinnä sellaisia mielikuvia: lapsi leikkimässä hiekkalaatikolla kesäpäivänä äidin ja isän kanssa. Lapsi laskemassa pulkalla Myllymäkeä isän jalkojen välissä ja äiti ottamassa vastaan mäen alla. Perhe touhuamassa kotieläinpihalla... sellasia palasia. Näihin kaikkiin liittyy sellainen puhdas luonto ja luonnon läheisyys ja sellaiset ns. ilmaiset onnen muruset. (Room 4, tekstitaulun sisältö.)

Kuva 7. Room 4:n yksityiskohta. Valokuva: Seija-Leena Salo

Muihin sosiaalisiin suhteisiin liittyviä kokemuksia ja ehdotuksia: Haastattelemillani ihmisillä oli erilaisia kokemuksia siitä, miten aikuisena ihmisenä löytää ystäviä uudesta asuin- ympäristöstä. Oman aktiivisuuden ja paikkakuntalaisten vastaanottavaisuuden roolia kotiutumisen pohdittiin.

Uudessakaupungissa on ollut tosi vaikea löytää ihmisiä. Kun mää on hirveen sosiaalinen ihminen. Ennen meillä oli aina ihmisiä kahvittelemassa ja mitä ikinä tehtiinkin. Mulla on täällä ikävä sitä. Että ei mulla oo ketään, kenen luo mennä kahville. (Room 4, tekstitaulun sisältö.)

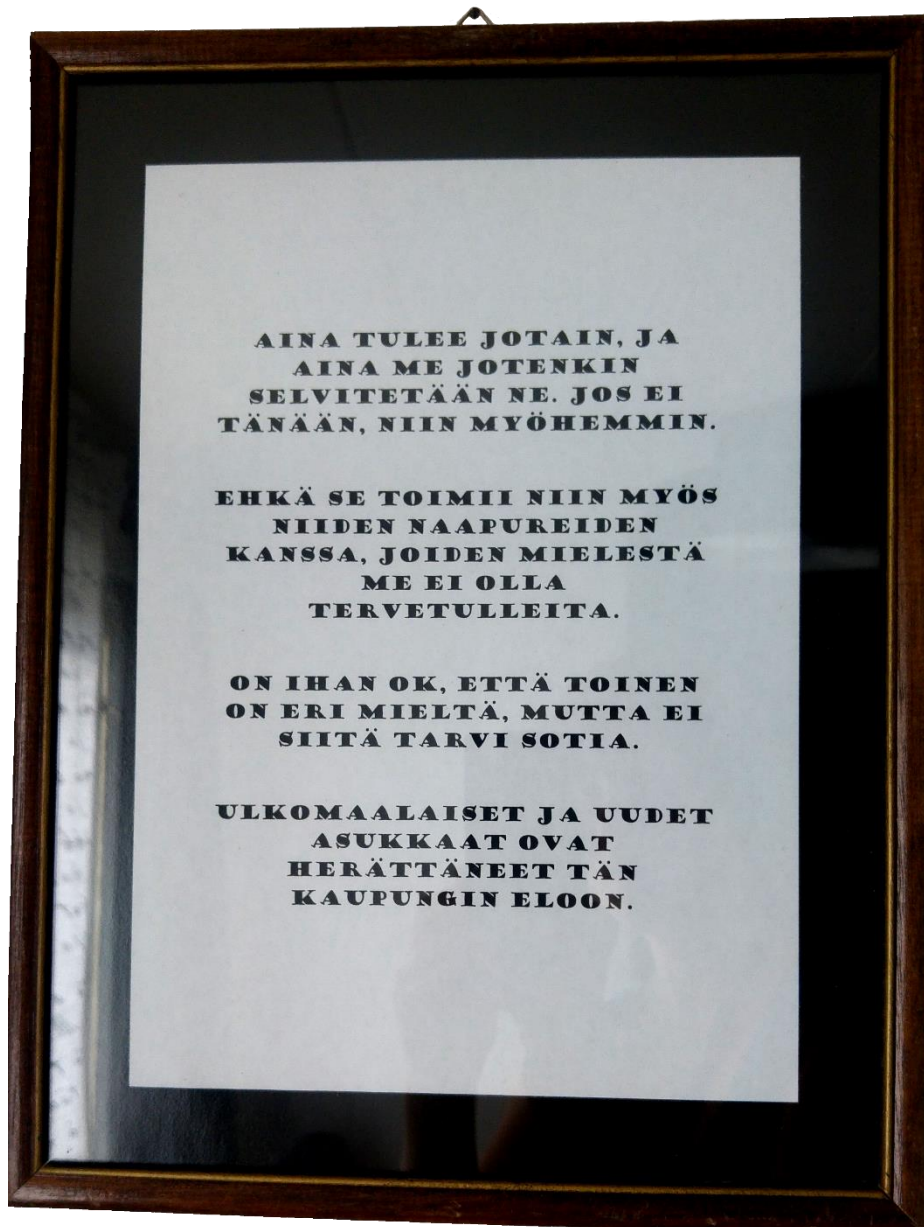
Kuva 8. Paidan teksti. Room 4:n yksityiskohta. Valokuva: Seija-Leena Salo

Unelmia kodista ja asumisesta: Haastattelemani uusasukkaat toivat esiin myös hyvin konkreettisia unelmia. Asuntopulaa potevalla seudulla monet näistä unelmista liittyivät asumiseen.

Mä haaveilisin, että ois parveke tai rivitaloasunto. Koska nyt mulla on yksiö ja mulla ei oo parvekettä. Kesäisin on vähän ikävä kattoo ikkunasta ulos, kun siellä paistaa aurinko ja se on olevinaan hirvee työ päästä sieltä kerrostalosta ulos. Että rivitalo-asunto ois kyllä aika jees. (Room 4, tekstitalun sisältö.)

Unelmia monikulttuurisesta yhteiskunnasta ilman ennakkoluuloja: Uusasukkaiden puheissa nousi esiin myös halu hälventää ennakkoluuloja ja korostaa monikulttuurisuuden hyviä puolia.

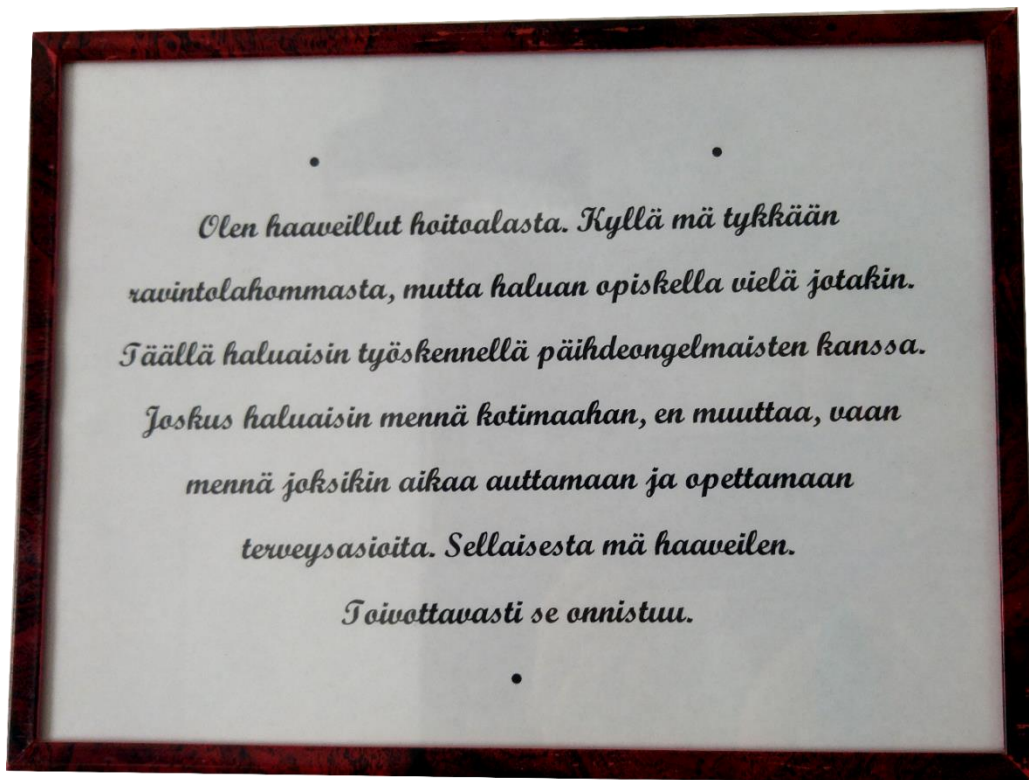
Haluaisin auttaa ihmisiä näkemään, etteivät kaikki ulkomaalaiset ole samanlaisia. (Kynäpurkkiin painettu teksti. Room 4:n yksityiskohta.)

Kuva 9. Room 4:n tekstitaulu. Valokuva: Seija-Leena Salo

Työhön, kehittämiseen ja aktiiviseen osallistumiseen liittyviä unelmia: Vaikka suurin osa uusista asukkaista tulee Vakka-Suomeen työn perässä, myös muunlaisia tarinoita on. Yhdestä tarinasta nousi esiin työn saamisen vaikeus, johon esimerkiksi kielitaito vaikuttaa. Toisesta tarinasta nousi esiin halu vaihtaa alaa ja kehittyä työelämässä. Omaa inhimillistä kapasiteettia haluttiin tuoda käyttöön myös vapaaehtoistyön kautta.

Olen asunut Suomessa kolme vuotta. Puhun vähän suomea. Minulla ei ole työpaikkaa. Se on ongelma. Haluaisin töihin. Mikä vaan työ kelpaa, ravintola, tehdas... Mutta en saa työpaikkaa, vaikka haluaisin. Haluaisin naimisiin. Kun etsin kumppania, ja selviää, ettei minulla ole työtä – juttu loppuu siihen. (Room 4, tekstitalun sisältö.)

Kuva 10. Room 4:n tekstitalu. Valokuva: Seija-Leena Salo

Vapaaehtoistyö nappais mua ihan hirveesti. Aina meillä on ollu keskuuessa vähäosaisia, ja kellä menee huonosti ja näin. Ni me kellä asiat on hyvin, kyllä meillä pitäis riittää aikaa, että me ees jotaki tehään niitten eteen, joilla ei mee niin hyvin. (Room 4, tekstitalun sisältö.)

5.4 Room 4 avoinna yleisölle

Room 4 oli yleisölle esillä kahdessa eri paikassa, Uudenkaupungin Kaupunkitilassa ja Laitilan kirjastossa. Teoksen kokeminen oli maksutonta molemmissa paikoissa. Teokseen kävi tutustumassa yksittäisten ihmisten lisäksi joitakin ryhmiä: ainakin kotoutumiskoulutuksen ryhmä, koululaisryhmiä, päiväkotiryhmä ja kunnan edustajia.

Room 4 -teoksen kaksi toteutusta olivat katsoja-kokija-position kannalta erilaiset. Alkuperäinen teos oli rakennettu tilasidonnaisesti, se oli oma pieni maailmansa, joka oli mahdollista kokea vain astumalla huoneen ovesta sisään. Sisään päästäkseen piti kulkea Demokatu-hankkeen Kaupunkitilan läpi, mikä saattoi sävyttää teoskokemusta. Uudenkaupungin yleisöstä merkittävä osa lienee tullutkin ensisijaisesti tutustumaan Demokatu-hankkeen Kaupunkitilaan, ja vasta paikan päälle saavuttuaan löytänyt myös Room 4:n.

Laitilan kirjastoon toteutettu Room 4 poikkesi tilallisesti alkuperäisestä: teos pystytettiin keskelle avaraa kirjastosalia. Teoksen saattoi nähdä eri etäisyyksiltä, ja sitä saattoi tarkastella myös astumatta sisään, jolloin kokemus ei ollut yleisölle välttämättä kehollinen samalla tavalla kuin Uudessakaupungissa. Toisaalta vaikutti siltä, että kirjastossa Room 4:n sijoittuminen lähelle lasten- ja nuortenosastoa ja sen epätavallinen suhde kirjastotilaan – koti keskellä kirjastoa – antoi yleisölle leikillisemmän viestin ja teki kokijoista aktiivisempia tilan käyttöönottajia. Kirjastoyleisön keski-ikä oli myös huomattavasti nuorempi kuin Uudenkaupungin toteutuksen kävijöillä, millä lienee vaikutusta sekä teoksen lukutapaan että yleisön käyttäytymiseen, josta kerron lisää luvussa 6.4.2.

Virallisia kävijätilastoja ei ole, mutta kaksi näyttelykautta tuotti yhteensä reilut 180 vieraskirjamerkintää. Arvioni todellisesta kokijamäärästä on vähintään kaksinkertainen, kun lasketaan mukaan ne, jotka eivät tehneet merkintää vieraskirjaan, vaikka olisivat tutustuneet teokseen tarkemmin, ja ne Laitilan kirjaston asiakkaat, jotka näkivät teoksen kauppaa, mutta eivät astuneet sisälle. Lisäksi teokseen liittyvä tiedotus tavoitti neljän lehjetijutun ja sosiaalisen median päivitysten ja tapahtumien kautta suuremman vastaanottajajoukon, jonka laajuutta en ole tutkinut.

Teokseen liittyen ei tehty virallisia yleisökyselyitä, mutta teos herätti spontaaneja keskusteluja eri tilanteissa. Laitilan kirjastossa järjestettiin myös yleisölle avoin keskustelutilaisuus 30.10.2018. Luvussa 6.4 palaan yleisönäkökulmaan analyttisemmin.

6 ROOM 4 -TAIDETEOKSEN JA TIEDON SUHTEESTA

Merkittäviä Asukasluotsaus-hankkeelle ja minun työlleni vuodelle 2018 asetettuja tavoitteita olivat tiedon hankkiminen ja tiedon välittäminen. Hankekehittämisen näkökulmasta tiedon käsitteen voi ymmärtää samaan tapaan kuin Mäki (2017, 391) määrittelee sen taiteen ja taiteellisen tutkimuksen kontekstissa: pragmaattisesti. Tietoa on se, mikä toimii ja vie kohti tavoitteita (ks. luku 2.2). Asukasluotsaus-hankkeen yhteydessä tarkoitan tiedolla siis laajaa joukkoa erilaisia havaintoja, yhteyksiä, informaatiota ja kokemuksia, joiden perusteella hanketta voi kehittää niin, että sen tavoitteiden saavuttaminen mahdollistuu. Hankkeen perimmäiset tavoitteet liittyvät yksilöiden ja yhteisön kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin, jonka rakentamiseen tarvitaan tietoa hyvin laajassa merkityksessä: niin informaatiota ja käytännön taitoja kuin tunnelmien aistimista ja ihmisiin tutustumista, niin ajankohtaisten ongelmien tunnistamista ja ratkaisuvaihtoehtojen testaamista kuin elämänarvojen pohtimista ja sanatonta jakamista.

Tässä luvussa tarkastelen, millainen suhde Room 4 -taideteoksella oli Asukasluotsaus-hankkeen tiedonhankintavaiheeseen ja tiedon välittämiseen, eli pyrin vastaamaan omiin tutkimuskysymyksiini. Tarkastelussa huomio on erityisesti siinä, *millaisin keinoin* Room 4 -tekoprosessissa tietoa tuotettiin ja välitettiin. Kysyn myös, *millaista* tietoa taideteoksen tekoprosessissa syntyi, ja millaista tietoa teos välitti yleisölle. En kuitenkaan painota tietosisältöjen yksityiskohtia, vaan pikemminkin kuvaan taiteen tuottaman tiedon lajien skaalaa. Koko luvun taustalla on kysymys: Mitä taideteos ja sen tekeminen toivat Asukasluotsaus-hankkeeseen tiedon hankinnan ja tiedon välittämisen kannalta?

En pyri esittämään tyhjentävää analyysia Room 4:n merkityksistä taideteoksena tai Asukasluotsaus-hankkeen osana. Päinvastoin teoksen tekijänä toivon, että teoksella tai sen tekemiseen osallistumisella on ollut paljon muitakin merkityksiä kuin ne, joita tässä tuon esiin. Teoksen yleisöllä, yhteistyökumppaneilla, Demokatu-hankkeen ja Asukasluotsaus-hankkeen toimijoilla sekä erityisesti teoksen osallistujilla on kaikilla ollut omat kokemuksensa. Myöskään minun kokemukseni taideteoksen ja siihen johtaneen prosessin merkityksistä eivät kokonaisuudessaan tai edes ensisijaisesti palaudu tiedon käsitteeseen. Osa omista ja muiden kokemuksista on sanojen ulottumattomissa, ja hyvä niin.

Olen luvussa 2.2 kuvannut Teemu Mäen (2017, 87–121) jaottelun taiteen ja viisauden suhteesta sekä hänen tapansa ymmärtää taiteellisen tiedon ominaispiirteitä. En käytä

Mäen jakoa oman analyysini rakenteena, vaan olen rakentanut tämän luvun niin, että tarkastelu seuraa kronologisesti taideteoksen tekovaiheita. Mäen ajattelu on kuitenkin vaikuttanut tapaani tarkastella Room 4:n suhdetta tietoon. Sitä voisi tarkastella myös monilla muilla tavoilla kuin tässä teen.

6.1 Taiteen ideointi tapana jäsentää tietoa ja asettaa uusia kysymyksiä

Työskennellessäni Asukasluotsaus-hankkeessa reagoin vastaan tulleisiin teemoihin ja kehittämistarpeisiin kysymällä itseltäni: Miten tätä voisi lähestyä taiteen keinoin? Miten tätä voisi selvittää taiteen keinoin? Miten tästä voisi puhua taiteen keinoin? Mitä annettavaa taiteella voisi olla tähän? Kysyminen ei ollut pelkästään analyttiseen järkeen perustuvaa pohdiskelua vaan myös vuorovaikutusta ja kokemukseen perustuvaa intuitiivista visiointia.

Taiteellinenkaan visiointi ei ole vain esteettistä ajattelua, vaan sen kautta voidaan kiteyttää olennaisia kysymyksiä, joiden avulla on mahdollista syventää ymmärrystä esimerkiksi moniammatillisen yhteistyön arvopohjasta ja tavoitteista. Teosten ja taidelähtöisten prosessien ideointi tuo näkyviksi niin periaatteellisia kuin käytännöllisiäkin kysymyksiä työskentelyn mahdollisuuksista ja rajouksista, kuten: Mihin resurssit riittävät? Kenen intresseistä käsin halutaan toimia? Ketä yhteistyöllä halutaan tavoittaa? Mihin huomio halutaan keskittää? Mikä on tärkeää? Lukemalla työnantajalle lähettämäni taidelähtöisten toimintavaihtoehtojen ja niihin liittyvien kysymysten listaa (liite 1) voi ehkä parhaiten saada kiinni siitä, mitä tämä tarkoitti Asukasluotsaus-hankkeen kontekstissa.⁹

Olin työskennellyt Asukasluotsaus-hankkeessa kolmatta kuukautta, kun Room 4 -teosidea kiteytyi muotoon, joka johti toteutukseen. Alkuperäinen ajatus oli jalostunut alueen olosuhteisiin perehtymisen ja kymmenien tai satojen ihmisten kohtaamisen myötä. Sekä selkeä faktatieto (sisältäen tiedon käytännön toteutusmahdollisuuksista ja rajoitteista), omaa taiteilijuuttani koskeva tieto (osaaminen, kiinnostukset...) että monenlaisen vuorovaikutukseen perustunut kokemustieto vaikuttivat teosideaan ja -toteutukseen.

⁹ Kirjoitin listan jo ennen työsuhteen alkua, kun vasta hahmottelimme mahdollista yhteistyötä. Ideointi oli siinä vaiheessa pikemminkin toimintamuotojen kuin teosten hahmottelua. Työskentelyn aikana ideointi jatkui, sekä monimuotoistuen että täsmentyen, mutta mielestäni aineistooni kuuluvista dokumenteista tämä lista (liite 1) valottaa yllä avaamaani näkökulmaa parhaiten.

Room 4 -teosideaa voi pitää siihen asti saavutetun tiedon jäsentämisenä ja toimintaehdotuksena uuden tiedon hankkimiseksi. Teosidea jäseni esimerkiksi sitä, millaisia viite-ryhmiä Asukasluotsaus-hankkeessa halutaan tavoittaa. Room 4:n idea oli kuitenkin enemmän kuin tiedonhankinnan tai tiedonvälityksen toimintasuunnitelma, sillä se jätti tilaa myös sanattomalle, ennakoimattomalle, kokemuksille ja kohtaamisille, joiden merkitys paikantuu muuallekin kuin tiedon käsitteeseen. Teosidea oli pyrkimys luoda Asukasluotsaus-hankkeen, uusasukkaiden ja kanta-asukkaiden välille sekä symbolinen että konkreettinen vuorovaikutusverkosto, jossa taideprojekti toimii kohtaamisen ja kokemuksen alustana.

6.2 Teoksen tekeminen tiedon tuottajana

On tavallista, että taiteellista työtä varten tehdään tutkimusta tavalla tai toisella. Mäen (2017, 87) mukaan taide voi tuottaa ja käsitellä tietoa sekä yleisin menetelmin että taiteen omin menetelmin. Room 4:n tekovaiheessa selvimmin havaittava tiedon tuotannon prosessi lähti liikkeelle yleisellä menetelmällä, eli haastattelututkimuksella: Tein haastattelukutsun, sovin ja toteutin haastattelut ja litteroin ne. Kysyin haastateltaviltani kysymyksiä, joihin Asukasluotsaus-hanke kaipasi vastauksia: kotiutumiseen liittyvistä kokemuksista, tarpeista, toiveista, unelmista... Vaikka haastattelu menetelmänä ei ollut taiteen oma, kysymysten laatu oli taiteelle tyypillinen: kysyin avoimia kysymyksiä, joihin ei ole oikeita vastauksia.

Selkeästi taiteen omien menetelmien alueelle menin haastattelumateriaalin käsittelyssä. Käytin kahden haastattelun materiaalia sekä Ukipoliuksen hallinnoiman rekrytointikampanjan nettijulkaisuun että Room 4 -taideteokseen, ja oli ilmeistä, että näihin kahteen eri tarkoitukseen poimin haastatteluista eri asioita. Mediatekstien työstämistä ohjasivat vahvemmin rekrytointikampanjan ja haastateltujen uusasukkaiden työnantajien intressit ja journalistinen pyrkimys selkeään informaatioon, kun taas taideteosta tehdessäni koin paljon suurempaa vapautta kuunnella, valikoida ja järjestää materiaalia pikemminkin suhteessa taiteelliseen kokonaisuuteen kuin sen ulkopuoliseen agendaan. Saman haastattelumateriaalin jäsentäminen tuotti erilaisen lopputuloksen rekrytointikampanjassa ja taiteellisessa prosessissa, vaikka molemmissa tapauksissa pyrin toimimaan eettisesti suhteessa haastateltaviin ja välittämään heidän ajatuksensa yleisölle.

Room 4:n toteutusvaiheessa taiteellinen työskentelyni oli pitkälti materiaalin kuunteluun perustuvaa intuitiivista sommittelua. Omat ennakoasenteeni, arvoni, taiteellinen ajattelutapani ja Asukasluotsaus-hankkeen tavoitteet vaikuttivat työskentelyyn, mutta Room 4 -teoksella oli myös omalakinen syntytapansa, jota seurasin pikemminkin kättilönä kuin siittäjänä. Vaikka tarkoituksenani oli välittää haastateltujen tarinoista olennainen sisältö yleisölle, ei valikointi tapahtunut vain tekstin tai etiikan ehdoilla, vaan syntymässä olleen installaation kokonaisuus ja sen osien suhde toisiinsa ohjasi työskentelyäni. Yhdistellen löydettyjä, lahjoitettuja, valittuja, valmistettuja ja tuunattuja elementtejä (tila, huonekalut, esineet, tarinat...) seurasin prosessia, jolla oli sekä dokumentaarinen että kokeileva suhde todellisuuteen. Näin syntyi Asukasluotsaus-hankkeen intressipiirissä oleviin teemoihin ja ilmiöihin moniäänisesti ja kerroksellisesti suhteutuva kokonaisuus, joka ei perustunut objektiiviseen ja pysyvään tietoon vaan operoi pikemminkin suhteiden luomilla uusilla merkityksillä.

Minulle Room 4:n kaltaisen installaation tekeminen oli uuden taidemuodon haltuun ottamista. Installaation muoto tuntui yllättävän luontevalta tavalta rakentaa omaa ajattelutapani vastaavaa sisältöjen monikerroksisuutta. Minä en ole se, jonka kuuluu arvioida teoksen arvoa installaatiotaiteen piirissä, mutta sen sijaan voin todeta löytäneeni uuden itselleni sopivan työskentelytavan. Työskentelyprosessi toi siis tietoa myös minun ominaislaadustani ja osaamisestani taiteilijana. Krista Petäjäjärvi (2018, 51–52) korostaa taiteilijan asiantuntijuuden henkilösidonaisuutta monialaisissa dialogeissa ja tekee eron taiteilijan uniikin asiantuntijuuden ja monistettavien taidepalvelujen välille. Työ Asukasluotsaus-hankkeessa oli kokonaisuudessaan hyvin henkilösidonnaista kehittämistyötä. Tämä koskee sekä minun työtäni taiteilijana, että työparini, projektipäällikkö Mirva Salosen työskentelyä.

Työsuhteen päättymisen jälkeen kysyin Saloselta ja Ukipoliksen toimitusjohtaja Raimo Rantaselta, mitä havaintoja he olivat tehneet työskentelytavoistani tai miten he olivat muuten kokeneet mukanaoloni nimenomaan taiteilijana. Salonen ja Rantanen olivat molemmat kokeneet vuorovaikutuksemme olleen positiivista, mutta hahmottivat taiteilijuu-teni vaikutusta yhteistyöhön eri tavoin. Rantanen koki hanketyön olevan itselleen helpommin hahmotettavissa kuin taiteilijan työskentelyn. ”Jos sä teet taiteilijana jotakin, niin se prosessi on erilainen”, tiivistä Rantanen ajatuksiaan, ja kertoi että hänen on etukäteen vaikea hahmottaa taiteilijan työskentelyprosessia esimerkiksi ajankäytön kannalta. Salo-

nen näki asian toisin: ”Must tuntuu, että tää on aikamoist taiteilua tää hanketyö ylipääntänsä. Mun mielestä se on nimenomaan sellasta prosessia ja synnyttelyä ja miten tä kuuluis tehdä.”

Kun tarkastellaan taiteilijan työskentelyn merkitystä Asukasluotsaus-hankkeessa, on siis huomion arvoista, että hanke itsessään oli kehittämistyötä, joka oli kokonaisuudessaan uuden ideointia ja luomista. Salosen oma työ juuri alkaneen Asukasluotsaus-hankkeen projektipäällikkönä vaati havaintojeni mukaan valtavasti luovuutta, joustavuutta ja vuorovaikutteisuuutta, jotka ovat perinteisesti taiteelliseen työskentelyyn liitettyjä määreitä. Salosesta kysymys, millaista on työskennellä taiteilijan kanssa, ei tuntunut kovin olenaiselta – ainakaan tässä tapauksessa. Salonen kertoi, että häntä kiinnostaa paljon enemmän, onko yhteistyö mielenkiintoista, sujuvaa ja kehittäväää kuin mikä työparin tausta on. Hänelle työparityöskentelyssä keskeistä on vuorovaikutuksen laatu, johon hän oli meidän yhteistyössämme tyytyväinen.

Room 4:n sisältö muodostui vuorovaikutuksessa paitsi työparin, myös osallistujien ja yhteistyökumppanien kanssa. Vuorovaikutustilanteissa syntyi merkityksiä sekä Room 4 -prosessin että yleisemmin Asukasluotsaus-hankkeen kannalta. Room 4:n toteuttamiseen vaikutti suoraan noin 30 ihmistä, epäsuorasti enemmän. Vuorovaikutus oli kiinteää ja välttämätön osa taiteellista prosessia ja joiltakin osin hyvin lähellä sitä työtä, jota teimme Asukasluotsaus-hankkeessa muutenkin. Käytännössä vuorovaikutteinen tiedon tuottaminen Room 4:n puitteissa oli esimerkiksi teoksen käytännöntoteutuksen mahdollistanutta informaation vaihtoa ja neuvottelua, taiteellista yhteistyötä valokuvaajan ja taidemaalarin kanssa, jakamistalouteen liittyvää kommunikaatiota ja tavaroiden vaihtoa, Asukasluotsaus-hankkeeseen liittyvää tiedotusta ja neuvontaa, ihmisten välistä tutustumista sekä sanattomampia tiedostettuja ja tiedostamattomia kokemuksia vuorovaikutuksesta, kuten esimerkiksi kiinnostusta, kuulluksi tulemistä, jännitystä, yhteyttä, rajan vetämisen tarvetta ja hyväksyvää läsnäoloa. Room 4 -taideteosta tehdessä syntyi siis monenlaista vuorovaikutukseen perustuvaa tietoa toisista ihmisistä, yhteyksiä ja verkostoitumista.

6.3 Taideteos tiedon välittäjänä

Tiedonvälittämisessä on hyödynnetty taidetta kautta vuosituhanten. Hallitsijoiden patfaat ja muotokuvat ovat tehneet selväksi, kuka milloinkin on vallan kahvassa. Kirkkojen

yksityiskohtaiset katto-, seinä- ja lasimaalaukset ovat kertoneet raamatun tarinoita lukutaidottomalle kansalle. Taiteilijoiden työ on palvellut niin sotapropagandaa kuin kaupallisten tuotteiden myymistä. Tässä luvussa en pohdi sitä, kuinka taiteella voisi mahdollisimman tehokkaasti tavoittaa ja vakuuttaa massoja, vaan millaisia ominaislaatuja juuri Room 4:lla on ollut tiedon välittämisen kannalta.

Kun ajattelee taideteosta tiedon välittäjänä, ei voi olla ottamatta huomioon teosmuodon merkitystä tiedon välittymisen prosesseihin. Jo luvussa 5.1 pohjustin, miksi päädyin tekemään juuri installaation osana Asukasluotsaus-hanketta. Room 4:n installaatiomuoto perustui asuntopulasta johtuvaan ihmisten tarpeeseen asua pienissä asunnoissa. Tilan pienuuden saattoi aistia tilaan astuttuaan, jolloin asia tuli koetuksi toisella tavalla kuin pelkkänä informaationa.

Tiedon välittämisen ja välittymisen kannalta Bishopin ja Mäen ajatuksista voi löytää vielä lisää syvyyttä installaation merkitykseen Asukasluotsaus-hankkeessa käytettynä teosmuotona. Bishop (2005, 13) esittää installaatiotaiteen purkavan yksinapaista maailmaa ja edustavan hyvin konkreettisesti moninäkökulmaisuutta: Installaatiota ei voi kokea kokonaisuudessaan tai ”parhaiten” vain yhdestä näkökulmasta, vaan sitä on tarkasteltava monista suunnista. Room 4:n tapauksessa ei ollut kyse ainoastaan teoksen fyysisestä ja tilallisesta rakenteesta vaan myös sisällön moniäänisyydestä, eri ihmisten ajatusten ja luovan työn tuotosten yhteen saattamisesta. Mäki (2017, 356) kirjoittaakin, että installaatio on yleinen kriittisen taiteen muoto, koska installaatiossa erilaisten ainesten, näkökulmien, tietämisen ja kokemisen lajien yhdistäminen tai törmäyttäminen on niin helppoa.

Myös se, millaisen position teos antaa katsojalle, on osa tiedon välittymisen prosessia. Minkä verran ajattelu- ja liikkumatilaa katsojalle annetaan? Onko teoksessa kaikki valmiina, tarvitseeko teos yleisöään? Bishop (2005, 11) esittää installaation emansipatorisena taidemuotona (suhteessa passiiviseen kuvien katseluun perustuvaan taiteeseen): Kokeakseen installaation katsojan on aktivoitettava – vähintään liikutettava tilassa – ja Bishopin mukaan monet taiteilijat näkevät tämän aktiivisen toimijan roolin voimauttavan katsojaa.

Sijoitan mielelläni ja mielestäni perustellusti Room 4:n tähän installaatioiden voimauttavaan ja moninäkökulmaisuutta juhliivaan perinteeseen. Tämä on myös vahvasti linjassa Asukasluotsaus-hankkeen tavoitteiden kanssa. Asukasluotsaus-hankkeen tiedonvälityksen keskeisimpiä tarkoituksia on rakentaa siltoja eri ihmisten välillä ja tukea aktiivista

yhteisöllistä elämää. Room 4:n moninäkökulmaisuus oli yhtä aikaa sekä installaatiolle taidemuotona luonteenomainen että Asukasluotsaus-hankkeen henkeen sopiva loppu-tulema. Hankkeen tavoitteiden kannalta teoksen tiedonvälitystä on kuitenkin tarkastel-tava myös tarkemmin.

Merkittävä vaikutin Room 4 -teoksen taustalla oli työnantajan toive tuoda uusasukkaiden tarinoita laajemman yleisön kuultavaksi. Asukasluotsaus-hankkeen kannalta siis teoksen sisältämät tarinat ja niiden esittämistavat ovat keskeisiä kiinnostuksen kohteita, kun te-osta tarkastellaan tiedonvälittämisen näkökulmasta. Luvussa 5.3 olen kuvannut sanallis-ten katkelmien ja valokuvien avulla tarkemmin sitä, miten ja millaisia tarinoita teoksessa oli. Lyhyesti sanottuna teksteissä tuli esille kahdeksan uusasukkaan unelmia työhön, perheeseen ja asumiseen liittyen, sekä heidän ajatuksiaan yhteisöön kuulumisesta, mo-nikulttuurisesta yhteiskunnasta ja elämästä ylipäätään.

Room 4:n tekstit välittyivät yleisölle suhteessa tilalliseen ja visuaaliseen kokonaisuuteen. Kokonaisuudessa haastattelukatkelmista tuli paitsi sanataidetta myös kuvataidetta. Room 4:n tekeminen tuotti myös muotoilutuotteita: esineitä, joihin suunnittelin teksteihin perustuvat printit. Visuaalista esseetä käsittelevässä artikkelissaan Pirjo Seddiki (2012, 34–36) kuvaa tekstin ja kuvan rajapintoja ja yhtymäkohtia taiteessa ja muotoilussa. Room 4:n kannalta Seddikin artikkeli on kiinnostava, sillä kirjoittaja tarkastelee siinä yh-täältä tekstin muuttumista kuvaksi, toisaalta tekstin ja kuvan yhteispeliä ja valtasuhteita eri ilmaisumuodoissa. Room 4:ssa esineisiin ja tauluihin printatut tekstit olivat osa visu-aalista kokonaiskuvaa, kotia, jossa tekstiä löytyy niin arkisista esineistä kuin seinätau-luistakin. Katsojan täytyi zoomata katseensa lähemmäs voidakseen lukea tekstit. Teok-sen visuaalisessa asetelmassa tekstin rooli ei siis ollut hallitseva, mutta vaikutelmani mukaan tekstit toimivat teoksessa keskeisinä merkityksen antajina monille katsoja-koki-joille. Erityisesti Uudessakaupungissa tyypilliset Room 4:ta koskeneet yleisökommentit koskivat uusasukkaiden tarinoita.

Toisaalta sanoista rakentuneita tarinoita on myös helpoin kommentoida. Kuten Mäki (2017, 392) kirjoittaa, taiteen välittämä tieto ei useinkaan ole täysin sanallistettavissa. Sanatonta tietoa Room 4 välitti monin tavoin visuaalisten, tilallisten ja kokemuksellisten yksityiskohtien ja kokonaisuuden kautta. En voi enkä halua loppuun kaluta teoksen sa-nattomia viestejä, mutta haluan nostaa tähän vielä Room 4:n taiteilijavieraiden merkityk-sen teoksen kokonaisviestinnälle. Ajattelen, että autotehtaan työntekijöiden taiteellinen

panos kertoi hyvin suoraan, vaikkakin sanattomasti siitä, että metalliteollisuuden palvelukseen tulleet uusasukkaat tuovat alueelle luovia voimavaroja, jotka eivät tule tuhlatuksi tai pääse käyttöön tehdastyössä.

Sauli Vähäkosken valokuvia Room 4:n televisiossa saattoi katsella yksittäisinä taideteoksina, valokuvasarjana tai osana ”asuinhuoneen” kokonaisuutta. Henkilöautoja eri aikakausilla ja eri ympäristöissä esittävää kuvasarjasta saattoi lukea esimerkiksi autotehdaspaikkakuntaan, liukuhihnaan, aikakausiin, ihmisten liikkuvuuteen, vapauteen tai unelmiin liittyviä merkityksiä. Bakhtiar Ismailin öljyvärimaalaukset toivat tilaan paitsi visuaalisia kuvia, myös manuaalisen kädenjäljen. Muut Room 4:n esineet, huonekalut, tekstit ja valokuvat olivat koneiden avulla tuotettuja tai digitaalisesti käsiteltyjä. Öljyvärimaalaukset kertovat tekijästään siveltimenjäljen välityksellä hyvin henkilökohtaisesti.

Kuva 11. Room 4:n yksityiskohta / Uusikaupunki. Maalaus: Bakhtiar Ismail. Valokuva: Seija-Leena Salo

Voi tuntua itsestäänselvyydeltä, että työn perässä muuttaneet uudet asukkaat eivät tuo Vakka-Suomeen ainoastaan verotuloja, sosiaalimenoja tai asuntorakentamisen tarvetta vaan kokonaisia persoonia ja elämäntarinoita. Mutta tuntuuko tämä myös päätöksenteossa ja arjen kohtaamisissa; ollaanko uusasukkaista kiinnostuneita yksilöinä, joilla on

tarina? Pidetäänkö heidän unelmiaan tärkeinä senkin jälkeen, kun rekryointikampanja on onnistunut? Mäen mukaan (2017, 94–99) tieto on usein vain näennäisesti omaksuttua. Hän esittää taiteen mahdollisuutena välittää ja juurruttaa arvoja esimerkiksi tekeillä järjellä tietämämme myös kokemuksellisesti todeksi. Tällaisena näen Room 4:nkin luonteen tiedonvälittäjänä. En informaatiokanavana, vaan kokemisen ja koskettumisen mahdollisuutena.

6.4 Yleisökontakti tiedon tuottajana

Alkuperäisen Pop Up Dream Container -idean mukaan aktiivinen vuorovaikutusprosessi olisi ollut osa myös valmista taideteosta. Tarkoitus oli, että olisin voinut olla näyttelykaudella läsnä ja keskustella kävijöiden kanssa teoksen herättämistä ajatuksista paikan päällä. Ajatuksena oli siis, että teos toimisi kimmokkeena keskustelulle, jonka merkitysten tuottamisessa yleisö olisi aktiivisesti mukana. Aikataulun muututtua en lopulta voinut olla juurikaan osallisena Room 4:n äärellä syntyneissä keskusteluissa saati fasilitoimassa niitä. Käytännön olosuhteet vaikuttivat siihen, että teoksen yleisösuhte muuttui alkuperäistä ideaa konventionaalisemmaksi, ja merkittävä osa yleisön kokemuksista ja ajatuksista – yleisön tuottamasta tiedosta – jäi Asukasluotsaus-hankkeen saavuttamattomiin.

6.4.1 Yleisön ajatuksia Uudenkaupungin näyttelykaudella

Asukasluotsaustyön kannalta pidin pitkään harmillisena, ettei minun sijastani myöskään kukaan muu pystynyt toimimaan aktiivisena, osallistavana teosvahtina Uudenkaupungin näyttelykaudella. Ajattelin, että teoksen yhteisöllinen potentiaali ei tullut näin täysin hyödynnetyksi. Koska asiaa ei voi näin jälkikäteen muuttaa, voi toteutuneessa asiain kulussa nähdä myös positiivisen puolen. Voi olla, että Asukasluotsaus-hanketta edustavan fasilitaattorin puuttuminen antoi Room 4:lle tilaa itsearvoisena taideteoksena eikä vain hanketyön välineenä. Toiveikkaasti voi myös ajatella, että yleisöllä oli näin enemmän vapautta antaa teokselle merkityksiä oman kokemuksensa pohjalta. Mäki (2017, 66) kirjoittaa, että parhaimmillaan juuri vapa(aehtoisu)us saa ihmisen imeytymään kokemuksiin tai heräämään keskusteluun taideteoksen innoittamana. Room 4:sta ei muodostunut fa-

silitoitua kohtaamispiirittä tai yhteisökehittämisen foorumia (mitkä eivät toteutusvaiheessa enää olleetkaan tavoitteita), siitä tuli taideteos, jonka yleisön kokemusmaailmasta tuottajataho sai vain rajallisesti tietoa – kuten usein on.

Uudenkaupungin näyttelykauden ensimmäisinä päivinä – omina viimeisinä työpäivinäni Asukasluotsaus-hankkeessa – ehdin kyllä käydä joitakin keskusteluja yleisön kanssa. Eniten yleisöä tapasin Room 4:n ja Kaupunkitalan yhteisissä avajaisissa. Rahoittajalle suunnatussa raportissa kirjoitin avajaiskokemuksesta näin:

Avajaisissa saadun palautteen perusteella teokseen osallistuneet uusasukkaat olivat iloisia ja tyytyväisiä osallisuudestaan ja yleisö piti teosta koskettavana ja kiinnostavana, hauskanakin. Keskustelua syntyi mm. suurperheiden hajoamisesta, maahanmuuttajan asemasta ja tavoista edistää omien unelmien toteutumista.

(Katkelmä työjaksoani koskevasta raportista hankkeen rahoittajalle.)

Projektipäällikkö Salonen kertoi myös käyneensä joitakin yleisökeskusteluja.

Sen mä huomasin, et tosi monille ihmisille se oli niin ku hiljentävä vaikutus tällä tilalla tai näillä teksteillä mitä he luki. [...] Jollain oli heränny oma muuttokokemus, kun oli tullu uuteen paikkaan. Joku jutteli siitä. Ja sit jollain taas just sellanen yleinen empatian tunne ihmisiä kohtaan, jotka joutuu repiytymään juuriltaan ja alottamaan kaiken nollasta.

(Lainaus Mirva Salosen haastattelusta 24.9.2018. Täytesanoja poistettu lukemisen helpottamiseksi.)

Vieraskirjassa on Uudenkaupungin näyttelykaudelta merkintä noin 115 ihmiseltä. Pääosa merkinnöistä on nimiä ja paikkakuntia. Joitakin yksittäisiä kommentteja vieraskirjasta löytyy, kuten lainausmerkein varustettu lause, jonka voi googlauksen perusteella yhdistää Bahá'í-uskontoon: "Maailma on kuin yksi maa ja ihmiskunta sen kansalaiset".

Asukasluotsaus-hankkeen projektipäällikön arvion mukaan Uudenkaupungin näyttelykaudella teos tavoitti enimmäkseen "jo tiedostavia" ihmisiä, ja teokselle järjestettiinkin toinen näyttelykausi yleisöpohjan laajentamiseksi.

6.4.2 Kyselevä yleisö Laitilan näyttelykaudella

Room 4 oli rakennettu Uuteenkaupunkiin tilasidonnaisesti. Sen siirtäminen toiseen tilaan tarkoitti siis muutoksia itse teokseen. Alkuperäinen tila oli pieni huone, johon astuttiin

sisään sen ainoasta ovesta kuten asuinhuoneeseen. Laitilan versioon toivottiin enemmän ohikulkijakäyntejä, eli avoimempaa tilaa, johon satunnainenkin kulkija voisi löytää. Yhteistyö syntyi lopulta Laitilan kirjaston kanssa.

Kuva 12. Osa Room 4 -tilataideteoksesta / Laitilan kirjasto. Maalaukset: Bakhtiar Ismail. Valokuva televisiossa ja seinäkalenteri: Sauli Vähäkoski. Teoskuva: Seija-Leena Salo

Kirjaston toteutukseen valitsin alkuperäiseen verrattuna lähes vastakkaisen tilallisen ratkaisun: Huone rakennettiin sermeillä keskelle avointa kirjastosalia. Teoksen rakentaminen julkisessa tilassa oli mielekästä – jo rakennusvaiheessa syntyi kontakti yleisön kanssa. Erityisesti lapset tulivat kyselemään, mitä olen tekemässä. Oli mukavaa voida kommunikoida heidän kanssaan hetkittäin rakentamisen lomassa. Saatoin rakentaa siltaa lasten ja teoksen sisällön välille. Toisaalta lasten toiminta sai puolestaan minut näkemään teoksen uudella tavalla. Tulin tietoisiksi esimerkiksi joistakin näyttelyyn liittyneistä riskeistä, tein havaintojeni pohjalta ohjeet näyttelykävijöille (liite 2) ja poistin yhden esineen näyttelystä.

Kirjaston versiossa Room 4:n visuaalinen luonne ja suhde ympäröivään tilaan painottuivat. Sänky keskellä kirjastoa sai monet kysymään ensimmäisenä ”Ai muutatko sä tänne?”, ”Asutko sä täällä?”, ”Aiotko sä nukkua täällä?”. Kotiin liittyvä teema tuli siis selvästi näkyväksi, mutta riippui sitten ihmisen omasta aktiivisuudesta tai siitä, sattuiko saapuvilla olemaan teosta paremmin tunteva henkilö, kävikö teoksen muu sisältö ilmi. Sermien takapuolella oli kahdessa paikassa selosteet, jotka sisälsivät teostiedot, tarkempia tietoja taiteilijoista ja tietoa Asukasluotsauksesta.

Haastattelin Laitilan näyttelykauden jälkeen kirjastonhoitaja Päivi Salmista, ja kysyin, vaikuttiko hänestä siltä, että yleisö oli löytänyt teoksen. Salminen arveli, että keskeisellä paikalla sijainneeseen teokseen kiinnittivät huomiota myös sellaiset asiakkaat, jotka eivät normaalisti katso kirjaston näyttelyitä. Vaikka kirjasto on kulttuurilaitos ja siellä on jatkuvasti näyttelyitä, sänkyä siellä ei tavallisesti näe.

Monet asiakkaat olivat myös Salmisen mukaan kyselleet teoksesta. Salminen oli keskustellut teoksesta paljon asiakkaiden kanssa ja vastailut sekä sisällöllisiin että toiminnallisiin kysymyksiin. Näyttelypaikka oli sattumalta melko lähellä lasten ja nuorten osastoa, joten lapset ja nuoret kiinnittivät teokseen erityistä huomiota. Kirjastonhoitaja Salminen kertoi monien kysyneen, saako sängylle mennä lukemaan, ja joidenkin menneen. Kokemustaan Salminen summasi: ”On ollu kyllä hauska seurata, et miten he suhtautuu siihen, et on tutussa ympäristössä jotain, mitä ei normaalisti oo.”¹⁰

Yksi tapaus Salmisen ja lapsiasiakkaan välillä oli huomionarvoinen esimerkki lukemattomista oppimisen paikoista, joita syntyy, kun taidetta viedään uusiin konteksteihin: Teoksen osana oli tulitikkurasia, jota olin tuunannut niin, että siinä luki pieni lainaus uusasukkaan ajatuksista, kuten monissa muissa teoksen esineissä (ks. kuva 6). Eräänä päivänä näyttelykaudella Salminen huomasi lapsen avanneen tulitikkurasian ja löytäneen sen sisältä aitoja tulitikkuja. Hämmästynyt Salminen oli ottanut tulitikkurasian haltuunsa ja siirtänyt sen pois asiakkaiden saatavilta vaaran välttämiseksi.

Kukaan kirjaston henkilökunnasta ei ollut tullut ajatelleeksi, että rasiassa voisi olla oikeita tulitikkuja. Minä taas en ollut nähnyt tulitikkurasiaa käyttöesineenä kirjastossa, jossa on paljon paloherkkää materiaalia, vaan ainoastaan teokseen kuuluvana sisällöllisenä yksityiskohtana. Kirjastolta ei oltu minuun yhteydessä rasian vuoksi, vaan rasia vain poistettiin teoksesta paloturvallisuuden vuoksi. Kun tulin paikalle pari päivää ennen näyttelykauden loppua, tyhjensin rasian tulitikuista, ja laitoin sen takaisin osaksi teosta sisällään vain muutama käytetty tikku.

Vaikka vakavaa haittaa ei tapauksesta koitunut kirjastolle eikä teokselle, kuvaa tämä pieni episodi mielestäni hyvin moniammatillisen yhteistyön haasteita. Eri toimintaympäristöissä on erilaiset lähtöoletukset, joita kaikkia ei aina osata sanoittaa yhteistyön alussa. Kirjaston oletus oli, ettei teoksessa ole mitään siihen toimintaympäristöön sopimatonta, vaikka teos olikin muodoltaan poikkeuksellinen. Minun lähtöoletukseni oli, että

¹⁰ Lainauksesta poistettu täytesanoja lukemisen helpottamiseksi.

jos teoksen sisällön suhteen pitäisi tehdä muutoksia, niistä neuvoteltaisiin kanssani. Kirjaston henkilökunta oli siis turvallisuusorientoitunut, minä teos- tai sisältöorientoitunut.

Taideteos toi tietoa siis moniammatillisen yhteistyön haasteista, mutta erityisesti mahdollisuuksista. Kirjaston normaalitilaa muuttanut teos teki ihmiset tietoisiksi tilasta ja sen käytöstä, ja herätti uteliaisuutta epätyypillistä käyttämistä kohtaan. Kysymysten kautta saattoi usein syntyä arkitietoa teoksesta, ja sitä kautta mahdollisesti syvempi teoskokemus. Mutta kysymykset kertovat mielestäni myös tietoisuuden heräämisestä omaa arkiympäristöä kohtaan. Kirjastonjohtaja Marja-Liisa Mutka kertoi teoksen vaikuttaneen vapauttavasti tapaan, jolla hän itse ajatteli kirjaston tilankäyttöä. Mutka kertoi uskaltaneensa tehdä Room 4 -kokemuksen innoittamana poikkeuksellisen tilankäyttöratkaisun myös toisen näyttelyn kohdalla. Itse koin, että kirjastototeutus vahvisti teoksen yhteisöllistä ulottuvuutta, kun henkilökunnalla oli mahdollisuus olla läsnä ja keskustella ihmisten kanssa.

Laitilan 60–70 vieraskirjamerkinän joukosta ei löytynyt pidempiä keskustelunavauksia, mutta yksittäisiä kommentteja kuten: ”Hieno tilateos! Herätti ajatuksia! Kiitos!”, ”Ihan hyvä alku” ja ”Totuuksia! Hienoa!”. Keskustelempaan yleisökontaktiin pääsin itse yleisötilaisuudessa, jonka järjestin Laitilan kirjastossa näyttelykauden lopulla. Keskustelutilaisuuteen osallistui järjestäjien lisäksi 6 ihmistä ja toimittaja. Keskustelussa lähestyttiin Asukasluotsaus-hankkeen teemoja teoksen kautta. Pyynnöstäni keskustelijat poimivat teoksesta itseään puhutelleita tarinoita, joiden pohjalta keskustelua laajennettiin siihen, mitä uusasukkaiden vastaanottaminen voisi käytännössä tarkoittaa.

Poimintoja yleisön kommentteista keskustelutilaisuudessa:

Varsinaissuomalaisilla on sellainen maine, että ei puhuta paljon. Ehkä me voitais aloittaa, että moikattais ihmisiä.

Mää ajattelen ainakin, että mää kohtelen tulijoita niin kuin toivoisin, että minua kohdeltaisiin.

Pienet huomaamiset, niillä voi olla iso merkitys.

Toi koskettaa mua sen takia, että et sä koskaan voi tietää toisesta ihmisestä paljon.

Kun mä ajattelen mun viihtymistä, mulla pitää olla joku jolle soittaa, että tehdään jotain yhdessä.

Ei tarvi arvottaa asioita. Sitä, että onko se hyvä vai huono että muuttaja tulee. Asiat vaan tapahtuu.

Sekä keskustelutilaisuuden että muiden yleisökontaktien perusteella Room 4 herätti ihmisissä omia muuttamiseen liittyviä muistoja ja kokemuksia. Ylipäätään vaikutti siltä, että teemojen tasolla teos herätti sekä samaistumisen että empatian kokemuksia. Vastareaktioita tai ärtymystä tuli yllättävän vähän esiin. Olin etukäteen pohtinut sitä, voiko joku osallistujista joutua vihapuheen kohteeksi teokseen osallistumisen vuoksi. Näin en tiedä käyneen, mikä on todella myönteistä ja helpottavaa.

Kriittisten äänten puutetta voidaan tarkastella myös toisesta näkökulmasta. Mäen (2017, 66) mielestä keskustelua herättääkseen taideteoksen täytyy onnistua jollakin tavoin horjuttamaan yleisöä. Pohdin, olisiko Asukasluotsaus-hankkeen tavoitteiden kannalta ollut hyödyllistä tehdä kärkkäämpi taideteos, joka olisi töytäissyt kunnolla koko Vakka-Suomea ja roihauttanut julkisen keskustelun liekkeihin. Tähän vastaan, että hankkeen tavoitteiden ja uusasukkaiden turvallisuuden kannalta sellainen toiminta olisi vaatinut ehdottomasti myös keskustelun suunnitelmallista ja sitoutunutta fasilitointia, mikä ei tässä kohdalla ollut mahdollista. Nettiraivon aikakaudella on muutenkin äärimmäisen haastavaa luoda turvallisia tiloja yhteiskunnalliselle keskustelulle. Havaintojeni perusteella sanoisin, ettei Vakka-Suomeenkaan tarvita lisää sosiaalisen median keskusteluja vaan ihmisten ja ihmisryhmien välistä henkilökohtaista kohtaamista ja tutustumista. Asukasluotsauksen tavoitteiden mukaisesti hankkeen aikana varmasti kokeillaankin jatkossa monenlaisia tapoja kohtauttaa eri taustoista tulevia ihmisiä. Siinä taiteen keinot voivat olla hyödyksi.

6.5 Tiedon etiikasta ja yhteisötaiteesta

Haluan päättää tämän Room 4:n ja tiedon suhdetta koskevan luvun vielä tiedon etiikkaa koskevaan pohdintaan, sillä eettisillä kysymyksillä on työssäni suuri merkitys. Tiedon etiikkaa voisi lähestyä monista näkökulmista. Tässä luvussa olen rajannut lähdeaineistokseni Lea Kantosen väitöskirjan *Teltha – kohtaamisia nuorten taidetyöpajoissa* (2005), jonka näkökohtia vallasta ja etiikasta yhteisötaiteen kontekstissa käytän oman ajatteluni apuna.

Olen pohtinut paljon, miten Room 4 sijoittuu yhteisötaiteen kentällä. Onko se yhteisötaideteos? Määrittelyssä on mielestäni kyse prosessin ja sen tuottaman tiedon eettisestä arvioinnista. En tarkoita sitä, että yhteisötaiteeksi määrittely takaisi projektin eettisen

puhtauden. Päinvastoin yhteisötaiteessa kohdataan jatkuvasti eettisesti haastavia kysymyksiä, ja siksi yhteisötaiteen tutkimuksesta voi saada apua niihin vastaamiseen.

Kantosta (2005, 49–51) mukaillen yhteisötaide syntyy taiteilijan ja yleisön yhteistyössä. Yhteisötaiteessa taidetta ei ymmärretä teoskeskeisesti, vaan prosessina, jonka olennainen osa on valtasuhteiden ja muiden yhteiskunnallisten kysymysten tarkastelu taiteen tekemisessä ja esillepanossa. Rajat taiteilijan ja yleisön välillä ovat epäselviä ja neuvotteluja tarvitaan. Tähän liittyen Kantonen (2005, 62–63) pitää yhteisötaiteen määrittävänä tekijänä myös sitä, että yhteisötaideteokseen johtavan yhteistyön tulisi hyödyttää sekä taiteilijaa että yhteisöä. Tämä erottaa yhteisötaiteen sellaisesta taiteesta, johon ei-taiteilijoita osallistetaan kyllä käytännöntyön, mutta ei teoksen merkityksenannon osalta.

En näe Room 4 -prosessia tämän polarisoidun asetelman kummassakaan ääripäässä. Minä (Asukasluotsauksen työntekijänä) olin projektin aloitteentekijä, mutta tämän opinäytetyön aiemman sisällön perustella voitaneen todeta, että hyödynsaajia ja merkityksen antajia on ollut Room 4 -matkan varrella muitakin kuin minä. Room 4 oli yleisön koettavissa Vakka-Suomessa kahdessa paikassa, joten voidaan sanoa, että paikallisella yleisöllä oli mahdollista määrittää sen merkitys suhteessa paikallisiin aiheisiin. Kuitenkin tämä tutkimusraportti, joka tarkastelee teosta, prosessia ja niiden merkitystä vahvasti minun tavoillani, jää todennäköisesti ainoaksi julkaisuksi, joka tarkastelee Room 4:ta tutkimuksellisemmasta näkökulmasta. Minä olen ollut myös se, joka on tehnyt tiedotteet ja puhunut teoksesta median edustajien kanssa. Näin ollen Room 4:n julkisempi merkityksenanto tapahtuu vahvasti minun toimestani.

Kantonen (2005, 39–40) tuo esiin sen, kuinka valtasuhteet yhteisötaiteen parissa voivat olla epäsymmetriset: vaikka taiteilija toteuttaa teoksen jonkin yhteisön kanssa, vain taiteilija saa taidekentän tunnustuksen. Tämä on mielestäni tärkeä problematisointi, ja tätä asetelmaa monet taiteilijat ovatkin pyrkineet purkamaan, minä itse muiden muassa, mutta asetelmasta on vaikea päästä eroon. Toisaalta voi olla myös eettisestä näkökulmasta perusteltua tai välttämätöntä tuoda taiteilijan osuus selkeästi näkyviin. Esimerkiksi kun tarkastellaan Room 4:n tapausta tiedonvälityksen kannalta, on olennaista, kuka tiedon on tuottanut ja prosessoinut. Pohdin aiheita työpäiväkirjassani näin:

Kohtaaminen on tärkeää ja niin kiinnostavaa. Kiinnostavaa on myös se, että kuinka paljon vain kuunnella ja kuinka paljon raamittaa keskustelua käyttötarkoituksen mukaan. Kuuntelu tuntuu mielekkäältä, mutta mietin editin eettisyyttä. Jos toinen on puhunut paljon sellaisia asioita, joita käyttötarkoituksen vuoksi ei voi ottaa kokonaisuuteen mukaan, tuntuuko hänestä, että näitä avauksia ei ole arvostettu ja/tai ne ovat menneet hukkaan?

Tämä sama kysymys koskee niin haastatteluihin perustuvaa taideteosta kuin journalismiakin. Täytyy lomapäivinä haudutella vielä sitä, mitä tekstejä voin ja haluan ottaa mukaan Room 4 -teokseen. Pitäisikö minun kuulla haastateltujen tarinoista jotakin, jota en ole kuullut, koska omat teemarajaukseni ovat kuurouttaneet minua?

(S-L Salo. Ote työpäiväkirjasta 12.7.2018.)

Room 4:sta tiedottaessani olen pyrkinyt kuvaamaan läpinäkyvästi eri ihmisten ja tahojen panosta teoksen sisällölliseen ja käytännölliseen tuotantoon projektin eri vaiheissa. Olen pyrkinyt viestimään selvästi, että teos perustuu haastatteluihin, ja minä olen suunnitellut sen ja tehnyt pääosan taiteellisista valinnoista. Teoselosteen yhteydessä on sovitusti ollut esillä kahdeksasta haastatellusta seitsemän nimet. Oma taidettaan teokseen tuoneiden kahden uusasukkaan nimet sekä lyhyet selostukset heidän taiteellisesta työskentelystään ja heidän osuudestaan Room 4:ssa on ollut yleisön saatavilla teoksen yhteydessä. Samoin Asukasluotsaus-hankkeen rooli teoksen tuottajana on ollut tiedotuksessa esillä ja teoselosteissa myös rahoittaja ja yhteistyökumppanit on mainittu.

Kaikki teokseen vaikuttaneet tai osallistuneet henkilöt eivät halua julki nimiään tai mitään muutakaan julkisuutta. Jotkut osallistujat ovat myös halunneet rajata oman osallistumisensa tiukasti tiettyyn osaan projektia. Joku on saattanut lahjoittaa tavaran tai antaa haastattelun, mutta hänellä ei välttämättä ole ollut aikaa tai kiinnostusta osallistua projektiin liittyviin keskusteluihin tai tapahtumiin sen enempää, vaikka siihen olisi tarjottu mahdollisuus. Aina osallistujan motivaatio ei ole selvä hänelle itselleenkaan. Myöskään projektin kehkeytyvän luonteen vuoksi yhteistyön ulottuvuuksia ja rajoja ole aina voitu sopia kaiken kattavasti yhdellä kertaa, väärinymmärryksiäkin on syntynyt. Olenkin Room 4:n kohdalla välillä paininut sen kysymyksen kanssa, kuinka varmistaa, että osallistujat tietävät missä ovat mukana ja halutessaan pääsevät osallisiksi projektin eri vaiheisiin, kuormittamatta heitä yhteydenotoilla.

Oliko Room 4 yhteisötaidetta, ja mitä merkitystä sillä on? Projekti tarjosi ihmisille erilaisia osallistumismahdollisuuksia ja myös tarvitsi ihmisten osallistumista toteutuakseen tarkoituksenmukaisella tavalla. Kun lasketaan mukaan haastateltavat, mukana olleet harrastajataiteilijat, tavaralahjoittajat ja yhteistyökumppanit, Room 4:n toteutumiseen vaikutti suoraan noin 30 ihmistä. Lisäksi tulee suuri joukko teokseen epäsuorasti vaikuttaneita ihmisiä: Asukasluotsaus-työssä kohdattuja ihmisiä, jotka ovat vaikuttaneet teosidean syntyyn ja kehittymiseen, tavaroitaan kierrätyskeskukseen vieneitä ihmisiä, päivityksiä

tai tapahtumia somessa jakaneita tai niistä tykänneitä ihmisiä, esineiden painatuksesta vastanneita palveluntuottajia...

Uusasukkaat ovat haastattelujensa ja teostensa kautta luoneet merkittävän osan teoksen sisällöstä. Teoksen voi siis katsoa syntyneen taiteilijan ja yleisön yhteistyön tuloksena. Osallistuminen oli vapaaehtoista, osallistumisen tavat olivat yksilöllisiä, eivätkä ne kummunneet ainoastaan minun tarjoamistani rooleista, vaan myös osallistujan omasta kiinnostuksesta ja motivaatiosta, aikatauluista sekä minun ja kunkin osallistujan välisestä henkilökohtaisesta vuorovaikutuksesta. Yhteisö, jonka kanssa Room 4 -projekti toteutettiin, ei ollut tarkkarajainen joukko ihmisiä, joilla olisi samaan yhteisöön kuulumisen identiteetti, mutta yllä olevan perusteella väitän, että on mahdollista määritellä Room 4 yhteisötaideprojektiksi. Lea Kantosen (2005, 63) mukaan eettiset kysymykset lävistävät yhteisötaideprojektin kauttaaltaan. Tunnistan tämän myös Room 4 -projektissa, jossa ainakin minulle taitelijana on herännyt valtaan ja etiikkaan liittyviä kysymyksiä pitkin matkaa. Tiedon käsitteen kannalta olennaisia eettisiä huomioita summaisin näin:

- Eettisten kysymysten kohtaaminen ja pohtiminen on osa yhteisötaiteilijan ammattitaitoa. Taiteilija voi siis tuoda asiantuntemusta tiedontuottamisen ja välittämisen etiikkaa koskeviin kysymyksiin myös moniammatillisissa hankkeissa.
- Yhteisötaiteessa taiteilijan ja osallistujien välillä on monenlaisia työnjakoja (Kanttonen 2005, 51). Room 4:n tapauksessa teos sekä kokosi ja välitti uusasukkaiden ajatuksia että pilkkoi ja suodatti niitä. Teosta ei voi pitää pelkästään uusasukkaiden eikä pelkästään taiteilijan puheenvuorona. Se on yhteistyön tulos, mutta kun arvioidaan esimerkiksi teoksen suhdetta todellisuuteen, on tärkeä tiedostaa, että taiteilijan rooli sen valitsemisessa, mitä kerrotaan ja mitä jätetään kertomatta, on ollut suuri. Room 4:n valintoja tehdessäni halusin sekä tehdä tilaa vaikeillekin aiheille että välttää haastateltavien uhriuttamista. Jälkikäteen pohdin, oliko tarinoiden painotus kuitenkin liian ongelmakeskeinen ja tuottivatko tarinat enemmän yhteyttä vai toiseutta.
- Room 4:n yhteydessä ei tehty varsinaisia osallistuja- tai yleisökyselyjä saati tutkimusta osallistujien kokemuksista. Jatkossa vastaavissa projekteissa olisi suositeltavaa käyttää resursseja osallistujakokemusten tutkimiseen ja yleisöpalautteen keräämiseen, jotta projektin merkityksiä ja etiikkaa voisi arvioida laajemmin.

Palautteen keräämisen ei välttämättä tarvitse tai edes kannata olla taiteilijan tehtävä, vaan arviointiin liittyvistä toimista ja niiden toteutukseen liittyvästä aikataulusta ja työnjaosta kannattaisi sopia yhteistyön osapuolten kesken.

- Taidetyöskentely voi olla tapa rakentaa inhimillistä ja kohtaavaa tilaa, purkaa tiedon tuottamisen valtarakenteita sekä tuoda esiin sanatonta tietoa. Yhteisöllisesti rakennettu Room 4 mahdollisti erityislaatuisia kohtaamisia, joita ei olisi syntynyt ilman taideprojektia.
- Room 4 pyrki avaamaan näkökulmia uusasukkaiden tarinoiden moninaisuuteen. Vakka-Suomen uusasukkaat ovat kuitenkin valtavan paljon laajempi ja moninaisempi joukko kuin Room 4:n osallistujat. Tätä joukkoa edustamaan ei yksi taide-teos riitä. Uusasukkaat ovatkin kyvykkäitä edustamaan itse itseään, kunhan heille on tilaa. Taideteos ei saa olla ainoa tila uusasukkaiden tarinoille, äänille ja osallisuudelle.

Kuva 13. Room 4:n yksityiskohta / Laitilan kirjasto. Maalaus: Bakhtiar Ismail. Seinäkalenteri: Sauli Vähäkoski. Teoskuva: Seija-Leena Salo

7 LOPUKSI

Olen tässä opinnäyteraportissa kuvannut työskentelyäni Ukipolis Oy:n Asukasluotsaus-hankkeessa sekä yhteistyön tuloksena syntyneitä Room 4 -taideteosta esimerkkinä taiteilijan astumisesta uuteen kontekstiin. Olen tarkastellut taideteoksen merkitystä Asukasluotsaus-hankkeen tiedonhankinnan ja tiedonvälityksen kannalta. Huomio on ollut keinoissa, joilla juuri taide ja taiteilija voivat tuottaa ja välittää tietoa sekä taiteen kyvyssä tuottaa sekä tavallista että erityistä tietoa.

Opinnäytetyöni tuottama tieto ei ole yleisluontoista, vaan vahvasti sidoksissa kontekstiin, jossa kehittämistyöni tein sekä jokaisen työntekijän, osallistujan ja yhteistyökumppanin henkilökohtaiseen panokseen. Uskon kuitenkin, että juuri käytännön kokemukset ja niihin pohjautuva keskustelu auttavat meitä ymmärtämään parhaiten taiteen uusia haasteita ja mahdollisuuksia laajemminkin. Mielestäni kehittävimät vastaukset kysymyksiin, joita taiteilijoiden toimialueen laajenemisesta esitetään – koskivat kysymykset sitten tiedon tuottamista, etiikkaa, taiteen merkitystä tai taiteilijan vapautta – saadaan käytännön kokeilujen kautta.

Kuvaamalla kehittämistyöni juurta jaksain olen pyrkinyt esimerkkitapauksen kautta osoittamaan, että taiteella ja taiteilijan asiantuntijuudella voi olla annettavaa tiedon tuottamisen ja välittämisen prosesseihin taidealan ulkopuolisessa hankkeessa. Toivon myös välittäneeni kokemuksen, että kuvaamani kaltainen yhteistyö voi olla taiteilijan kannalta mielekäs tapa kehittää myös omaa taiteellista työskentelyä ja ajattelua.

Tässä luvussa summaan Room 4:n merkitystä Asukasluotsaus-hankkeelle edellisessä luvussa esitetyn analyysin valossa, ja esitän joitakin opinnäytetyöskentelyäni koskevia kriittisiä näkökohtia. Ehdotan myös taiteen ja tutkimuksen yhdistämistä Asukasluotsaus-hankkeeseen jatkossakin. Aivan lopuksi avaan omaa kokemustani taiteen tekijänä Asukasluotsaus-hankkeessa taiteilijan vapauden ja sitoumusten näkökulmista.

7.1 Room 4:n merkitys Asukasluotsaus-hankkeen kannalta

Tutkimuskysymyksiini *Millaisin keinoin Room 4 -teos ja sen tekeminen synnytti ja välitti tietoa?*, *Millaista tietoa Room 4 -teos ja sen tekeminen tuotti ja välitti?* sekä niistä johdet-

tuun *Mitä taideteos ja sen tekeminen toivat Asukasluotsaus-hankkeeseen tiedon hankinnan ja tiedon välittämisen kannalta?* olen vastannut seikkaperäisesti lukujen 5 ja 6 avulla. Näiden lukujen sisällön tiivistäminen tuottaa tutkimuskysymyksiin melko monimutkaisen ja hieman mitäänsanomattoman vastauksen: Vuorovaikutuksessa erilaisten ihmisten kanssa Room 4 -projekti tuotti ja välitti moninäkökulmaista, Asukasluotsaus-hankkeelle tärkeisiin teemoihin ja kysymyksiin sekä taiteen tekemiseen ja moniammatilliseen yhteistyöhön liittyvää tietoa taiteen omin ja yleisemmin keinoin.

Tiivistelmän onkin oltava näin monipolvinen ja epämääräinen, sillä juuri moninäkökulmaisuuksia ja monikeinoisuutta pidän Room 4:n keskeisimpänä antina tiedon tuottamiseen ja välittämiseen Asukasluotsaus-hankkeessa. Moninäkökulmaisuus oli sekä tilataideteoksen että koko vuorovaikutuksellisen projektin ominaisuus, enkä tarkoita näkökulmilla vain tarinoita ja mielipiteitä vaan myös projektin visuaalisia, tilallisia, kokemuksellisia, sosiaalisia ja sanattomia elementtejä.

Niin Mäki (esim. 2017, 90–91) kuin Vartokin (esim. 2017, 102) tuovat toistuvasti esiin taiteen kyvyn operoida monitasoisen ja ristiriitaisen materiaalin kanssa. Asukasluotsaus-hankkeenkin tontilta löytyy (osin ristiriitaisia) kehittämistarpeita hyvin monella tasolla ja monessa mittakaavassa: on tarve vastata laajempiin alueellisiin kehityshaasteisiin ja yksilöllisiin tarpeisiin, halu tukea yritysten tuotantokykyä ja yksilöiden elämän laatua, luoda toimivia palvelupolkuja ja rakentaa sosiaalisia siltoja. Room 4 oli yksi sillanrakentamisen ele; konkreettinen ja symbolinen silta erilaisten ihmisten ja elementtien, yleisen ja yksityisen välillä. Projekti oli yhtä aikaa tila, jossa tavaroita, tarinoita ja taidetta yhdistelemällä luotiin aktiivista ja tutkivaa suhdetta yhteiskunnalliseen tilanteeseen ja samalla tila pysähtymiselle, yksittäisten ihmisten kohtaamiselle ja kuuntelemiselle.

Mäen (2017, 90) mielestä taide on parhaimmillaan kohdatessaan kaikkein tärkeimpiä ja vaikeimpia haasteita kokonaisvaltaisesti ja moninäkökulmaisesti. Voin yhtyä hänen näkemykseensä, mutta yksittäisen taideteoksen moninäkökulmaisuus on aina rajallista; on paljon näkökulmia, joita yhden teoksen kokoiseen projektiin ei voida ottaa mukaan. Näin myös Room 4:n tapauksessa, joka rakentui uusasukkaiden unelmista ja kokemuksista kertovien tarinoiden ympärille. Asukasluotsaus-hankkeen toimialueen monipolvisista teemoista voisi rajata monia muitakin mielenkiintoisia, haastavia ja herkullisia teosaiheita.

Monenkeskinen vuorovaikutus ja moninäkökulmaisuus oli tärkeä osa Room 4 -projektia, mutta projektin merkitystä arvioidaan tässä raportissa vahvasti minun näkökulmastani.

Tutkimuksellisen näkökulman rajaaminen taiteen tuottamaan ja välittämään tietoon Asukasluotsaus-hankkeessa, siten kuin minä taiteilijana sen ymmärrän, oli tietoinen ratkaisu ja tuntui aineistoni pohjalta perustellulta ja itselleni mielenkiintoiselta rajaukselta. Se antaa kuitenkin aihetta myös tulosten kriittiseen arviointiin.

Moninäkökulmaisen ja vuorovaikutuksen pohjalta syntyneen projektin arviointi vain yhden tekijän näkökulmasta on puutteellista. Toki olen aineistoni sallimissa rajoissa käyttänyt yleisön ja yhteistyökumppanien näkökulmia analyysini apuna, kuten luvusta 6 voi moneen kertaan todeta. Olen kuitenkin huomannut kaipaavani laajempaa aineistoa erityisesti osallistujien, mutta myös työtoverieni ja yleisön näkemyksistä, jotta Room 4:n sekä sen tuottaman ja välittämän tiedon merkitystä Asukasluotsaus-hankkeessa voisi tarkastella monipuolisemmin ja kriittisemmin.

Room 4 -projektia koskeneista osallistuja- tai yleisökokemuksista ei ole kerätty tutkimusmateriaalia systemaattisesti. Yleisön kokemuksista aineistoni kertoo kyllä jonkin verran kirjaston työntekijän ja Asukasluotsauksen projektipäällikön haastattelujen, päiväkirjamerkintöjeni, vieraskirjan ja keskustelutilaisuuden muistiinpanojen kautta. Projektiin osallistuneiden uusasukkaiden kokemuksia yhteistyöstämme aineisto kuvaa paljon yksipuolisemmin: vain omat uusasukkaiden kohtaamista, haastatteluja ja yhteistyötä koskevat työpäiväkirjamerkintäni välittävät tietoa osallistujien kokemuksista Room 4:sta. Asukasluotsauksen työtovereitani haastattelin oman työjaksoni arviointiin liittyen, mutta ennen lopullisten tutkimuskysymysten muotoutumista. Tutkimuskysymysten kirkastuttua ja lisätiedon kaipuuni herättyä uuden haastatteluaineiston hankkiminen ei enää ollut ressurssieni rajoissa mahdollista.

Yksi tärkeä tutkimuskysymyksiini liittyvä kriittinen näkökohta nousi projektipäällikkö Salosen haastattelussa esiin. Salonen kertoi yhteistyöhömmme liittyneiden odotustensa kohdistuneen erityisesti uusasukkaiden tavoittamiseen, vuorovaikutukseen heidän kanssaan ja heidän näkökulmiinsa tutustumiseen. Kun kysyin, miten yhteistyö vastasi odotuksiin, Salonen kertoi, että vaikka hän olikin kokenut meidän yhteistyömme toimivaksi, olimme tavoittaneet vähemmän uusasukkaita, kuin hän oli etukäteen toivonut. Jälkikäteen ajatellen hän kuitenkin piti omia ennakko-odotuksiaan liian korkeina.

Vaikka kohtaamisten määrälliset odotukset eivät välttämättä olleet realistisia, eikä niitä ehkä ollut ollut mahdollista sanoittaa kovin täsmällisesti etukäteen, odotukset kuitenkin olivat olemassa. Työskentelyni taiteilijana ei siis vastannut tiedonvaihdon määrää kos-

keviin odotuksiin. Tavoitettujen uusasukkaiden määrä korreloi myös jossain määrin Asukasluotsaus-hankkeen kannalta merkityksellisen tiedonvaihdon määrään. Arvioisin kuitenkin, että luotujen kontaktien määrään vaikuttivat monet muutkin tekijät kuin minun tai meidän työpanoksemme. Esimerkiksi koko Asukasluotsaus-hankkeen uutuus, tuntemattomuus ja puuttuvat rakenteet, kesäkausi ja vaativa vuorotyö, joka rytmittää ja hallitsee monien työn perässä Vakka-Suomeen muuttaneiden uusasukkaiden arkea, hidastivat kontaktien luomista.

Itselleni on kuitenkin myös selvää, että yhteisötaiteilijana minä en ole luonteeltani tai osaamiseltani markkinointihenkinen innostaja vaan pikemminkin kiinnostunut kuuntelija ja kriittinen ajattelija. Kuten aiemmin todettu, taiteilijan asiantuntijuus on henkilösidonnaista, ja näin ollen eri taiteilijat voivat paitsi eri taideoihin liittyvän ammattiosaamisensa myös oman persoonansa pohjalta ruokkia taidealan ulkopuolisia hankkeita hyvin eri tavoin. Tämä työ on esitellyt sitä, mitä juuri minun työllistymiseni Asukasluotsaus-hankkeeseen sekä yhteistyö juuri projektipäällikkö Salosen, toimitusjohtaja Rantasen ja kymmenien vakkasuomalaisien kanssa synnytti keväällä ja kesällä 2018.

Määräaikainen työsuhteeni Asukasluotsaus-hankeessa päättyi heinäkuun lopussa 2018. Tämän jälkeen Room 4 teos oli yleisölle auki Uudessakaupungissa elokuun ajan ja Laitilassa lokakuussa 2018. Asukasluotsaus-hanke jatkuu vuoden 2020 marraskuuhun, ja toimintaa kehitetään hankekauden loppuun saakka. Hankkeen kysymyksenasettelut, verkostot ja toimintamuodot ovat kehittyneet ja kehittyvät vielä paljon sen jälkeen, kun oma työni päättyi. Opinnäyteraporttini kuvaa siis vain hyvin pientä ajanjaksoa hankkeen kokonaiskaareissa ja hyvin rajatusta näkökulmasta. Ehdottaisinkin, että Asukasluotsaus-hankkeesta tehtäisiin ulkopuolinen, hankkeen kehitystä laajemmin seuraava akateeminen tutkimus. Uudenlaisen hankkeen seuraaminen pidemmällä aikavälillä voisi tuoda nopean kasvun haasteisiin liittyvästä kehittämistyöstä kiinnostavaa tietoa, josta voisi olla hyötyä muillakin positiivisen rakennemuutoksen vaihetta elävillä alueilla.

Taiteellisten interventioiden yhdistäminen Asukasluotsauksen kehittämistyöhön ja sen tutkimukseen voisi tukea hankkeen yhteisöllisiä päämääriä jatkossakin ja tehdä hankkeesta tutkimuskohteena vieläkin kiinnostavamman. Minä tulin mukaan aivan hankkeen alkuvaiheessa, jolloin hankkeen projektipäällikkökään ei ollut vielä kokonaiskuvaa hankkeesta ja kohderyhmästä. Yhteistyömme päätyttyä hän toi esiin, että haluaisi jatkaa työskentelyä taidealan toimijoiden kanssa vielä hankkeen myöhemmissä vaiheissa, kun hänelle itselleen on ehtinyt muodostua vahvempi kokonaisnäkemys hankkeen toimintamahdollisuuksista ja kohderyhmän tarpeista.

Omien havaintojeni pohjalta voin lämpimästi suositella taiteilijoiden ammattitaidon hyödyntämistä Asukasluotsauksen kaltaisessa yhteisöllisessä hankkeessa. Mielestäni aluekehittämistyössä ja uusasukkaiden yhteisöllisessä juurruttamisessa on paljon sellaisia osa-alueita, joihin taiteilijoiden osaamisella voisi vastata. Erityisesti yhteisötaiteilijat ovat jo vuosikymmenten ajan toteuttaneet erilaisia alueellisia ja yhteisöllisiä taideprojekteja, joilla on ollut Asukasluotsaus-hankkeen kanssa samanhenkisiä tavoitteita. Samantyyppisiin kysymyksiin ja haasteisiin vastaamisesta löytyy siis taiteilijoiden piiristä kokemusta.

Vaikuttavimmat tulokset saavutetaan pitkäkestoisella yhteistyöllä, johon tässä vaiheessa, Asukasluotsaus-hankkeen puolivälissä, tuskin enää ehtii resursoida. Mutta uskon, että hanke voisi hyötyä tässä esittelemääni työtä suppeammistakin, kohdennetuista interventioista. Luovien tapojen kirjo, joilla taiteen sovellukset tuovat ihmisiä yhteen ja taiteen erityinen kyky esimerkiksi ”käsitellä myös ongelmia, joita ei voi ratkaista” (Mäki 2017, 116) voisivat monin tavoin tukea hanketta, jonka käytännölliset haasteet liittyvät monimutkaisiin yhteiskunnallisiin ja sosiaalisiin rakenteisiin ja perimmäiset päämäärät ihmisten ja yhteisöjen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin.

7.2 Kokemukseni taiteilijana

Johdannossa väitin, että tiedon tuottaminen on taiteen myötäsyntyinen ominaisuus, ja sen vuoksi taiteen tiedon mahdollisen välinearvon ei tarvitse vähentää taiteen arvoa tai taiteilijan vapautta. Toivon, että lukija on löytänyt työstäni perusteita väitteelleni. Tärkein syy kannanottoon on oma kokemukseni Room 4:n toteuttaneena taiteilijana, kokemus, että vuorovaikutteisessa suhteessa arkiseen maailmaan ja sen tarpeisiin voin toteuttaa omaa taiteilijuuttani mielekkäällä tavalla. En halua vähätellä uusien monialaisten yhteistyömahdollisuuksien synnyttämää arvopohdinnan tarvetta. Päinvastoin olen sitä mieltä, että jokainen yhteistyökokemus on mahdollisuus ja haaste pohtia oman toiminnan etiikkaa ja oman etiikan rajoja; millaiseen yhteistyöhön minä olen taiteilijana valmis?

Ukipolis ja Asukasluotsaus-hanke tekevät paljon yhteistyötä erilaisten organisaatioiden, myös yritysten kanssa. Henkilökohtaisesti en samaistu kaikkiin Vakka-Suomen virallisten organisaatioiden tai kaupallisten toimijoiden arvoihin. Joissakin yhteyksissä Asukasluotsauksen työntekijänä jouduin pohtimaan omien arvojeni suhdetta yhteistyökumppaneiden arvoihin tai toimintatapoihin hyvinkin vakavasti. En ole tottunut toimimaan näin suurissa yhteistyöverkostoissa, joissa joutuu tekemään paljon kompromisseja, ja sainkin

Asukasluotsauksessa työskennellessäni paljon uutta kokemusta laaja-alaisesta verkostotyöstä. Arvostan suuresti Asukasluotsaus-hankkeen pyrkimystä löytää yhteisiä intressejä ja luoda yhteistyötä hyvinkin monenlaisten toimijoiden kesken. Näen ennakkoluvottoman yhteistyön edistävän Asukasluotsauksessa itsellenikin tärkeitä päämääriä: aktiivisempaa yhteisöllisyyttä ja yksilöiden mahdollisuutta tulla osallisiksi ja löytää paikkansa uudella asuinalueella.

Krista Petäjäjärvi (2018, 28–29) pohtii, miten taiteilijan vapaus voi ilmetä tilaustyössä. Onko taiteilija vapaa vain työskennellessään omista ideoistaan käsin, vailla sitoumuksia? Petäjäjärvi pitää vapauden kannalta merkittävänä kysymyksenä, voiko taiteilija tehdä taidetta oman arvomaailmansa pohjalta toimiessaan uusissa, monialaisissa ympäristöissä. Minä lähdin mukaan Asukasluotsaus-hankeeseen omista kiinnostuksistani käsin. Koin samaistumista projektipäällikön esittämään arvopohjaan sekä yhteiskunnallisiin tavoitteisiin ja halusin haastaa itseäni uudenlaisessa työympäristössä. Minua kiinnosti työskentely taiteilija-asiantuntijana ja vuorovaikutuksessa kehkeytyvä työskentelyote. Halusin päästä tekemään taiteilijana työtä, jonka lähtökohtana on perusteellinen perehtyminen olosuhteisiin ennen toimintasuunnitelman laatimista.

Kuten todettu, Room 4:n työsuunnitelma perustui hankkeessa tekemäämme perehtymistyöhön. Kyseessä ei ollut varsinaisesti tilaustyö, mutta työnantajan tarpeet ja toiveet vaikuttivat teoksen sisältöön. Työsuhteisena taiteilijana olin jo ideoidessani pohtinut teoksen suhdetta työnantajan arvoihin ja tavoitteisiin ja olin hyväksyttänyt idean esimiehilläni ennen toimeen ryhtymistä. Samalla kun Room 4 kumpusi vahvasti Asukasluotsaus-hankkeen tavoitteista ja palveli sen tarpeita, koin teosta työstäessäni tekeväni itselleni mielekästä taiteellista työtä. Taideteosta tehdessäni kokenut juurikaan arvoristiriitoja, koska olin suunnitellut projektin niin, että sen toteuttaminen loi minulle tilan käsitellä hankkeen teemoja itselleni sopivalla tavalla.

Projektin parissa työskennellessäni en ajatellut kehittäväni välinettä työnantajalle vaan yhteisötaideteosta, jolla olisi itseäni kiinnostava, tutkiva, suhde Asukasluotsaus-hankkeelle ajankohtaisiin teemoihin ja kysymyksiin. Halusin fokuksen olevan uusasukkaissa, yksilöiden inhimillisessä kokemuksessa suurten organisaatioiden ja muutosten keskellä. En pyrkinyt työskentelylläni vain tiettyihin ennalta lukittuihin päämääriin, eikä työnantajan taholta puututtu teoksen sisältöön taiteellisen työskentelyn aikana. Pystyin siis yhdistämään ja soveltamaan ”tilauksen” omiin arvoihini ja taiteellisiin kiinnostuksiini sopivaksi.

Tietty määrä yhteistyön mahdollistanutta (ja ainakin osin tiedostamatonta) itsesensuuria varmasti sisältyi myös taiteelliseen työskentelyyni, mutta vastalahjaksi taidealan ulkopuolinen konteksti antoi minulle myös uudenlaista vapautta: toimiessani oman taiteilijayhteisöni ulkopuolella uudessa roolissa rohkaistuini – tai luontevasti päädyin – tekemään kauan haaveilemani installaation. Prosessi johti siis myös uusien taiteellisten keinojen haltuun ottamiseen. Teoksen onnistumisesta voidaan olla montaa mieltä, mutta ajatellessani työskentelyäni Room 4:n parissa samastun Teemu Mäen muotoiluun: ”Taide on radikaalisti vapaa ja monipuolinen tapa tarttua mihin tahansa aiheeseen tai mihin tahansa materiaaleihin ja sommitella niistä jotain tiedollisesti, tunteellisesti ja kokemuksellisesti antoisaa.” (2017, 334).

LÄHTEET

Anttila, P. 2006. Tutkiva toiminta ja ilmaisu, teos, tekeminen. Artefakta -julkaisusarjan julkaisu numero 16. Hamina: Akatiimi Oy.

Asukasluotsaus 2017. Hankesuunnitelma rahoittajalle. Julkaisematon.

Asukasluotsaus 2018. Asukasluotsaus kotiutumisen ja viihtyvyyden asialla. Asukasluotsaus-hankkeen sivu Ukipoliksens verkkosivulla. Viitattu 9.1.2019 <http://ukipolis.fi/asukasluotsaus>

Bishop, C. 2005. Installation Art. Lontoo: Tate Publishing.

Kantonen, L. 2005. Teltta - Kohtaamisia nuorten taidetyöpajoissa. Helsinki: Like.

Mäki, T. 2017. Taiteen tehtävä. Esseitä. Helsinki: Into.

Petäjajarvi, K. 2018. Taiteilijan asiantuntijuus monialaisissa dialogeissa. Kohti osaamisen välittymistä. Kulttuurialan YAMK-opinnäytetyö, soveltava taide. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Reilly, L. 2004. An alternative model of "knowledge" for the arts. Working Paper. Working Papers in Art & Design – Volume 2. Viitattu 27.3.2019. https://www.herts.ac.uk/_data/assets/pdf_file/0015/12309/WPIAAD_vol2_reilly.pdf

Scrivener, S. 2002. The art object does not embody a form of knowledge. Working Paper. Working Papers in Art & Design - Volume 2. Viitattu 25.3.2019 http://ualresearchonline.arts.ac.uk/783/1/WPIAAD_vol2_scrivener.pdf

Seddiki, P. 2012. Visuaalinen essee – sanat kuvailevat ja kuvat kertovat. Teoksessa M. Haveri & Jouni Kiiskinen (toim.) Ihan taiteessa. Aalto-yliopiston julkaisusarja Taide+Muotoilu+Arkkitehtuuri 5/2012. Helsinki: Aalto ARTS Books.

Shusterman, R. 1997. Taide, elämä ja estetiikka. Suom. Vesa Mujunen. Tampere: Gaudeamus.

Takalo-Eskola, I. 2007. Ruostuuko kielen katiska? Tutkivan mielen mahdollisuuksia. Teoksessa Tanskanen I., Erävaara T., Luukkonen I., Paavola A., Sammalkorpi I. ja Tuomi A. (toim.) Taiteen asetelmassa tutkimus ► kannanottoja tutkimukseen taiteilijan työssä. Turun Ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 36. Turku: Turun Ammattikorkeakoulu.

Ukipolis 2019. Ukipolis Oy:n verkkosivusto. Viitattu 9.1.2019 <http://ukipolis.fi/>

Uusikaupunki 2018a. Demokatu-projekti. Uudenkaupungin verkkosivu. Viitattu 21.1.2019 <https://uusikaupunki.fi/asuminen-ja-ymparisto/kaupunkisuunnittelu/demokatu-projekti>

Uusikaupunki 2018b. Mikä ihmeen demokatu? Uudenkaupungin kaupunkisuunnittelun uutinen julkaistu Uudenkaupungin verkkosivulla 22.7.2018. Viitattu 21.2.2019 <https://uusikaupunki.fi/uutiset/mika-ihmeen-demokatu-koekatu-rakentuu-vaiheittain-uuteenkaupunkiin>

Uusikaupunki 2018c. Uudessakaupungissa etsitään onnellisuuden kaavaa. Uudenkaupungin kaupunkisuunnittelun uutinen julkaistu Uudenkaupungin verkkosivulla 21.2.2018. Viitattu 21.2.2019 <https://uusikaupunki.fi/uutiset/uudessakaupungissa-etsitaan-onnellisuuden-kaavaa>

Varsinais-Suomen Liitto 2017. Positiivinen rakennemuutos Varsinais-Suomessa. Varsinais-Suomen liiton verkkosivu. Viitattu 26.3.2019 <https://www.varsinais-suomi.fi/fi/ajankohtaista/uutiset/1661-positiivinen-rakennemuutos-varsinais-suomessa>

Varto, J. 2017. Taiteellinen tutkimus. Aalto-yliopiston julkaisusarja Taide+Muotoilu+Arkkitehtuuri 1/2017. Helsinki: Aalto ARTS Books.

Wikipedia 2019. Vakka-Suomen Seutukunta. Wikipedia, vapaa tietosanakirja. Viitattu 16.4.2019
https://fi.wikipedia.org/wiki/Vakka-Suomen_seutukunta

Työnantajalle kirjoittamani pohdinta yhteistyöneuvotteluja varten

Taiteen/taiteilijayhteistyön mahdollisuuksia Asukasluotsaus -hankkeessa

Taide

”Taide voi siis olla sekä toimintaa – yhtä lailla eskapismia kuin aktivismiakin – että ajattelua, itsensä kehittämistä, erilaista totuuden, viisauden tai hyvän elämän etsintää. Taide tuottaa nautintoa, taide toimii keskustelunavaajana, taiteen avulla vaikutetaan sekä tunteeseen että älyyn: se voi lisätä yhtä lailla viisautta kuin toimia ilon tai surun vahvistajana. Näistä asioista voimme epäilemättä kaikki olla yhtä mieltä – ilman erityisiä poliittisia intohimoja.”

Otso Kantokorpi ja Antti Majava Taiteen puheeksiottamisen oppaassa

Asukasluotsaus -hanke on kehkeytyvä prosessi, jossa on laajat tavoitteet ja toiminta-alue. Hankkeessa on varmasti monta osaa johon taiteella voisi tarttua. Kuten yllä olevassa lainauksessa sanotaan: taiteesta on moneksi. Taiteen ominaislaatuun liittyy myös epävarmuus. Taide on enemmän kysymysten kuin vastausten etsimistä ja esittämistä.

Olen kiinnostunut siitä, että taiteilijana voisi olla mukana pitkäkestoisessa hankkeessa, jonka perusolemus on kehkeytyvä, ja jossa pyritään vaikuttamaan yhteiskuntaan asukkaiden tarpeista käsin. Mietin kuitenkin, kuinka suuressa hankkeessa, jonka työntekijäresurssit ovat rajalliset, voisi työsuhteisena taiteilijana varjella taiteen epämääräisyyttä ja vapautta – kuinka ei käy niin, että taide jää hankkeen jalkoihin? Pohdin tätä lähinnä siksi, että olen vielä niin epävarma, mitä voin tarjota. Ja siksi pelkään suostuvani oikomaan polkuja, meneväni helpon kautta, juntaamaan toiminnan liian aikaisin valittuun muottiin tai että työaika menee hankebyrokraatiaan taiteen kustannuksella.

Ehkä pohdintani voi tällä hetkellä tiivistää kysymyspariin *Mihin taidetta tarvitaan Asukasluotsaus -hankkeessa?* Ja *Mihin taide mahtuu Asukasluotsaus -hankkeessa?* Taidetta voidaan pyrkiä käyttämään tiettyihin tarkoituksiin, mutta jotta taide pysyy taiteena, ei tuloksia voi luvata etukäteen. Taide tarvitsee uskallusta olla tietämättä ja aikaa tunnustella, usein myös kokeilla. Taide on jonkin tuntemattoman syntymistä tai näkyväksi tulemistä. Sellaista laatuahan koko hankkeessannekin on, jo ennen taiteen liittymistä koko asiaan. Yhteistyölähtökohdat ovat hedelmälliset. On todella innostavaa, kuinka teidän puolelta ollaan kiinnostuneita, ovi auki. Täytyy vaan astua sisään.

Osallisuus / yhteisöllisyys

”Yhteisöllisyysskään ei saa olla pelkkä ulkoa asetettu tavoite. Se ei ole myöskään mikään ihmelääke, jolla oirehtivia asuinalueita hoidetaan. Ei ole mitään mieltä pakottaa ihmisiä yhteisöllisyyteen, kun moderni asumismuoto ja palkkatyö pikemminkin pakottavat ihmisiä

yksilö- ja perhekeskeiseen elämään. Tämänkaltainen elämä ei sinällään ole mitenkään kielteistä. Ihmiset tarvitsevat oman maailmansa ja perheensä.

Asukaslähtöisen suunnittelun tavoitteena on ihmisten yksilökohtaisia pyrkimyksiä ja heidän *elämänsä* kuuntelemalla etsiä luonnollisia virikkeitä ja toiminta-alueita, joilla he voivat *mielekkäästi* olla tekemisissä keskenään - itse niin halutessaan. Ihmisten on saatava itse keksiä hyvä syy omien reviirensä ylittämiseen. Rautala-projektin käynnistysvaiheessa havaittiin, että ihmiset löysivät toisensa pikemminkin järjestettyjen tapahtumien *liepeillä*: tupakkatauoilla, kahvipöydän ääressä, baarissa, autoa korjatessa, syntymäpäivillä. Toki tapahtumissa ja kokoontumisissakin, mutta näissä tilanteissa on vaikeampi jakaa omaa elämänsä muiden kanssa.”

Jouni Piekkari Rautala -yhteisöprojektin raportissa.

Pohdin paljon osallistujien motivaatiota.

Millaisia yhteisöllisiä tarpeita ja kiinnostuksia kohderyhmällämme on? Oletettavasti kanta-asujilla ja uusasukkaila on erilaiset yhteisölliset tarpeet? Ja maahanmuuttajilla erilaiset kantasuomalaisiin uusasukkaisiin nähden (tarve oppia kieltä ja maan kulttuuria, toisaalta kenties saada myös jotakin vertaisseuraa samassa tilanteessa tai jopa kotimaasta olevien kanssa) ...

Millaisia resursseja kohderyhmällämme on? Taidetoimintaa on mielekästä rakentaa paitsi osallistujien tarpeiden ja kiinnostusten myös heidän resurssiensa pohjalta. Resursseilla tarkoitan sekä käytännönmahdollisuuksia että voimavaroja.

Käytännönresurssit: Jos kohderyhmänämme ovat ensisijaisesti työikäiset (joista on siis työn takia tullut alueen uusasukkaita), mihin heillä on aikaa? Mihin työssäkäyvät ihmiset motivoituvat vapaa-ajallaan? Mitä ja kenen kanssa olisi mahdollista tehdä työajalla? Onko muita rajoittavia resursseja? Kielitaito?

Voimavarat: Kuinka tehdä näkyväksi uusasukkaiden paikkakunnalle tuomaa henkistä resurssia? Työpanos lienee selvä positiivinen resurssi. (Vai onko alueella myös työttömyyttä, onko ristiriitoja sen suhteen, kuka työpaikat saa, kohdistuuko työn perässä alueelle muuttaneisiin katkeruutta?). Mitä muuta tulijat tuovat tullessaan kuin työpanoksensa? Onko se kaikki potentiaali – kulttuurinen ja kielellinen rikkaus, persoonat, monenlainen osaaminen, vanhat koulutukset... – päässyt käyttöön, vai jäänyt piiloon? Saako itseään ilmaista Vakka-Suomessa moninaisella, itselleen ominaisella tavalla taustastaan riippumatta?

Hankkeessa suuri tiedonhankintaan kohdistettu resurssi tuntuu todella hienolta. Mietin, että myös soveltavan taiteen kehittämisen näkökulmasta laaja tiedonhankinta olisi mielekästä juuri siksi, että voitaisiin saada selville paitsi hankkeen tarkoitukseen liittyviä tarpeita myös sitä, missä määrin ja minkälaiseen taidetoimintaan oltaisiin kiinnostuneita lähtemään mukaan. Tietenkään ihmisille ei voi läntätä alla olevaa listaaja sanoa, että kiinnostaako jokin noista? Valitse! Mutta osallistavassa taiteessa perusasia on se, että ihmiset haluavat olla mukana. Tietenkin riippuu toimintamuodosta, voiko halu syntyä pikkuhiljaa vai pitääkö olla vahvat ennakkotiedot, joiden perusteella joko tulee paikalle tai ei tule paikalle.

Asukasluotsaus -hankkeella on laaja ”asiakaskunta”, valtava joukko yksittäisiä ihmisiä ja lisäksi kuntia, yhteisöjä ja yrityksiä. Hankkeessa selvitetään asiakkaiden ja yhteistyökumppanien tarpeita, joita on varmasti todella laidasta laitaan. Olisiko mielekkäämpää toimia niin, että taide lävistäisi koko hanketta, matkan varrella pikkuhiljaa reagoitaisiin taiteella/taidelähtöisin menetelmin niihin tarpeisiin, joihin milloinkin tuntuisi olevan mahdollista vai että etsittäisiin

jokin yksi fokus, pääteema/hankkeen osa-alue, johon taide tulee kokonaisvaltaisemmin mukaan? Halutaanko siis taiteilijan ammattitaito lävistämään hankkeen suunnittelua/toteutusta vai halutaanko hankkeen sisällä toteuttaa jokin taideprojekti? Vai halutaanko panostaa (mun työ) täysin taidelähtöisen sisarhankkeen luomiseen? Missä määrin taiteesta tulee hankkeessa ulospuhuttu toimintamalli, missä määrin se on piilorakenne, olemassa vain sitä kautta, että hankkeen toteuttajista yksi tai useampi on taiteilija?

Yhteisötaidetta on tehty niin monenlaista, ja niin monenlainen sopisi tähän. Itse olen toiminut aika rajallisissa hankkeissa, jotka harvoin ovat olleet tällä tavoin avoimesti kehkeytyviä. Useimmiten olen pitänyt rajattuja työpajoja tai tehnyt osallistavia esityksiä. Minulle juuri tässä hankkeessa kiinnostaa kohderyhmän tarpeiden tarkastelu rauhassa, yhteiskunnan rakenteisiin vaikuttaminen (tai ainakin niiden hahmottaminen) ja pikkuhiljainen eteneminen.

Koska hankkeella on kuitenkin hyvin konkreettisia tavoitteita, joista osa ei millään voi kytkeytyä suoraan mun osaamiseen (netti- / mobiiliapin kehittäminen), ei taiteen tarkoituksen tai tarpeellisuuden pohdintaan voitane kuitenkaan upota kovin pitkäksi aikaa. Jotenkin siis ehkä kuitenkin pitäisi jo pian rajata sitä, miten ja mitä varten taide tulee tähän mukaan. Tai minä.

Minä olen tietenkin hyvin konkreettinen raja, sillä mitä vaan en osaa. Hankkeessa halutaan vahvistaa yhteisöllisyyttä, mutta hankesuunnitelman tavoitteissa digitaalisuus näkyy vahvasti. Taiteenkin keinoin digitaalisuutta voi hyödyntää, mutta minun vahvuuteni taiteilijana liittyy ehkä enemmänkin ihmisiin kohdistuvaan kiinnostukseen. Livenä. Toki jossain määrin esim. somen hyödyntäminen hankkeessa on taidetyöskentelynkkin suhteen mahdollista, minullekin. Livekohtaamisia voi kuitenkin järjestää aina rajallisesti. Yksi ihminen voi olla livenä vain yhdessä paikassa kerrallaan.

Tässä alla on mieleeni toistaiseksi juolahtaneita tapoja hahmottaa, mikä on mahdollista. Varmasti, kun tulee lisää konkreettista ymmärrystä hankkeesta ja siitä, mitä olet, Mirva jo tehnyt, ja mitä olet jo ollut aikeissa tehdä, huomaan itsekkin, mitkä vaihtoehdot ovat mahdottomia, ja toisaalta matkan varrella syntyy varmasti monia uusiakin ideoita.

Vaihtoehtoskaalaa taiteilijan paikaksi Asukasluotsaus -hankkeessa

TAITEELLINEN AJATTELU RAKENTEEN LUOMISESSA

1. Taiteilija koordinaattorin kumppanina tiedonhaussa (x ajan)

-mukana nimenomaan tiedonhankinnan työparina

-suunnittelemassa tiedonhankintaa / metodeja / sisältöjä yhdessä koordinaattorin kanssa

-laaja, mutta pikkuhiljainen osallisuus

-hyvät puolet: Mahdollisuus suunnitella jatkotoimintaa rauhassa, syvällisesti ja asukaslähtöisesti perusteellisesti hankitun ja sisäistetyt tiedon pohjalta. Mahdollisuus antaa työparitukea koordinaattorille (Mirvalle). Mahdollisuus vaikuttaa laajoihin rakenteisiin, luoda uusia ajattelumalleja suurempiin kokonaisuuksiin, esim. toiminnallinen tiedonhankinta ja yhteisöllinen tiedon tuottaminen.

-huonot puolet: Vähemmän (tai hitaammin) konkreettisia tuloksia, ei varmuutta, onko resursseja toteuttaa hyväikään suunnitelmia (jonkun täytyy hoitaa rahoituspuoli), lisäksi samat epävarmuustekijät kuin koko hankkeessa (suuret tavoitteet, rajallinen aika, asukkaiden vaihteleva motivaatio...)

Kysymyksiä: Mitä on jo tehty? Mitkä ovat Mirvan seuraavat askeleet? Kuinka voisin tulla mukaan, kumppaniksi, konkreettisesti?

2. Taiteilija mukana vain yhdessä kaupungissa/kunnassa

Hyvät puolet/vahvuudet: Rajaaminen kunnan erityispiirteisiin (millaista muuttoa kuntaan tapahtuu, mistä syistä ja kuinka paljon? Millaisille asuinalueille kunnassa asetetaan, mitkä ovat kunnan olemassa olevat kotouttavat/yhteisölliset strategiat/toimintatavat). Yhteistyö kunnan toimijoiden kanssa.

Huonot puolet/riskit: Kunta on edelleen erittäin suuri yksikkö. Yhden taiteilijan käytännön toimintamahdollisuudet ovat hyvin rajalliset. Vaatii lisärajausta. Kuntalaisten motivoiminen/osallistaminen.

Kysymyksiä: Ajatellen, ettei 1-2 työntekijää voi olla kaikkialla yhtä aikaa, ja kehittää toimintaa koko alueella täysin yhtäaikaista, olisiko taiteilijapanoksen rajaaminen alueellisesti järkevää? Toisaalta ei ehkä haluaisi rajata liian aikaisin, ennen kuin (minulla) on tietoa alueista enemmän.

3. Taiteilija mukana vain yhdellä asuinalueella (kaupunginosa, kylä...)

Hyvät puolet: Selkeä rajaus. Mahdollisuus kohdistaa toimintaa ihmisten aitoihin tarpeisiin. Mahdollisuus jonkinlaiseen pilottitoimintaan, jossa mallinnettua toimintaa kehitetään myöhemmin muilla alueilla.

Huonot puolet/riskit/kysymykset: Edelleen aika suuri kakku yhdelle taiteilijalle. Kenen aloitteesta – mistä motivaatio osallistua syntyy? Voiko hankkeen toimintaa rajata vain tietylle (esim. alueelliselle) kohderyhmälle (kerrallaan)? Toivovatko asukkaat hanketta? Ketkä heistä? Onko kunnissa tiettyjä alueita, joiden kannalta hankkeen tavoitteet olisivat erittäin tärkeitä?

4. Taiteilija mukana tietyssä työyhteisössä

Vuorovaikutuskoulutusta tms. jolloin taiteilija tulee valmiilla ohjelmalla, joka on suunniteltu tilaajan ennalta kertomiin tarpeisiin TAI taiteilijan interventio työyhteisöön. Sovittu aika, jona aikana taiteilija tutustuu yhteisöön, ja yhdessä yhteisön kanssa rakentaa toimintaa. Voi olla pieniäkin asioita, esim. ehdotuksia kokouskäytäntöihin... (Tätä tekee esim. Krista Petäjäjärvi, mahdollisuus soveltaa myös muihin kuin työyhteisöihin)

Hyvät puolet: Rajattu selkeä yhteisö, jolla yhteisiä tavoitteita. Mahdollisuus syvälliseen vaikuttamiseen. Mahdollisuus jämähtäneiden roolien/hierarkioiden purkuun ja tutustumiseen. Huonot puolet/riskit: Mahdollinen vain, jos (koko) yhteisöllä on motivaatio tähän. Kuka päättää siitä, että yhteisöön tulee taiteilija/taidehanke? Riskinä, että yhteisön hierarkia siirtyy taiteelliseen hankkeeseen. Johtoportaan tuoma taiteilija ei välttämättä saa hyvää vastaanottoa, jos yhteisössä on ongelmia.

Kysymyksiä: Mitkä ovat ne konkreettiset työyhteisöt, joita hanke koskee? Onko muita kuin autotehdas? Kuulin, että viime syksynä autotehtaalle on palkattu joku ”sankareiden enkeli” tms. uusien työntekijöiden kotouttamistyöhön. Tunnetko, Mirva, hänet? Teettekö yhteistyötä? Hän olisi ehkä todella kiinnostava yhteistyökumppani... Ja miten teidän hankkeen ja autotehtaan oma kotouttamistoiminta on yhteistyössä? Entä vastaavasti muiden työnantajien kanssa?

5. Seija-Leenan työn tarkoituksena pikemminkin selvittää, mitä Seija-Leenan taustaorganisaatiot (esim. Osallistavan taiteen keskus Framil ry tai Turun AMK:n taideakatemia) voisivat tehdä yhteistyötä Asukasluotsaus -hankkeen kanssa

-Yhteistä tiedonhankintaa (millaisia kehittämistarpeita alueella on hankkeen teemoihin liittyen, mihin niistä voitaisiin vastata taiteella)

-Painopiste uuden (ala-)hankkeen sisällöllisessä ja rakenteellisessa kehittämisessä

-Selvitettävä, kuinka rahoittaa useiden taiteilijoiden (pitkäkestoinen) yhteistyö Asukasluotsaus -hankkeen kanssa/rinnalla

-Suunnittelu Ukipolixen/muiden yhteistyökumppanien kanssa: tilaajien/yhteistyökumppanien sisällölliset tarpeet + taidetyön resurssitarpeet

Hyvät puolet: Joka tapauksessa yksi taiteilija ehtii niin vähän, että jos halutaan käyttää taidetta laajalti, tarvitaan useita taitelijoita tai jopa useita taiteilijaryhmiä. Sitä varten taas on ymmärrettävä, mihin taiteilijoita tarvittaisiin ja tehtävä nimenomaan pohjatuotantoa ennen varsinaista sisältötuotantoa/käytännön toteutuksia.

Huonot puolet: Hitaasti kohti tuloksia, 1-2 vuoden sykli ennen kuin voi ajatella, että saadaan

rahoitusta ensimmäisiin konkreettisiin toimiin – jos sittenkään. Ja itse tekisin mielusti myös jotakin konkreettista. Aivan pelkkään tuotantohommaan ryhtyminen ei oo niin mun sydämen asia. Mutta toisaalta... Laajempaa taidehanketta ei synny ilman tuottajaa.

Kysymyksiä: Missä määrin Ukipoliksella on valmista tietoa hankerahoituksista? Missä määrin esim. Mirvalla mahdollisuus kehittää sisarhanketta ja toteuttaa rahoitushakua yhdessä?

6. Taiteilija ankkuroitunut yhden kunnan/alueen info- / kohtaamispisteeseen / olohuoneeseen

Infopisteessä tarjolla sekä käytännöninfoa että yhteisöllistä ja taiteellista toimintaa.

Olohuone/kohtaamispiste. Taiteilija suunnittelee ja toteuttaa toimintaa koordinaattorin kanssa.

Hyvät puolet: Tietty paikka/tila sitoo monipuolisen toiminnan yhteen. Paikka tulee tutuksi.

Mahdollisuus tehdä sekä pieniä kokeiluja että pitkäjänteisiä juttuja erilaisten ryhmien kanssa.

Paikan kautta mahdollisuus tavoittaa ja kenties kohtaattaa monia eri asiakasryhmiä (lapset, maahanmuuttajat, eläkeläiset...). Taidetoiminnan ja info-toiminnan yhdistäminen, kynnyksen madaltaminen molempiin suuntiin.

Huonot puolet: Jo yksi paikka tarvitsisi, toimiakseen vireästi, ainakin parin työntekijän

työtunnit. Paikan tutuksi tekeminen voi kestää pitkään. Paikalle kenties muodostuu oma

käyttäjäkunta, kuinka pitää kynnyksen matalana ja luoda toiminnasta houkuttelevaa kenelle vaan?

Kokoaako kohtaamistoiminta vain uusasukkaita? Kuinka saada kantaväki kiinnostumaan? Liian suuri panos vain yhteen paikkaan hankkeen alueellisten tavoitteiden kannalta?

Kysymyksiä: Onko infopisteitä jo perustettu? Millaisia paikkoja on tai on kaavailtu? Millaisia resursseja hankkeessa on tilojen materiaaliin puitteisiin ja varustukseen?

7. Taiteilija paikallisten toimijoiden kouluttajana

Kun taiteilija on tutustunut siihen, millaisia yhteisöllisiä toimintoja kunnassa jo on, ja kunnan toimijat ovat tutustuneet taiteilijaan, voitaisiin miettiä yhdessä, millaisia koulutustarpeita kunnasta löytyy toiminnallisiin, ryhmä- ja taidelähtöisiin menetelmiin.

Hyvät puolet/vahvuudet: Uusien (toiminnallisten) menetelmien käyttöönottoon tarvitaan usein sparrausta. Työntekijöiden koulutuksella voi olla pitkäkestoisemmat vaikutukset kuin taiteilijan suoraan asiakkaille tekemällä yksittäisellä työpajalla. Paikalliset toimijat tuntevat aluetta, ja pysyvät siellä pitkän ajan. Näin toimintamalleja voidaan soveltaa ja juurruttaa paikalliseen elämään.

Huonot puolet/riskit: Pitäisi olla tarkemmin määritelty, kenelle tämä koulutus olisi suunnattu, ja siis mikä koulutus. Mihin tarpeisiin tarvitaan mitä menetelmiä? Kenellä on tarve, kiinnostus ja resurssit? Riski: paikalliset eivät koulutuksesta huolimatta omaksu käytäntöjä (koska koulutus liian lyhyt, ja arkityön rutiinit liian tiukkojen resurssien määrittelemät)

Kysymyksiä: Mitä konkreettiset yhteistyökumppanit ovat? Kuinka vahvasti työnantajat ovat Asukasluotsaus -hankkeessa mukana?

TAITEILIJATAIDE/TAIDELÄHTÖISET MENETELMÄT VOIMAUTUMISEN VÄLINEENÄ

8. Taiteilijan vastaanotto

Jos hankkeessa luodaan konkreettinen infopiste/-pisteitä, voisi niissä/jossakin niistä olla mahdollisuus varata aika taiteilijan henkilökohtaiselle vastaanotolle. Turun

kulttuuripääkaupunkivuonna käytettiin tämälähtöistä toimintatapaa, jossa terveyskeskuksesta taiteilija saattoikin ”määrätä” kulttuuripillerin tms. Tällöin siis taiteilijalla olisi tietoa alueen kulttuuritoiminnasta mutta hän voisi myös miettiä yhdessä asiakkaan kanssa, millaiset

luovat/taidelähtöiset menetelmät voisivat tukea hänen tavoitteitaan/voimavarojaan/osallisuutta uudessa asuinyhteisössä/-ympäristössä. Tämä voisi olla myös leikkimielistä kaavakkeiden täyttämistä... Näin syntyisi myös tietoa, jonka pohjalta rakentaa ryhmätoimintaa. Taiteilija voisi

toimia jonkinlaisena unelmapankkina: asiakkaat tallettaisivat pankkiin unelmiaan, ja suhdanteista riippuen ne kasvaisivat korkoa (esim. Asiakas kertoo harrastaneensa vanhalla paikkakunnalla kansantansseja. Toinenkin asiakas tulee maininneeksi saman asian. Jos paikkakunnalla ei ole harrastusmahdollisuutta, taiteilija järjestää kohtaamispaikalle kansantanssikurssin).

Hyvät puolet: Mielekkäitä kohtauksia ihmisten kanssa. Syvällisen kontaktin ja tiedon syntyminen. Asiakkaiden harrastusten ja unelmien arvostaminen. Toimii pilottina.
Huonot puolet: Aika rajallista – mahdollisuus tavoittaa vain pieni joukko ihmisiä (koska tarvitaan/tarjotaan one-to-one -kontakti). Kaikkien toiveisiin ei voida vastata (ainakaan kovin nopeasti)

9. Voimauttava taidetoiminta pienryhmissä

Itsetuntemusta/itsetuntoa lisäävät avoimet tai tietyille kohderyhmälle (uusasukkaat) suunnatut taidetyöpajat (monitaiteelliset välineet). Olen toiminut vuosina 2015-2017 Ääri viivoillani -työpajojen kehittäjänä ja ohjaajana, ja kokemukset ovat hyvät, mielelläni soveltaisin työtapoja uusille kohderyhmille.

Hyvät puolet/perustelut: Itsetuntemus ja itsearvostus ovat merkittäviä hyvinvointitekijöitä. Pienryhmätoiminta tutustuttaa myös toisiin ihmisiin. Inhimillinen jakaminen ja voimautuminen. Minua kiinnostaa tämä kyllä itseä kovasti.

Huonot puolet/riskit: Kuinka ihmiset löytävät toimintaan? Jos säännöllistä, esim. info-pisteeseen kytkettyä toimintaa, tulee aika kalliiksi. Yksittäisinä taas tavoitettu ryhmä jää hyvin pieneksi. Lähtevätkö vain naiset tällaiseen työpajaan?

TAITEILIJATAIDE/TAIDELÄHTÖISET MENETELMÄT VUOROVAIKUTUKSEN VÄLINEINÄ / KESKUSTELUN HERÄTTÄJÄNÄ

10. Yhteisöllinen (taidelähtöinen) tiedonkeruu (avoin)

Erilaisia keskustelumuotoja, demokraattiset kohtaamisen ja tiedon tuottamisen mallit. Open space, piirit, speed dating, kartat...

Hyvät puolet: Taidetyöskentelyssä on vahvoja käytännön demokratian välineitä ja muotoja. Ihän vain istumapaikkojen (esim. piiri vs. koulumainen järjestys) muuttaminen voi luoda aivan uuden dynamiikan. Pieni toiminnallisuus tuo ihmisiä lähemmäs. Voidaan saavuttaa pienillä teoilla aivan uutta yhteisyyttä ja osallisuutta, ja saada sellaista tietoa, jota ei ole osattu odottaa/sellaisilta henkilöiltä, jotka eivät avaa suutaan virallisissa tilanteissa/joukkojen edessä.

Huonot puolet: Kuka saapuu paikalle? Täytyy saada ihmiset innostettua. Tarvitaan aikaa.

Ja: Mitä demokraattisempaa, sitä enemmän erilaisia näkemyksiä. Tarvitaan lisää aikaa.

11. Tarinankerronta

Erilaiset tarinapiirit/tarinankerrontaillat, joissa kokoonnutaan kertomaan tarinoita tietystä teemasta. Esim. tarinoita lapsuuden maisemasta/tarinoita kun ensi kertaa muutin paikkakunnalle, tarinoita ongelmatilanteista tai ennakkoluulojen murtumisesta tai unelmien täyttymisestä.

Hyvät puolet: tarinat saavat eläytymään toisen asemaan ja auttavat empatian syntymisessä. Väylä tutustumiseen. Tarinoiden pohjalta voidaan myös työstää erilaisia taideprosesseja eteenpäin – yksilökeskeisesti tai yhteisökeskeisesti.

Huonot puolet: Kuinka tavoittaa ihmisiä? Mikä motivoi? Yhteinen kieli?

12. Taide ongelmanratkaisussa I

Kun tiedonhankinnassa tulee esiin joitakin tiettyjä, rajattujen yhteisöjen ongelmia, voidaan käyttää taiteilijakonsulttia/yhteisösparraajaa, joka tulisi yhteisöön työskentelemään tämän spesifin ongelman parissa. Menetelminä esim. Forum-teatteri ym. draamamenetelmät.

Hyvät puolet: Taiteelliset menetelmät luovat tasavertaisuutta ja niillä voi tuoda asioita kirkkaasti esiin, saada uusia oivalluksia.

Huonot puolet: Vaatii luottamusta, ei välttämättä käytettävissä kovin radikaaleihin tarpeisiin tsiksak, vaan vaatii aikaa, tai ainakin osallistujien motivaation. Jos lähtökohtana on kovin tulehtuneet välit, tarvitaan hienovaraisuutta.

13. Taide ongelmanratkaisussa II

Tiedonhankinnassa kerättyjen tietojen perusteella taiteilija/taiteilijaryhmä tekee teoksen (esim. lyhytteatteriesitys, video...) jonkun tahon (Ukipolis tai yhteistyökumppani) toivomasta aiheesta (ongelma, haaste) joka näytetään keskustelutilaisuuden aluksi. Taiteen tarkoituksena ongelman näkyväksi tekeminen ja keskustelun aloitus.

Hyvät puolet: Keskustelunavaus toimii.

Huonot puolet/haasteet: Kun avataan keskustelua ja rakennetaan vahvempaa demokratiaa, täytyy muistaa, etteivät kaikkia tyydyttävät lopputulokset ole usein helposti saavutettavissa.

Täytyy siis määritellä, onko tarkoitus vain saada aikaan keskustelua, ja missä raameissa ja kuka päättää, mihin keskustelulla pyritään...

YHTEISÖTAITEELLISET PROJEKTIT/TEOKSET

14. Tarinankerronnan ympärille rakennettu kokonaisuus

Esim. Framil ry:n Kylämatka -konseptin hyödyntäminen

Paikallishistoria / muu paikkalähtöisyys (kylä, kaupunginosa, tehdas...)

Tarinankerua josta työstetään esitys paikallisten ihmisten kanssa.

Lisäksi voidaan koota myös näyttelyä tms.

Hyvät puolet: Paikalliset asiat kiinnostavat ihmisiä, ja toisaalta taideteos kohottaa niitä. Yhdessä tekeminen luo yhteishenkeä.

Huonot puolet: Isotoinen, voidaan toteuttaa vain rajatussa ympäristössä kerrallaan.

Vaatii paikallisten motivointia. (Kokemukset kylämatkoista erittäin hyviä).

15. Yksilöiden tarinoihin perustuvat taiteilijoiden tekemät dokumentaariset teokset

Ihmisiä haastatellaan aiheesta x, tästä tehdään audio- tai videodokumentti/dokumentteja

Hyvät puolet: Yksilöiden tarinat ovat samaistuttavia, herättävät empatiaa. Dokumentin muodossa yksilön tarinasta saa kipinää julkiseen keskusteluun.

Huonot puolet: Suuritoinen.

16. Digitarinatyöpajat

Työpajan osallistujat tekevät itse omaelämäkerrallisia tai muuhun rajattuun aiheeseen liittyviä digitarinoita = valokuvaa ja ääntä yhdistäviä kokonaisuuksia. Digitarinat esitetään julkisesti.

Hyvät puolet: Melko helppo toteuttaa, tarvitsee vain laitteet, helposti juurrutettavissa.

Voimauttavaa työskentelyä. Tarinankerronnan ja empatian työkalu. Voisi toimia myös esim. työnhaun työkaluna, mutta tämän hankkeen kohderyhmässä ilmeisesti ei tarpeellista?

Huonot puolet: Rajallinen osallistujamäärä, ja siinä mielessä vaatii taas resursseja.

17. Yhteisötanssiproessi

Hyvät puolet: Osallistujille erittäin voimauttava. Jos tehdään esitys, voi saada myös laajemman yleisön. Voidaan käsitellä tiettyä teemaa.

Huonot puolet: Hyvin rajallinen osallistujamäärä (10-20). Ja lisäksi: miten löytää osallistujia eri väestöryhmistä? Keski-ikäiset miehet yhteisötanssissa?

18. Sarjakuvatyöpajat

Listaa mahdollisten taidemuotojen työpajoista voisi tietenkin jatkaa loputtomiin. Tätä en itse

pysty ohjaamaan. Mutta sarjakuvan käyttämisestä voimaantumisen ja omaelämäkerrallisen ilmaisun ja sitä kautta vuorovaikutuksen välineenä on hyviä kokemuksia.

Yhtä lailla tietty voisi olla nukketeatteri-, sirkus-, kuvataide- ym. työpajoja, joiden fokus voisi olla sekä yksilön voimautumisessa että yhteisön rakentamisessa.

19. Ympäristöjen ja tilojen hahmottaminen (uusien ja vanhojen) asukkaiden tarpeista käsin

-Erilaiset kaupunki- / kyläkierrokset, kartoittaminen – kenties tiedokeruukierrosten perusteella asukkaiden kanssa tehdyt esitykset (vaikka poliitikoille)

-hukkatilojen tunnistaminen ja uuteen käyttöön valjastaminen

-tilojen kunnostaminen tarkoituksenmukaiseen käyttöön

Hyvät puolet: Erityisesti Suomessa, jossa sääolosuhteet haastavat, sisätilat ovat merkittävä yhteisönrakentamisen tekijä. Jos tunnistetaan, minne ihmiset haluavat mennä, minne ihmiset tulevat, missä oleilevat, voi siinä olla jo jokin avain.

20. Ympäristötaideteokset

Yhteistyössä eri asukasryhmien kanssa.

Hyvät puolet: Asukaslähtöisyys teemoissa ja toteutuksessa. Mahdollisesti pysyvä jälki.

Huonot puolet: Rajallinen osallistujamäärä. Tietyn ryhmän kanssa tehty julkinen teos voi myös saada kritiikkiä joltakin toiselta ryhmältä.

21. Yhteisö- tai ympäristötaidefestivaali

Useita (myös kansainvälisiä) taiteilijoita toteuttamassa teoksia eri ryhmien kanssa

Hyvät puolet: Näkyvyys. Useat eri toimintamallit.

Huonot puolet: Vaatii paljon resursseja. Lyhytkestoinen tapahtuma.

22. Näyttelytoiminta

Jonkin taidemuodon näyttely, johon on kerätty materiaalia paikallisia kohdaten

Esim.

-Kuulokuvarynöt (Taiteilija kohtaa ihmisiä, kirjoittaa heidän kertomansa runoksi)

-Esineiden tarinoita (Taiteilija kerää ihmisiltä esineitä heidän vanhasta kodistaan. Esineet symboloivat jotakin siitä, mitä annettavaa uusasukkailla mielestään olisi uudelle yhteisölle tms., esineistä ja tarinoista näyttely – vrt. Museum of broken relationships)

-Erilaiset valokuvanäyttelyt

-Interaktiiviset näyttelyt, joissa tila rakentuu näyttelyaikana asukkaiden kanssa.

-Esim. tila, josta tulee alueen kartta, asukkaat merkkäavat karttaan itselleen merkittäviä paikkoja/muutosehdotuksia...

IDEAT TAITEEN RAJAMAILLA

23. One-to-one -jutut (jalkapesuhaastattelut...)

Olen itse hyvin kiinnostunut kahdenkeskisestä taiteesta.

Pohdin, kuinka jo käyttämiäni kohtaamisen tapoja voisi hyödyntää tässä, tai mitä uutta kahdenkeskistä voisi kehittää.

Miksi kahdenkeskistä? Kahdenkeskisyys mahdollistaa syvällisen (usein sekä itsen että toisen) kohtaamisen. Tällaista voisi käyttää pehmeänä tiedon- tai tarinankeruun menetelmänä. Esim.

jalkojen pesu + teemakeskustelu. Kuinka kauan nämä jalat ovat tallanneet

Uudenkaupungin/Laitilan tms. katuja ja kujia? Millaisen polun ne ovat kulkeneet saapuakseen tänne? Kuinka maadoittuneet jalat ovat? Mikä saisi ne juurtumaan? Mikä kutsuu niitä jatkamaan matkaa?

Huonona puolena tietenkin hitaus, harvojen kohtaaminen, ja se, että kontakti syntyy vain taiteilijan ja asukkaan välillä, ei suoraan asukkaiden välillä. (Välillisesti tästä voi jatkaa...)

24. Kahvipöytä

Infopisteellä/sen edessä tarjolla kahvia ja teetä ja kahvipöytä sekä henkilö (taiteilija), jolla on aikaa. Matalan kynnyksen keskustelumahdollisuus asioista maan ja taivaan välillä.

Hyvät puolet: Läsnäolo. Ei erottele väestöryhmiä.

Kuuntelevan korvan tarjoaminen voi luoda tilaa monenlaisille tarinoille.

Huonot puolet: Hidasta. Tähän ei tarvita välttämättä juuri taiteilijaa, ellei tarkoituksena tehdä yhteisöteosta tämän perusteella.

25. Matkaseuraa

Tiedonhankinta- tai taideinterventioita busseihin.

Esim. bussirunoutta, tarinankeruuta, vaihtokauppoja...

TEEMOJA/RAJAUKSIA/TAVOITTEITA JOIDEN YMPÄRILLE RAKENTAA JOTAKIN YLLÄ MAINITTUA TAI MUUTA TOIMINTAA

26. Lapset – miten työnperässä muuttavien aikuisten lapset kokevat uuden asuinympäristönsä?
27. Tehtaan ympärille rakennettu kokonaisuus
28. Kantaväestön ja uusasukkaiden välisyys
29. Kantasuomalaisien ja maahanmuuttajien välisyys
30. Ruohonjuuridemokratia
31. Kansalaisvaikuttaminen
32. Rituaalit (tervetulotoivotus, initiaatio, vihkimys uuteen. Millaisia ovat nykyajan/Uudenkaupungin/Laitilan initiaatoritit?)

VALMIIDEN AIHEESEEN LIITTYVIEN TAIDETEOSTEN TAI MENETELMIEN KÄYTTÄMINEN

33. Kotimatka <http://framil.fi/kotimatka-livekuunnella/>
34. Halausturva – byrokratian muodoilla leikkiminen
35. Kehto experimance – kaupungin näkeminen+kokeminen toisin / saapumisrituaali
36. Kepeli -hanke
37. Kohtautta ja kotoutta – opas

Ohje Room 4:n yleisölle Laitilan kirjastossa

ASTU SISÄÄN TAIDETEOKSEEN!

Room 4 -tilataideteoksen seiniltä ja esineistä löytyy
Vakka-Suomen uusien asukkaiden ajatuksia ja
kokemuksia elämästä uudessa paikassa.

**Tutustu rauhassa. Esineisiin saa
koskea varovaisuudella ja
kunnioituksella, kunhan laittaa ne
paikoilleen. Ethän vie esineitä
Room 4:n ulkopuolelle.**

Jätä kommenttisi vieraskirjaan!